

Hilja Henkivartija

Hilja Ilveskeron henkilöhahmo ja sen suhteet toisiin
henkilöhahmoihin ja yhteiskuntaan Leena Lehtolaisen romaaneissa
Henkivartija, Paholaisen pennut ja Oikeuden jalopeura.

Tytti Majanen
Maisterintutkielma
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
2018

Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Tytti Majanen	
Työn nimi – Title Hilja Henkivartija - Hilja Ilveskeron henkilöahmo ja sen suhteet toisiin henkilöahmoihin ja yhteiskuntaan Leena Lehtolaisen romaaneissa <i>Henkivartija, Paholaisen pennut ja Oikeuden jalopeura.</i>	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 68 sivua
Tiivistelmä – Abstract Tutkin maisterintutkielmassani juonen kannalta merkittävässä toimintaroolissa olevia henkilöahmoja, jotka esiintyvät kolmen teoksen sarjassa. Eniten perehdyn Hilja Ilveskeron henkilöahmoon, mutta pohdin myös muita hahmoja eri teorioiden valossa. Myös Hiljan henkilöahmon suhde muihin henkilöahmoihin on tutkimukseni kohteena ja yleisesti hahmojen suhteet toisiinsa. Tutkimuskysymykseni olivat: Millaisia ovat Hilja Ilveskero -trilogiassa esiintyvät henkilöahmot ja erityisesti päähenkilöahmo Hilja? Ovatko henkilöahmot toiminnalle alisteisia ja toimivatko ne rikoskirjallisuudelle tyypillisissä toimintaympäristöissä? Kuinka syvällisiä hahmot ovat? Ovatko hahmot tyypillisiä dekkarin hahmoja? Millainen on niiden suhde yhteiskuntaan? Ovatko henkilöahmot kantaaottavia? Määritelläänkö henkilöahmot suoraan vai epäsuoraan? Henkilöahmojen syvällisyyden analysoinnissa käytin Rimmon-Kenanin (2009) esittelemiä Fosterin, Ewenin ja Proppin teorioita. Fosterin teoriaa litteistä ja täyteläisistä henkilöahmoista, ja siitä hieman monitahoisempaa Ewenin teoriaa kehittyvyyden, kompleksisuuden ja sisäisen elämän kuvauksen jatkumoista sekä Proppin roolien soveltuvuutta henkilöahmoihin. Päähenkilöahmo Hilja on syvälinen, kehittyvä, kompleksinen ja hänen sisäistä elämäänsä kuvattiin runsaasti. Muut henkilöahmot sijoittuivat kyseisille mittareille vaihtelevasti. Hilja ja lähes kaikki muutkin hahmot sopivat useisiin eri toimintaroleihin tilanteista riippuen. Yhteiskunnan ja henkilöahmon merkitystä rikosromaanissa tutkiessani käytin Voitto Ruohosen ”Kadun varjoisalla puolella” (2008) ja ”Paha meidän kanssamme” (2005) teoksia. Dekkarikirjallisuuden piirteitä ja yhteiskunnallisuutta kuvaavat Paula Arvas ja Voitto Ruohonen teoksessaan <i>Alussa oli murha – johtolankoja rikoskirjallisuuteen</i> . Yhteiskunnallisuutta ja miljöökuvausta analysoidessani käytin myös Päivi Almgrenin ja Päivi Jokitalon <i>Tappavat tienoot</i> -teosta. Näiden lähteiden mukaan Hilja Ilveskeron henkilöahmo on dekkarikirjallisuudelle tyypillinen hahmo, ja toimii yhteiskunnassa välillä kantaaottavastikin. Tarinan miljöö on myös useissa kohdin tyypillistä rikoskirjallisuudelle. Hilja Ilveskeron henkilöahmo määritellään epäsuoraan, kuten myös suurin osa muista hahmoista.	
Asiasanat – Keywords Henkilöahmo, dekkari, rikoskirjallisuus, yhteiskunnallisuus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional informatio	

Sisällysluettelo

1. Johdanto

- 1.1 Aihe ja aiemmat tutkimukset
- 1.2 Tutkimuskohde
- 1.3 Tutkimuskysymykset ja työn tavoitteet
- 1.4 Teoreettinen tausta

2. Hilja Ilveskeron henkilöahmo

- 2.1 Hiljan luonne
- 2.2 Hilja Kanerva Ilveskero
- 2.3 Ilves
- 2.4 Syvällinen Hilja
- 2.5 Hilja kehittyy
- 2.6 Hilja toimijana
- 2.7 Hilja rikoskirjallisuuden henkilöahmojen kentässä

3. Henkilöahmojen suhteet toisiinsa

- 3.1 Hiljan lapsuuden ajan perhe
- 3.2 Merkittävät sivuhenkilöahmot ja Hiljan suhde niihin

4. Henkilöahmojen yhteiskunnallisuus

- 4.1 Yhteiskunnallisuus henkilöahmojen identiteeteissä
- 4.2 Yhteiskuntaa kuvastavat toimintaympäristöt
- 4.3 Hiljan miljöö

5. Johtopäätöksiä

6. Lähteet ja kirjallisuus

1. Johdanto

1.1 Aihe ja aiemmat tutkimukset

Tutkimukseni aiheeksi olen valinnut dekkarin lajiin kuuluvaa kirjallisuutta; Leena Lehtolaisen Hilja Henkivartija -trilogian. Kyseisiin teoksiin päädyin, koska tässä trilogiassa esiintyvät henkilöt ovat mielestäni hyvin mielenkiintoisia ja monitahoisia. Ne suorastaan houkuttelevat tekemään henkilöhaamotutkimusta. On yleisesti tunnettu seikka, että Leena Lehtolaisen aikaisemmassa tuotannossa teokset ja niiden henkilöhaamot ovat olleet yhteiskunnallisesti kantaa ottavia. Oletukseni on, että tässäkin trilogiassa löytyy yhteiskunnallista kantaaottavuutta. Päähenkilö Hilja Ilveskeron lisäksi trilogiassa esiintyy useita muitakin kiinnostavia henkilöhaamoja. Tutkin Hiljan henkilöhaamon lisäksi sen suhteita toisiin henkilöhaamoihin ja yhteiskuntaan sekä miten he sijoittuvat dekkarin kenttään.

Aiempaa tutkimusta henkilöhaamoista on tehty, mutta henkilöhaamot eivät ole olleet kuitenkaan eniten tutkittujen aiheiden joukossa kirjallisuudentutkimuksen piirissä. Dekkarikirjallisuus puolestaan on alkanut yhä useammin esiintyä tutkimuksen kohteena erilaisissa tutkielmissa, ja myös yhteiskunnallisuutta on tutkittu. Yhteiskunnallisuuden ja rikoskirjallisuuden tutkimus yhdistyvät Voitto Ruohosen teoksissa *Kadun varjoisalla puolella* (2008) ja *Paha meidän kanssamme Matti Yrjänä Joensuun Harjunpää-dekkareihin pohjaavaa tutkimusta rikoskirjallisuudesta ja yhteiskunnallisuudesta* (2005). Mutta hänenkään tutkimuksensa ei aivan ole samantyyppistä kuin omani. Tarkoitukseni on tutkia henkilöhaamojen sijoittumista ja sopeutuneisuutta yhteiskuntaan ja samalla myös henkilöhaamojen esiintymistä yhteiskunnallisesti kantaaottavina.

Leena Lehtolaisen teokset ovat olleet aiemminkin tutkimuskohteena, Hilja Henkivartija -trilogiaa edeltävän sarjadedkkarin päähenkilö Maria Kallio on ollut tutkimuksen kohteena mm. Anu Orjatsalon pro gradu -tutkielmassa *"Olin ensisijaisesti poliisi, sitten äiti ja sitten vasta vaimo" : rikosylikomisario Maria Kallion roolit Leena Lehtolaisen romaanissa Ennen lähtöä*. Myös käänöstieteen puolella Maria Kalliota on tutkittu muutamissa eri tutkimuksissa. Niistä esimerkkinä Reetta Kangastien pro gradu: *Feministi Maria Kallio Diskurssianalyysi feministisen henkilöhaamon rakentamisesta Leena Lehtolaisen dekkarissa Kuolemanspiraali ja sen saksannoksessa*. Jo mainitsemieni tutkimusten nimet ja aiheet kertovat, että Lehtolaisen naishahmot ovat usein hyvin itsenäisiä ja heidät on monesti tulkittu myös feministisiksi. Itse

en aio sen enempää tutkimuksessani selvittää varsinaisesti feminististä näkökulmaa, mutta kyllähän Hiljakin on varsin voimakas ja itsenäinen hahmo ja varmasti hänestä voisi tehdä hyvän feministisenkin tutkimuksen.

Hilja Henkivartija -trilogia ei ole tietääkseni ollut tutkimuksen kohteena yhdessäkään aiemmassa tutkimuksessa ennen omaa kandidaatintutkielmaani, joten sikäli aiheeni on hyvä valinta. Kandidaatintutkielmassani keskityin pelkästään Hiljan henkilöhahmoon, tässä maisterintutkielmassani perehdyn hahmoon syvemmin ja tutkin myös sen suhteita muihin henkilöhahmoihin ja yhteiskuntaan. Aiempaan Lehtolaisen tuotantoon verrattuna Hilja ja toisen dekkarisarjan päähenkilö Maria Kallio ovat aivan erilaisia henkilöinä.

E erityisen kiinnostavaksi Hilja Ilveskeron hahmon tutkimisen tekee myös hänen ammatinsa; henkivartijan ammatti on harvinainen dekkarin päähenkilöllä. Usein päähenkilöt ovat poliiseja tai yksityisetsiviä, toki joukossa on ihan maallikoitakin rikoksia selvittämässä, mutta yhtään henkivartijaa en muista lukemieni dekkareiden joukossa olleen päähenkilönä. Tutkimukseni henkilöhahmoista päähenkilönä on siis uudenlainen dekkarisankari.

1.2 Tutkimuskohde

Tutkimukseni kohteena on kolme Leena Lehtolaisen rikosromania – dekkaria. Ne muodostavat yhdessä trilogian *Henkivartija* 2009, *Oikeuden jalopeura* 2011 ja *Paholaisen pennut* 2012. Trilogialle on ilmestynyt vuonna 2016 itsenäinen jatko-osa, jätän sen kuitenkin pois tästä tutkimuksestani, koska se on selkeästi erillinen osa verrattuna näihin muihin sarjan teoksiin. Leena Lehtolainen on yksi Suomen suosituimmista naiskirjailijoista ja hänen dekkareitaan on käännetty myös muille kielille. Hänen tunnetuinta tuotantoaan tähän asti ovat Maria Kallio -dekkarit.

Tutkimuskohteeni ensimmäinen osa, *Henkivartija*, alkaa Venäjällä tapahtuvalla konfliktilla rikkaan kiinteistöbisneksessä toimivan Anita Nuutisen ja hänen henkivartijanaan toimivan Hilja Ilveskeron välillä. Hilja irtisanoutuu ja melko pian sen jälkeen Nuutinen löytyy ammuttuna. Tästä alkaa koko kolmen osan mittainen seikkailu, jossa Hilja kamppailee syyllisyydentunteensa kanssa yrittäen selvittää Anita Nuutisen murhaa, mikä osoittautuu varsin vaikeaksi Suomesta käsin. Hiljan elämää sivuaa näiden kolmen teoksen aikana joukko henkilöhahmoja: Hiljan ystävä Monika, kiltti poliisi, paha poliisi, venäläiset liikemiehet/rikolliset, miesystävä, miesystävän ystävä ja poika, avulias naapurintäti, lapsuuden naapurit, Hiljan isä, Hiljan vuokralaiset, Jari-eno. Jari eno tosin vain muistoissa,

koska tämän kuolema on tapahtunut jo ennen trilogian alkua.

Hiljan mennyttä elämää esitellään kaikissa kolmessa osassa takaumina. Hilja on kokenut lapsuudessaan suuren tragedian; hänen isänsä tappoi hänen äitinsä ja Hilja joutui nelivuotiaana teon silminnäkijäksi. Tapahtuman jälkeen Hilja muutti elämään enonsa kanssa syrjäiseen saareen. Siellä Hilja eli onnellisia vuosia enonsa ja Frida-nimisen ilveksen kanssa. Tästä johtuen Hiljalla on vielä aikuisenakin intohimoinen asenne ilveksiin ja hän on valmis menemään äärimmäisyyksiin asti suojellakseen ilvestä. *Henkivartijan* alussa tapahtunut konflikti Hiljan ja hänen työnantajansa Nuutisen välillä johtuu Nuutisen aikeista ostaa ilvesturkki, sitä Hilja ei voi hyväksyä. Tarinan edetessä ilves esiintyy myös jossain määrin ylliluonnollisena elementtinä; Hilja kuvittelee ajatuksissaan välillä olevansa ilves ja käyttäytyy kuten sellainen. Ilvesteema on vahvasti läsnä koko tarinan ajan.

Aikuistuttuaan Hilja lähti isänäitinsä perinnön turvin opiskelemaan New Yorkiin turvallisuusakatemiaan ja valmistui sieltä henkivartijaksi. Siellä hänen opettajanaan on Mike Virtue-niminen ammattilainen, jota Hilja myöhemminkin pitää eräänlaisena henkisenä gurunaan ja kunnioittaa suuresti. Tarinan edetessä Hilja myös rakastuu Davidiin, jonka suhteen hän joutuu elämään epävarmuudessa aina kolmannen osan loppupuolelle saakka. David on venäläisten rikollisten palveluksessa kunnes lavastaa kuolemansa räjähdysen yhteydessä, jossa useat rikolliset kuolevat. Esiintyy myös viitteitä Davidin kuulumisesta Europol -nimiseen poliisin yhteiseurooppalaiseen yksikköön, mutta siitäkään Hilja ei voi olla varma. Hän ei tiedä mitä uskoa; kuuluuko David hyvien vai pahojen puolelle, sen selviämistä lukijakin saa odottaa aina viimeiseen osaan saakka.

Venäläiset rikolliset ovat niin ikään juonessa koko ajan läsnä oleva taho, Hilja vaihtaa trilogian kuluessa monta kertaa työnantajaa, silti aina jotain kautta samat venäläiset kytkeytyvät Hiljan työhön. Suurin osa tapahtumista tapahtuu Suomessa, mutta mukana on kansainvälisyttäkin: Tarina alkaa Venäjältä, Hilja käy oleskelemassa jonkin aikaa Italiassa ja tekee myös matkan New Yorkiin. Fiktiivisten työnantajien joukosta löytyy myös kotimainen liikemies ja mediasta tuttu Usko Syrjänen sekä vihreiden kansanedustaja Helena Lehmusvuo.

1.3 Tutkimuskysymykset ja työn tavoitteet

Tutkin juonen kannalta merkittävässä toimintaroolissa olevia henkilöitä, jotka esiintyvät kaikissa kolmessa teoksessa. Eniten perehdyn Hilja Ilveskeron henkilöihään, mutta pohdin myös muita hahmoja eri teorioiden valossa. Myös Hiljan henkilöihän suhde muihin

henkilöhahmoihin on tutkimukseni kohteena ja yleisesti hahmojen suhteet toisiinsa.

Henkilöhahmot ovat erittäin monitahoisia ja mielenkiintoisia, ja tarinassa on jätetty riittävästi lukijan tulkintakyvyille tilaa, jotta henkilöhahmoista pystyy muodostamaan oman käsityksensä ja analyysinsa.

Tutkimuskysymykseni on että millaisia ovat Hilja Ilveskero -trilogiassa esiintyvät henkilöhahmot? Tarkemmin etsin vastauksia kysymyksiin: Ovatko henkilöhahmot toiminnalle alisteisia ja toimivatko ne rikoskirjallisuudelle tyypillisissä toimintaympäristöissä? Ovatko hahmot litteitä vai pyöreitä, mihin kohtaan kompleksisuus-, kehittyvyys- ja sisäisen elämän jatkumoa ne asettuvat ja ovatko hahmot kehittyviä hahmoja? Ovatko hahmot tyypillisiä dekkarin hahmoja? Millainen on niiden suhde yhteiskuntaan? Ovatko henkilöhahmot kantaaoittavia? Määritelläänkö henkilöhahmot suoraan vai epäsuoraan? Voisivatko hahmot edustaa todellisia henkilöitä?

Tutkin myös henkilöhahmojen suhdetta yhteiskuntaan ja yhteiskunnallisesti ajankohtaisiin aiheisiin sekä niiden yhteiskunnallista kantaaoittavuutta. Teosten voidaan katsoa olevan nykymaailmaan sijoittuvia, ja yhteiskunnallisesti päivänpolttavat aiheet ovat edelleen lähes samoja kuin teosten ilmestymishetkillä vuosina 2009–2012. Vertailen myös henkilöhahmojen toimintaympäristöjä rikoskirjallisuudessa esiintyviin tyypillisiin toimintaympäristöihin. Lisäksi pohdin miten henkilöhahmot trilogiassa määritellään: suoraan vai epäsuorasti (Rimmon-Kenan, 1999, 78–79).

Lisäksi selvitän tutkimuksessani muutamien perusteorioiden avulla, että millaisia henkilöhahmot ovat tyyppinä. Tutkin ovatko ne litteitä vai pyöreitä, mihin kohtaan eri jatkumoa ne asettuvat ja ovatko ne kehittyviä hahmoja? Pohdin myös, ovatko hahmot toiminnalle alisteisia vai onko toiminta riippuvaista heistä (Rimmon-Kenan, 1999, 54–55). Tässä yhteydessä pohdin myös, että millaisia tyyppisiä hahmot ovat toimijoina ja voivatko ne edustaa todellisia henkilöitä.

Tutkin onko trilogia todella olettamukseni mukaan dekkarin lajiin kuuluva ja siihen liittyen vertaan henkilöhahmoja dekkarin lajiinpiirteelle tyypillisiin henkilöhahmoihin. Selvitän myös, että mikä dekkarin alalaji on kyseessä näissä teoksissa. Nimittäin *Oikeuden jalopeuran* ja *Henkivartijan* takakansitekstit vihjaavat teosten olevan kenties trillerin lajiin kuuluvia. *Oikeuden jalopeuran* takakansitekstissä sanotaan, että teos on ”*käänteikäs ja yllättävä trilleri ihmisen identiteetin moninaisuudesta ja sen peittämisestä*”. *Henkivartijan* takakansiteksti kertoo teoksen olevan ”*uudenlainen rikosromaani, kansainvälisen trillerin piirteitä*

ammentava tiheä ja koukuttava jännityskertomus”.

On myös mielenkiintoista nähdä, että toimivatko ”vanhat” teoriat (esim. litteys ja pyöreys) enää nykykirjallisuuden henkilöhahmojen kohdalla vai toimivatko uudemmat teoriat (esim. tyypilliset dekkarihahmot) paremmin. Kirjallisuus on nykyään hieman erilaista kuin aikana, jolloin osa teorioista on kehitelty. Siksi voisi olettaa, että nykykirjallisuudesta ei välttämättä enää löydy sellaisia henkilöhahmoja, joita joskus aikoja sitten on kirjallisuudessa esiintynyt.

Hypoteesini henkilöhahmoista on, että niistä löytyy tyypillisiä dekkarikirjallisuuden hahmoja ja, että ainakin osa niistä on yhteiskunnallisesti kantaaottavia ja monitahoisia.

1.4 Teorettinen tausta

Henkilöhahmojen perinteistä tyypittelyä käsitellessäni käytän pääasiallisena teorialähteenäni Shlomith Rimmon-Kenanin teosta *Kertomuksen poetiikka* (1999), siitä erityisesti luvut 3 ja 5 käsittelevät henkilöhahmoja. Teoksessa Rimmon-Kenan tuo esiin useita eri määritelmiä henkilöhahmoille Aristoteleen näkemyksestä lähtien. Aristoteles oli sitä mieltä, että henkilöhahmot olivat tarpeen vain toiminnan agentteina tai suorittajina. Rimmon-Kenan esittelee myös Proppin teorian henkilöhahmojen toiminnalle alisteisuudesta ja seitsemästä roolista. (Rimmon-Kenan 1999, 46 – 49.) Yritänkin tutkimuksessani löytää tutkimilleni henkilöhahmoille Proppin rooleista sopivat ja analysoin, sopivatko ne täysin rooleihin vai onko jollain hahmolla monta roolia ja montako hahmoa puolestaan toteuttaa samaa roolia. Propp listaa rooleiksi seuraavat: Konna, lahjoittaja, auttaja, etsitty ja hänen isänsä, lähettäjä, sankari ja väärä sankari. Rimmon-Kenan (1999, 48-49) on sitä mieltä, että henkilöhahmon ja toiminnan alisteisuudet ovat kenties yhteydessä kertomustyyppiin ja että ne eivät ole ehdottomia luokitteluja. Toiminnalle alisteisuudella Rimmon-Kenan (1999, 46-49) tarkoittaa sitä, että onko henkilöhahmo tarinassa vain toiminnan suorittaja ja olemassa vain toiminnan suorittamista varten vai onko toiminta riippuvaista henkilöhahmosta. Analysoin tässä yhteydessä sitä, onko toimintarooli se, joka määrää vai onko sittenkin toiminta olemassa henkilöä varten ja, että voiko Proppin rooliluokittelua sellaisenaan soveltaa oman tutkimukseni henkilöhahmoihin.

Rimmon-Kenan esittelee teoksessaan myös Fosterin teorian litteistä ja pyöreistä (täyteläisistä) henkilöhahmoista, mielestäni litteä ja pyöreä ovat nykyihmiselle ehkä hieman outoja käsitteitä henkilöistä tai henkilöhahmoista puhuttaessa. Foster onkin tarkoittanut suurin piirtein samaa kuin nykypäivän sanastossa pinnallinen ja syvälinen. (Rimmon-Kenan, 1999, 54.) Tutkin, että sopiiko Fosterin luokittelu Hiljaan ja muihin teosten henkilöhahmoihin vai onko kenties

liian jäykkärajaista luokitella hahmot jompaankumpaan ja millaisia voisivat olla näiden välimuodot. Ei ole itsestään selvää, onko tutkimissani hahmoissa selkeästi kumpaankin ryhmään kuuluvia hahmoja.

Edelleen Rimmon-Kenan esittelee Ewenin jatkumot, Ewen sijoittaa henkilöhahmot kolmelle eri jatkumolle: kompleksisuuden, kehittyvyyden ja sisäisen elämän kuvauksen jatkumoille. Kompleksisuuden jatkumolla mitataan kuinka moninaisia hahmot ovat luonteenpiirteiltään. Toisessa päässä jatkumoa ovat hahmot, jotka rakentuvat vain yhden tai korkeintaan kahden luonteenpiirteen varaan. Toiseen päähän akselia taas sijoittuvat hahmot, joilla on runsaasti luonteenpiirteitä eli kompleksiset hahmot. Kehittyvyyden jatkumolla mitataan henkilöhahmon kehittymistä tarinan juonen aikana. Toisessa päässä akselia ovat hahmot, jotka pysyvät samanlaisina koko tarinan ajan. Toiseen päähän sijoittuvat ne hahmot, jotka muuttuvat paljon. Kolmantena jatkumona on sisäisen elämän kuvauksen jatkumo, sen avulla selvitetään, että kuvataanko henkilöhahmoa sisältä vai ulkoa käsin. Ne hahmot joiden tietoisuus esitellään sisältä käsin ovat jatkumon toisessa päässä ja ne, joiden tietoisuus jää suurelta osin peittoon, koska heitä kuvataan ulkoa käsin, ovat toisessa päässä. (Rimmon-Kenan, 1999, 55–56.) Tulee olemaan mielenkiintoista sijoittaa Hilja ja muut tutkimani henkilöt näille jatkumoille, uskon, että he löytävät paikkansa niiltä. Näitä Rimmon-Kenanin esittelemiä teorioita avaa myös Tiina Käkelä-Puumala (2008) artikkelissaan ”Persoona, funktio, teksti – henkilöhahmojen tutkimuksesta”. Hänen artikkelinsa toimii myös hyvänä lisäinformaatiota antavana lähteenä.

Yhteiskunnallisuuden merkitystä rikosromaanissa on tutkinut Voitto Ruohonen, ja käytänkin lähteinä myös hänen teoksiaan ”Kadun varjoisalla puolella” (2008) ja ”Paha meidän kanssamme” (2005). Kadun varjoisalla puolella -teoksen toinen luku ”Aikalaisdiagnoosit ja rikoskirjallisuus” sekä viides luku ”Suomalainen ja ruotsalainen rikoskirjallisuus” kertovat yhteiskunnallisuudesta kirjallisuudessa. Samaisesta teoksesta saan myös vertailupohjaa rikoskirjallisuuden tyypillisille henkilöhahmoille luvusta neljä ”Rikoskirjallisuus ja pahan ongelma”.

Yleisellä tasolla ja monesta näkökulmasta dekkarikirjallisuuden piirteitä ja yhteiskunnallisuutta kuvaavat Paula Arvas ja Voitto Ruohonen teoksessaan *Alussa oli murha – johtolankoja rikoskirjallisuuteen*. Kyseinen teos toimii mielestäni oikein hyvin yhtenä lähteenä tutkielmassani. Yhteiskunnallisuutta ja miljöökuvausta analysoidessani käytän myös Päivi Almgrenin ja Päivi Jokitalon *Tappavat tienoot* -teosta, jossa pohditaan rikoskirjallisuuden tyypillisiä toimintaympäristöjä ja sitä, että onko sellaisia olemassakaan.

2. Hilja Ilveskeron henkilöhahmo

”En ollut koskaan pitänyt Anitasta, mutta en ollut antanut sen haitata työtäni. Valmistuin seitsemän vuotta sitten parhain arvosanoin Queensin turvallisuusakatemiasta New Yorkista. Suomessa kaltaisiani naispuolisia henkivartijoita on niukasti, joten olen voinut valita parhaat tarjoukset. Anita Nuutinen maksoi minulle kaksi kertaa enemmän kuin kukaan muu työnantajani.” (Henkivartija, 9)

Hilja on henkilöhahmona tutkijan näkökulmasta hyvin mielenkiintoinen. Hiljasta löytyy monia piirteitä, hän on samaan aikaan herkkä ja kova, hän kykenee toimimaan silmänräpäyksessä, mutta toisaalta näyttäytyy joskus hyvin epävarmana ja haavoittuvanakin.

Hilja Ilveskero on epätyypillinen henkilöhahmo ainakin perinteiseen rikoskirjallisuuteen verrattaessa. Yleensä rikoksia selvittelee poliisi tai yksityisetsivä tai sitten ihan tavallinen kansalainen. Hilja tekee työkseen henkivartijan työtä, jollaista en ole vielä kohdannut rikosten selvittelijänä lukemissani dekkareissa eikä teoriakirjallisuudessakaan sellaista mainita. Toisaalta Hilja kyllä toimii kuten yksityisetsivä dekkareissa yleensä toimii, Hiljan varsinainen työ henkivartijana jää tarinassa taka-alalle. Sarjan ensimmäisessä ja kolmannessa teoksessa jonkin verran kuvaillaan Hiljan leipätyötä, mutta sarjan toinen teos *Oikeuden jalopeura* kertoo lähes pelkästään muista asioista kuin hänen varsinaisesta työstään: Hilja on tässä osassa töissä ystävänsä Monican ravintolassa vartijana ja niin sanottuna sekatyömiehenä ja myöhemmin erään kansanedustajan avustajana. Enemminkin teos käsittelee Hiljan yrityksiä selvittää totuus kirjan alussa kadonneesta poikaystävästään Davidista ja omasta isästään ja tämän suvusta. Sarjaa lukiessa saattaa saada sellaisen kuvan, että Hilja ei olekaan välttämättä unelma-ammattissaan, vaikka kertoja näin antaakin ymmärtää. Hiljan ei lainkaan kuvata olevan onnellinen työssään, hän usein ylenkatsoo rikkaita ja yhteiskunnan kermaan kuuluvia ihmisiä, joiden henkivartijana hän toimii ja asettaa näiden älykkyyden kyseenalaiseksi. Hiljan hahmo kertoo toisinaan olevansa kutsumusammattissaan, mutta joissain tehtävissä hänen motiivikseen työskennellä mainitaan perinteisesti raha. Välillä Hilja joutuu tekemään muitakin töitä, kuten toimimaan eduskunta-avustajana tai lentokentällä tullivirkailijana. Eivätkä kaikki henkivartijankaan työt suinkaan itsestäänselvästi miellytä Hiljaa. Sarjan viimeisessä osassa Hilja toimii suomalaisen liikemiehen venäläisen kihlatun henkivartijana, hänellä on selkeä mielipide vartioitavastaan:

”En juuri pitänyt hemmotellusta ja ylimielisestä Juliasta, jonka elämän tärkein sisältö

oli näyttää hyvältä ja tuhлата rahaa, mutta sain parempaa palkkaa kuin koskaan aikaisemmin eikä työ ollut toistaiseksi ollut liian vaativaa.” (Paholaisen pennut, 5).

2.1. Hiljan luonne

Henkilöhahmon luonnehdinta on tärkeä osa lukemiskokemusta, lukija kerää mieleensä henkilöhahmosta luonteenpiirteitä sitä mukaa kun niitä tarinassa tulee esiin tai suorana määrittelynä kerrotaan. Henkilöhahmo, ainakin päähenkilönä, on yleensä monitahoinen persoona eikä sen kuvaaminen tapahdu kovinkaan yksinkertaisesti. Rimmon-Kenan (1999, 77) sanoo, että henkilöhahmo voidaan kuvata luonteenpiirteiden verkostoksi, minkä piirteet voivat ilmetä tekstissä sellaisenaan suorana määrittelynä tai ilmetä niin, että lukija joutuu itse poimimaan piirteet epäsuorana määrittelynä. Suoraa määrittelyä on esimerkiksi se, jos tekstissä on kaikkietävä kertoja, joka runsain adjektiivein kuvailee henkilöhahmoa. Epäsuoraa taas esimerkiksi se, että romaanissa on minäkertoja, joka vain vähitellen paljastaa itsestään toiminnan kautta erilaisia piirteitään. Henkilöhahmon luonnetta kuvaa epäsuorassa esittämisessä myös jonkin asian tekemättä jättäminen. Esimerkiksi Hiljan kohdalla hänen haluttomuutensa ottaa yhteyttä isänsä veljeen Kariin kuvastaa pelkoa löytää itsestään samoja piirteitä kuin isästään:

”Lykkäsin kaikki keinoin Kari Suurluodolle soittamista. Ehkä hän oli joku toinen Kari, ehkä hän oli katkaissut välinsä isääni yhtä lopullisesti kuin minäkin. Pakotin käteni näppäilemään numeron.” (Oikeuden jalopeura, 181).

Nykyään kirjallisuudessa epäsuora esittäminen on lähes ainoa tapa, jota käytetään; korostetaan lukijan aktiivista roolia, suositaan vihjauksia ja muita vähemmän suoria tapoja ilmaista henkilöhahmon piirteitä. Suora määrittely on harvinaista nykykirjallisuudessa, se koetaan nykyään haitaksi ja lukijan ohjailemiseksi ja jopa yksinkertaistamiseksi. (Rimmon-Kenan 1999, 77 – 79.)

Tarinassa on homodiegeettinen eli tarinaansa osallistuva minäkertoja, koko tarina esitetään Hiljan näkökulmasta. Tapahtumakuvausta, johon Hilja ei kuulu, ei teoksissa esiinny, paitsi niissä kohdissa, joissa Hilja kertoo itse tarinoita jostain muusta tarinan henkilöstä eli tarinassa esiintyy erilaisia kerronnan tasoja. Hiljan henkilöhahmon minämuotoinen kertoja on mielestäni pääosin luotettava, koska Hiljan yksi luonteenpiirre on rehellisyys; rehellisyys henkilöhahmona sekä rehellisyys kertojana lukijaa kohtaan. Luotettavuutta itse epäilisin lähinnä vain kuvauksissa, joissa Hilja kuvittelee entisen opettajansa Mike Virtuen ajatuksia.

Hilja Ilveskero on tyypillinen esimerkki epäsuorasta esittämisestä minäkertojan avulla

henkilöhahmon luonnehdinnassa, Hiljan piirteet tulevat vähitellen esiin tarinan edetessä. Henkilöhahmona Hilja ei juurikaan itse mainitse omia luonteenpiirteitään nimeltä, vaan se jää lukijan havainnoitavaksi hänen käytöksestään ja toiminnastaan. Esimerkiksi Hiljan varovaisuutta ja epäluuloisuutta kuvaa hyvin seuraava kohta:

”Ennen kuin menin nukkumaan, tarkistin rutiininomaisesti mitä kadulla näkyi. Olin valinnut huoneeni ja patjani paikan siinä sillä perusteella, että sinne ei pystyisi ampumaan suoraan kadulta. Vastapäisen talon katolta se voisi onnistuakin, mutta siinä oli myös suuri nähdyn tulemisen riski” (Henkivartija, 65.)

Lausahduksessa esiintyvä sana rutiininomaisuus, kertoo, että Hiljalla on yleensäkin nukkumaan mennessään tapana tarkistaa, mitä kadulla näkyy. Hilja on luonteeltaan varovainen ja yrittää ottaa kaikki asiat ennalta huomioon. Toisinaan Hiljan luonteenpiirteitä arvioivat tarinan muut henkilöt, mutta heidän luotettavuuttaan kertojana lukija ei voi varmasti tietää, Hilja ei itse henkilöhahmona ole välttämättä samaa mieltä arvioijan kanssa. Esimerkiksi Hiljan Helsingin asunnon naapuri, Voutilaisen täti, määrittelee Hiljan liian epäluuloiseksi tämän epäillessä tädin luona käynnyttä venäläistä taulukauppiasta venäläisen mafioson käskyläiseksi:

”Koska täti oli hyvä piirtäjä, pyysin häntä luonnostelevaan Juri Trankovin muotokuvan. Täti pudisteli päätään: Sinä lapsiraukka olet aivan liian epäluuloinen, vaikka kai se on ammattitauti”(Henkivartija, 71).

Tarina alkaa Hiljan aikuisiästä, mutta takaumina tekstistä käy ilmi tarinan edetessä aika paljonkin hänen lapsuudestaan ja hänen elämäänsä vaikuttavista tapahtumista. Hilja Ilveskero oli neljävuotias, kun hänen perhettään kohtasi suuri tragedia, Hiljan oma isä tappoi mustasukkaisuuskohtauksen vallassa Hiljan äidin. Hiljan isä joutui vankilaan ja Hilja joutui tai ennemminkin pääsi asumaan Jari-enonsa luo. Eno oli tuolloin nuori mies, eikä Hiljaa olisi mielellään annettu asumaan hänen luokseen. Hilja ja eno kuitenkin pärjäsivät hyvin muutamista kimmelluksista huolimatta. Teokset sisältävät runsaasti kuvausta Hiljan lapsuuden elinympäristöstä Hiljan eri ikäkausina, mielestäni lapsuudenkodin ympäristö antaa myös viitteitä Hiljan luonteesta. Tätä tukee myös Rimmon-Kenan (1999, 82–86) teoksessaan *Kertomuksen poetiikka*; hänen mukaansa puhe, ulkonäkö ja ympäristö ovat yleisiä epäsuoria määritteitä tarinan henkilöhahmoille. Hilja ja hänen enonsa asuivat Savossa Hevonpersiinsaareissa luonnon keskellä, yksinäisyydessä ja rauhassa. Myös aikuisiällä Hilja vetäytyi omaan rauhaansa joko Hevonpersiinsaareen tai vuokraamalleen mökille Kopparnäsiin. Nämä ympäristöt heijastavat Hiljan luonteessa esiintyvää itsenäisyyden kaipuuta ja tiettyä pelkoa ihmisjoukkoja kohtaan. Hiljan puhetyylistä ei tekstistä juuri löydy

mainintoja, paitsi silloin kun Hilja pukeutuu alter egokseen Reiskaksi halutessaan salata henkilöllisyytensä selvitellessään asioita. Ulkonäöltään Hilja on siilitukkainen pitkähäkö nainen, joka pukeutuu farkkuihin ja maastokenkiin, tämä liittyy myös Hiljan henkilöhaamon haluun olla yksin ja riippumaton ja näyttää ulospäin jopa hieman pelottavalta. Henkilöhaamo myös hieman uhittelee ja tuo esiin kovaa puoltaan minäkertojan avulla heti ensimmäisen kirjan alkupuolella:

”Olin satakahdeksänkymmentä senttiä pitkä, painoin seitsemänkymmentä kiloa ja hiukseni olivat lyhyet kuin pojalla. Ylläni oli kätevät vartijanvaatteet: farkut, lyhyt nahkatakki ja hotellista lähtiessä jalkaan vaihtamani pilottisaappaat, joiden kärjet oli vahvistettu metallilla. Nyt tuntui hyvältä ajatella, että voisin yhdellä potkulla saada aikuisen miehen menettämään tajuntansa.” (Henkivartija, 11.)

2.2 Hilja Kanerva Ilveskero

Hiljan haamon luonteenpiirteitä voidaan nähdä myös nimiervalinnassa. Henkilöhaamon luonnehdinnan tukena voidaan Rimmon-Kenanin (1999, 88–89) mukaan pitää tutkimuksen rinnalla nimen analogioita. Nimen analogia tarkoittaa sitä, että se voi rinnastua henkilökuvan piirteisiin joko virtuaalisesti, akustisesti, artikulaatioltaan sekä morfologisesti.

Nimen analogian virtuaalisuus tarkoittaa sitä, että nimen sisältämien kirjainten muoto viittaa henkilön ruumiinrakenteeseen, esimerkiksi kirjain I viittaa pitkään ja laihaan ihmiseen, O taas pyöreään. Tämän mukaan Hilja Ilveskero olisi pitkä ja hoikka nainen, koska hänen nimessään on useita i-kirjaimia, samaan viittaavat myös l-kirjaimet, jotka ovat pitkiä ja kapeita. Hiljahan on tarinan kuvauksen mukaan naiseksi pitkä ja myös hoikka. Itse näen nimen virtuaalisuudessa myös pitkän vasemmalta oikealle madaltuvan sukunimen osalta silmissäni aavan erämaamaiseman, jonka vasemmassa laidassa on jokin vuori tai muu maaston kohouma, ehkäpä tunturi, jonka lakea kero tarkoittaa. En usko, että ajattelin näin silloin kun ensimmäistä kertaa näin nimen Ilveskero, mutta tutustuttuani Hiljan henkilöhaamoon ja tämän haluun vetäytyä luonnon rauhaan, ovat aivoni muodostaneet tuon mielikuvan. Rimmon-Kenan (1999, 87) mainitseekin analogian olevan luonnehdintaa tukeva eikä erillinen luonnehdinnan tyyppi; analogioiden tulkitseminen edellyttää luonteenpiirteiden tuntemista jo valmiiksi.

Nimen akustisesta analogiasta puhutaan silloin, jos nimessä on esimerkiksi paljon K-, L- ja O-kirjaimia, nämä saattavat Rimmon-Kenanin (1999, 88 – 89) mukaan viitata esimerkiksi henkilöhaamon kävelykeppiin, joka kolisee hänen kävellessään. Artikulaation kautta analoginen nimi tarkoittaa sitä, että se millä tavalla joutuu lausumaan henkilöhaamon nimen, ilmaisee henkilön luonteenpiirrettä. Rimmon-Kenan käyttää tästä esimerkkinä Gragrind-

nimeä, jonka lausumiseen jo joutuu käyttämään voimaa ja paljon lihaksia. Tällöin nimen omistava hahmo olisi myös voimakas luonne ja mahdollisesti myös fyysisesti voimakas. Nimenä Hilja Ilveskero on mielestäni akustisuudeltaan hiljainen ja pehmeä nimi, siinä on paljon välivokaaleita ja pehmentävät i- ja l-kirjaimet. Sama koskee myös artikulaatiota, voimaa nimen sanomiseen ei juuri tarvita. Lopussa oleva kero jää ainoaksi nimen osaksi, joka ilmentää Hiljan kovaa puolta. Nämä kaksi analogiaa kieltämättä tukevat saamaani käsitystä Hiljan luonteesta, Hilja näyttäytyy tarinan alussa kovana, voimakkaana ja itsenäisenä tyyppinä, mutta myöhemmin Hiljasta tulee esiin pehmeyttä, lempeyttä, uskallusta heittäytyä ihmissuhteisiin ja välillä jopa heikkouttakin. Nimen akustisuus ja artikulaatio antaisivat ymmärtää, että pehmeä puoli olisi voitolla, mutta oma tulkintani on, että Hiljan pehmeä ja kova puoli ovat suunnilleen tasoissa hänen luonteessaan tai välillä tuntuu, että kova puoli vie voiton.

Viimeisenä kohtana analogisten nimien suhteen on morfologisuus eli se, että saadaanko nimestä muodostettua jotain tarkoittavia sanoja (Rimmon-Kenan 1999, 88–89). Hiljan tapauksessa nimien analoginen morfologisuus on selkeästi esillä. Sukunimessä on näkyvissä ilves, joka on Hiljan henkilöahmolle tärkeässä osassa koko tarinan aikana, lähtien Frida-nimisestä ilveksestä, jonka Jari-eno ja Hilja ottivat luokseen asumaan sen ollessa pentu. Alun perin Hiljan perheen sukunimi oli Suurluoto, mutta tragedian tapahduttua ja Hiljan asuttua jonkin aikaa enonsa luona, he eivät kumpikaan halunneet että Hilja voitaisiin tunnistaa Keijo Suurluodon sukulaisiksi, joten he valitsivat uuden sukunimen, jonka myös Jari-eno otti itselleen. Teoksissa ei suorasanaisesti selitetä sukunimen valintaa sen tarkemmin, mutta ilves-osan valinta on varmastikin siksi, koska molemmat olivat kiintyneitä Fridaan. Hiljan ja Jari-enon rakkaus luontoon saattaa selittää loppuosan kero, joka tarkoittaa tunturin lakea. Se ilmentää luonnon rauhaa, jota voi kokea tunturin laella. Kero myös sopii sukunimen loppuosaksi ja Ilveskero-sukunimiä on ennestään olemassa Suomessa. Läheistä suhdetta luontoon suorana analogiana kuvaa myös Hiljan toinen nimi Kanerva.

Hiljan henkilöahmon etunimervalinta ei suoraan heti avaudu lukijalle luonteenpiirrettä kuvaavana. Suomen kielen tapaa määrittävä adverbijilja, on kovasti nimen kaltainen. Jossain määrin Hiljan henkilöahmoa voisi kuvailla hiljaisena tarkkailijana, mutta mitenkään erityisen hiljainen ei hahmo tarinassa ole ja toisaalta hahmo myös kykenee ripeään ja kovaääniseenkin toimintaan tarvittaessa. Nimenä Hilja on pehmeä ja tuo mieleen kiltin maalaistytön, jollainen Hilja ei suinkaan henkivartijan roolissaan ole. Lausuttaessa Hilja-nimen voi käsittää jopa lempeänä, rauhallisena. Ensivaikutelmaltaan juuri päinvastaisina luonteenpiirteitä kuin Hiljan tarinassa esiintyvät luonteenpiirteet. Mutta aivan kuten

akustisuuden ja artikulaation yhteydessä pohdiskelin, tarinaa eteenpäin lukiessa Hiljasta tulee esiin enemmän ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä, ja löytyy sieltä lopuksi lempeä ja rauhallinenkin puoli.

Hiljan koko nimi siis tarkoittaa joitain olemassa olevia sanoja, myös tarinassa esiintyvä Hiljan sisarpuoli on nimeltään Vanamo, joka niin ikään liittyy luontoon. Muiden henkilöhahmojen osalta ainakin David Stahl on nimensä veroinen. Stahl tarkoittaa terästä ja juuri sellaisena teräksen kovana rikosten selvittelijänä ja soluttautujana David kuvataan tarinassa.

2.3 Ilves

Mielestäni trilogian yhteydessä voidaan jopa puhua ilves-teemasta, koska ilvekset määrittävät monessa kohdin Hiljan olotilaa ja tekemisiä, ja ainakin Hilja itse mieltää omaavansa ilveksen luonteenpiirteitäkin. Hiljan kiintymys ilveksiin juontuu selvästi hänen lapsuudestaan, Hiljan ja Jari-enon lemmikikseen ottama orpo ilveksenpentu on vaikuttanut voimakkaasti Hiljan elämään vielä aikuisiälläkin. Pennun nimeksi tuli Frida Abban yhden jäsenen mukaan, koska Jari-eno oli suuri Abba-fani ja halusi nimetä ilveksen kauneimman tietämänsä olennon mukaan. Hilja ja hänen enonsa Jari pitivät ilvestä lemmikkieläimenään, Hilja jopa nukkui heidän ilveksensä kanssa. Hilja ei pysty unohtamaan Fridaa vielä aikuisenakaan ja hänen kiintymyksensä ja kunnioituksensa ilveksiä kohtaan on suunnaton. Hän samastuu ilveksiin ja välillä tarinassa kuvataankin Hiljaa muuttumassa ilvekseksi:

”Kun rentouduin kunnolla, menin ilvekseksi. Turkki alkoi kasvaa ihostani, korvat nousivat pään päälle, tuuli viimoi niiden tupsuista. Häntäni heilui puolelta toiselle, se oli lyhyt mutta auttoi silti tasapainoiltaessa. Tunsin lumen tassujani vasten, liukkaassa paikassa turvauduin kynsiini. Näin jäniksen ja lähdin sen perään. Olin takaa-ajaja enkä saalis.” (Henkivartija 2009, 55.)

”Olin kadehtinut Fridan kykyä nähdä pimeässä. Kun ensimmäistä kertaa olin kokeillut infrapunakiikareita Queensin turvallisuusakatemian harjoituskellarissa, olin tuntenut itseni kissaeläimeksi.” (Henkivartija 2009, 32.)

Ilves esiintyy tarinassa kuvaamassa Hiljan luonnetta; itsenäinen, toisista riippumaton selviytyjä ja kovaksikeitetty henkivartija. Vaarallisissa tilanteissa Hilja herkistää aistinsa kuten ilves ja muuttuu melkein näkymättömäksi. Realistiselle nykypäivän lukijalle teosten ilveskuvaukset saattavat olla hieman ylikuonnollisia, eihän niissä selvästi kerronnalla osoiteta, että kyseessä olisi metafora. Ilveksen voimakas esiintyminen osana Hiljan luonnetta hieman rikkoo dekkarin lajikuvausta sekoittamalla siihen aavistuksen verran fantasian elementtejä.

Ilvesten läsnäolo tarinassa on jatkuvaa, kaikki kolme romaania myös alkavat jollain ilveksiin liittyvällä lauseella:

Henkivartija : ”Kroatiaksi ilves on ris, nynorskiksi gaupe, saksaksi der Luchs.”,

Oikeuden jalopeura: ”Toscanassa ei ole ilveksiä”

Paholaisen pennut: ”Baarin nimi oli Le Lynx”.

Vastaavasti teokset loppuvat:

Henkivartija: ”Ilves oli kutsunut kumppaniaan ja sen kutsuun oli vastattu.”

Oikeuden jalopeura: ”Tähän asti minun ainoa sisareni oli ollut Ilves. Nyt olin saanut ihmissisaren.”

Paholaisen pennut: ”Ilveksen ei tarvinnut miettiä ihmismaailman tapoja, se paritteli sen kanssa, jonka kiima sen tielle saattoi. Minä en halunnut kulkea loputtomiin yksin. Astuin mökkipihan valopiiriin ja liityin osaksi laumaani.”

Mielestäni on selvää, että alusta pitäen on haluttu tuoda esiin ilvesteeman ja kissaeläinten tärkeys henkilöahmo Hiljalle ja ehkä myös saada lukija kiinnostumaan teemasta. Hiljan huomio tarinassa kiinnittyy välittömästi, jos jossain yhteydessä esiintyy ilves, tarinaan on myös selvästi sijoitettu piilotettuja kissaeläimiin liittyviä elementtejä, esimerkiksi lähikaupassa myyjänä työskentelevä Kisu -niminen nainen.

”Iltapäivälehtien lööpit kertoivat, että Viron presidentti Ilves oli erittäin huolissaan suuren naapurinsa toimista Georgiassa. [- -] Leipähyllyllä hätkähdin: olinko alkanut nähdä ilveksiä joka paikassa, vai tuijottiko ruisleivästä todellakin oikea ilveksen naama? Otin leivät käsiini, ja Kisu huomasi, mitä ihailin. - Aika makee, vai mitä? Kannattaa ostaa nyt, se on kausituote. Ilveksen syöminen tuntui kannibalismilta, mutta vakuutin itselleni, että kyseessä oli vain jonkun hämäläisleipomom juhlaruisleipä ja että sillä, että leipä oli juuri nyt osunut käsiini, oli tarkoitus, joka selviäisi minulle myöhemmin.” (Henkivartija, 113).

Tarinassa esiintyy myös rikollisten apulaisena toimiva poliisi Rytkönen, hänen peitenimensä on Kassi. Kass on viron kieltä ja tarkoittaa kissaa. Selvä viittaus kissaeläimiin tämäkin, teema on läsnä koko tarinan ajan.

”Mutta miksi Rytkösen peitenimi puhelimesta oli ollut Kassi? Koska muutkin koodit olivat olleet eläinten nimiä, olin kuvitellut kissaa eestiksi tarkoittavan tunnuksen kuuluvan jollekin Davidin maanmiehelle. (Oikeuden jalopeura, 105).

Myös trilogian kolmannen osan *Paholaisen pennut* nimeäminen viittaa ilveksiin sanan pennut

osalta. Paholaisen pentuja ovat nimittäin Hilja ja hänen sisarensa Vanamo, jotka teoksen loppupuolella kohtaavat isänsä, jota Hilja on koko tarinan ajan pitänyt paholaisena, eikä kohtaamisen perusteella tunnu olleen väärässä. Hiljan kiintymys ilveksiin on varmastikin syy, miksi kirjan nimi ei ole Paholaisen lapset, vaan lapset sanan tilalla on käytetty sanaa pennut.

Itse lukijana koen ehkä jopa hieman erikoiseksi näin voimakkaan sivujuonteen tuomisen dekkariin, kun vertaan tarinaa muihin lukemiini dekkareihin. Omaa lukukokemustani se ei kuitenkaan häiritse, vaikken pystykään samastumaan itse Hiljan ilveskokemuksiin. Harvalla todellisella aikuisella ihmisellä on yhtä voimakasta sidettä lapsuudessa koettuun kuin Hiljan henkilöahmolla.

2.4 Syvällinen Hilja

Henkilökuvaus kirjallisuudessa on hyvin keskeisessä osassa ja usein arvioinnin kohteena. Henkilöahmosta etsitään erilaisia piirteitä ja määritellään, onko se pinnallinen ja kaavamainen vai onko se syvällinen ja uskottava. Pinnallisuus on sitä, mikä näkyy tekstissä sanoina, suorina määritteinä. Syvällisyys puolestaan löytyy lukijan mielestä omana päättelyprosessina lukukokemuksen edetessä. Henkilöahmon syvällisyyteen tietysti vaikuttaa se, että kuinka paljon henkilöahmosta annetaan tietoa lukijalle, että tämä voi päätellä hahmosta jotain. (Käkelä-Puumala 2008, 245.) Omien lukukokemusteni valossa olen sitä mieltä, että mitä syvällisemmin henkilöahmo tulee esiin tarinassa sitä voimakkaammin se vaikuttaa lukijaan.

Yleiskieliset termit pinnallinen ja syvällinen kuuluvat enemmänkin kirja-arvosteluihin ja muihin epävirallisempiin julkaisuihin, mutta ne kuitenkin kertovat selkeästi mistä on kyse. Hieman vieraampia suurelle yleisölle ovat lähinnä kirjallisuudentutkimuksessa käytetyt niitä vastaavat Rimmon-Kenanin kirjassaan esittelemät Fosterin litteät ja täyteläiset henkilöahmokäsitteet. Foster tarkoittaa tällä sitä, että tietyn tekstin henkilöahmoja harvoin koetaan yhtä rikkaiksi. Litteät henkilöahmot ovat tyyppisiä, jotka ovat yksiulotteisia eli rakentuvat pääosin yhden idean tai ominaisuuden varaan, niistä ei tekstissä kerrota paljon ja ne helposti voidaan luonnehtia yhdellä lauseella. Litteät henkilöahmot eivät myöskään kehity toiminnan edetessä ne ovat siten pinnallisia hahmoja. Rimmon-Kenan kertoo Fosterin määritelleen, että nämä hahmot ovat niitä, jotka helposti jäävät lukijan mieleen. Täyteläisillä henkilöahmoilla, joita joskus myös kutsutaan pyöreiksi, on enemmän ominaisuuksia kuin litteillä, ja he myös kehittyvät toiminnan edetessä toisin kuten litteät henkilöahmot. Täyteläiset henkilöahmot ovat syvällisiä hahmoja. (Rimmon-Kenan 1999, 54.) Rimmon-

Kenan (1999, 54) tosin hieman kritisoi Fosterin liian yksinkertaistavaa ja tiukkaa määrittelyä; Fosterin teoria ei ota huomioon kirjallisuudessa esiintyviä vivahteita ja aste-eroja, ja monet litteät henkilöahmot voivat hänen mukaansa olla myös syvällisiä. Myös Ilveskero -trilogiassa esiintyy joitain henkilöahmoja, joita kuvataan vain yhden luonteenpiirteen kautta ja jotka saattavat esiintyä vain ohimenevästi jossain kirjan luvussa. Silti ne saattavat jäädä lukijan mieleen joiltain osin syvällisinä ja juuri se yksi kuvattu luonteenpiirre voi auttaa lukijaa kuvittelemaan mielessään koko hahmon. Esimerkiksi trilogian viimeisessä osassa Hiljan työnantajan liikemies Syrjäsen entinen vaimo Satu kuvataan vain ohimenevästi, mutta kuvauksen perusteella lukijalle muodostuu kuva mustasukkaisesta ja julkisuudenkipeästä katkerasta ex-puolisosta. Tarinassa edempänä seuraa Syrjäsen myrkytysyritys, tuon pintapuolisen kuvauksen tuoman mielikuvan ansiosta lukija asettaa Sadun mielessään epäiltyjen joukkoon monen muun kanssa. Yhden luonteenpiirteen kautta kuvaaminen palvelee siis kerronnassa montaa päämäärää, tässä yhteydessä jännityksen säilyttämistä.

”Syrjäsen entinen vaimo Satu oli nostanut metelin luettuaan lehdistä miehensä kihlautuneen, vaikka virallinen avioero ei vielä ollut astunut voimaan. Julia oli saanut Sadulta huorittelupuheluita, mutta en uskonut, että hän pelkää niiden takia koki tarvitsevansa henkivartijaa. [- -] Satu Syrjänen oli parhaansa mukaan käynyt hylätyn vaimon mediakampanjaa, antanut haastatteluja sinne ja tänne ja solminut kustannussopimuksen muistelmistaan [- -] Toistaiseksi taistelua käytiin vain median välityksellä.” (Paholaisen pennut, 10 – 11)

Hiljalla on hahmona paljon ominaisuuksia, tämä tukee tulkintaani Hiljan hahmon pyöreystä / täyteläisyydestä. Hilja on tilanteesta ja seurasta riippuen kova mimmi, herkkä nainen, uskollinen ystävä, kapinoiva tytär, analysoiva rikoksen ratkaisija, luotettava isosisko tai villi rakastajatar. Tarinassa Hilja yrittää taistella joitain ominaisuuksiaan vastaan, mutta ei mahda itselleen mitään. Esimerkiksi hänen suhteensa poikaystävänsä Davidiin on vaikea, hän moneen kertaan haluaisi unohtaa Davidin ja jatkaa elämäänsä siltä osin eteenpäin. Siitä huolimatta Davidin kohdatessaan Hilja ei pysty vastustamaan häntä.

Hilja Ilveskero on selkeästi syvälinen ja vakavasti otettava henkilöahmo, Fosterin mukaan hänet voi luokitella täyteläiseksi eli pyöreäksi henkilöahmoksi. Hiljan hahmo rakentuu useiden eri ominaisuuksien varaan ja hahmo kehittyy toiminnan edetessä. Hiljan henkilöahmon syvyys eli pyöreys pysyy tarinan edetessä ja lukijan mielessä tapahtuu syvenemistä koko ajan, lukemisen edetessä Hiljasta saatu tietomäärä kasvaa ja on koko ajan helpompi ja helpompi samastua hahmoon. Osa hiljan luonteenpiirteistä ja syvällisyydestä tulee esiin lukijan omina päätelminä Hiljan hahmon toiminnankuvauksesta, kuten kappaleessa, joka kertoo Hiljan käymisestä sisarpuolensa Vanamon koulun kevätjuhlassa.

Siitä käy selvästi ilmi kuinka paljon Hilja välittää sisarestaan ja on ylpeä hänestä ja hänen stipendistään, vaikka sitä ei suoraan sanotakaan tekstissä:

”Suvivirren viime säkeet kaikuivat koivuun koristellussa juhlasalissa. Vanamo istui vierelläni tärkeän näköisenä. Hän oli saanut kolmannen luokan parhaan oppilaan stipendin. Vaaleansininen mekko oli peräisin Helsingin matkalta, valkoisissa kangastossuissa oli samanvärisiä kukkia.” (Paholaisen pennut, 367.)

2.5. Hilja kehittyä

Tarinassa Hilja kehittyä vähitellen, hänen tunteensa omaa isäänsä kohtaan ovat koko ajan pinnan alla tarinan edetessä, ja isä ilmaantuu Hiljan mieleen usein, vaikka Hilja sanojensa mukaan haluaisikin unohtaa koko miehen. Osassa *Paholaisen pennut* selviää, että Hiljan isä Keijo Suurluoto oli ollut lomilla vankilasta juuri samaan aikaan kun Jari-eno oli mystisesti hukkunut kalareissullaan. Samalla lomallaan Suurluoto oli ehtinyt raiskata kuopiolaisen tytön, tämä tuli raskaaksi ja Hilja tutustuu myöhemmin tuon raiskauksen tuloksena syntyneeseen sisarpuoleensa. Tarinan edetessä Hilja joutuu kohtamaan isänsä ajatusten tasolla ja luopumaan ajatuksesta, ettei haluaisi koskaan enää olla missään tekemisissä minkään kanssa, joka liittyy hänen isäänsä. Hiljasta ja hänen uudesta sisarpuolestaan tulee hyvät ystävät ja lopulta Hilja myös ottaa yhteyttä isänsä veljeen. Nämä tapahtumat tuovat Hiljan henkilöahmosta esiin läheisistään välittävän ja kiintymyssuhteisiin kykenevän puolen. Isätrauman suhteen Hilja kehittyä selvästi koko ajan ja pystyy käsittelemään asiaa mielessään, hän myös oivaltaa, ettei hän ole vastuussa isänsä teoista. *Henkivartija* -romaanin alkupuolella Hilja pelkäsi, että jospa hänen isänsä luonto on tullut esiin ja hän itse onkin tappanut Anita Nuutisen, pelko isän tekojen toistamisesta eli vahvana. *Paholaisen pentujen* loppupuolella Hilja kokee vapauttavan ymmärryksen siitä, että hänen isänsä on mielenterveysongelmainen ihminen ja hän Hilja on aivan erilainen yksilö, eikä hänen ole pakko toistaa isänsä pahoja tekoja. Hilja joutuu kohtamaan isänsä Hevonpersiinsaareissa ollessaan mökkeilemässä sisarensa Vanamon kanssa:

”Mutta jos surmaisit hänet, tulisin hänen kaltaisekseen. Se veri, joka kulki minun suonissani ei ollut tappajan verta. Ei sen, että olin tappajan tytär, tarvinnut tehdä minusta paholaista.” (Paholaisen pennut 2012, 367).

Rimmon-Kenan (1999, 55) esittelee Joseph Ewenin 1980-luvulla luoman tavan käsitellä henkilöahmoja. Ewen ei yritä esittää tyhjentäviä kategorioita henkilöahmoista, vaan hän sijoittaa ne kolmen eri luokitteluun, joita hän kutsuu jatkumoiksi tai akseleiksi. Akselit ovat

kompleksisuus, kehittyvyys ja sisäisen elämän kuvaus. Hilja on henkilöahmo, joka on helppo sijoittaa Ewenin kolmen jatkumon teorian akseleille.

Ensimmäisenä jatkumona käsittelen kompleksisuutta, se on selkeästi havaittavissa Hiljan kohdalla. Rimmon-Kenanin mukaan Ewenin jatkumon toisessa päässä ovat sellaiset henkilöahmot, jotka rakentuvat yhden piirteen tai yhden hallitsevan ja muutaman toissijaisen piirteen varaan. Näistä esimerkkinä Rimmon-Kenan mainitsee allegoriset henkilöahmot, karikatyyrit ja tyypit. Allegoriset henkilöahmot tunnistaa helposti siitä, että henkilöahmon erisnimi edustaa luonteenpiirrettä, joka on hallitsevin. Ewenin kompleksisuusjatkumon toisessa päässä on kompleksisia eli monisyisiä useita eri piirteitä omaavia hahmoja. (Rimmon-Kenan 1999, 55.) Nimi saattaakin olla vihje siitä, että tarinan alussa esiintyvä kova amatsonimainen henkivartija on todellisuudessa muutakin. Hiljan rakkaus luontoon ja eläimiin liittyy maalaistyttö -mielikuvaan, ja toisinaan Hilja antaa itselleen luvan olla heikko ja hieman pelätäkin kovan kuorensa alla:

”Jää lahdella oli muuttunut lyijynharmaaksi. Näin rannalla kauriin, joka tuntui mieltävän uskaltaisiko lähteä vielä yli, kääntyi sitten takaisin päin ja häipyi metsikköön. Olisin halunnut seurata sen esimerkkiä. Taiteilin aivan liian hauraalla jäällä itsekkin, ennemmin tai myöhemmin se murtuisi altani ja päätyisin uimaan särkien seurassa.” (Paholaisen pennut, 197.)

Nykykirjallisuudessa ei juuri näe henkilöahmoja, joiden nimi olisi suoraan jokin luonteenpiirre, kuten ylpeys tai synty, eikä myöskään karikatyyrejä, joissa jokin henkilöahmon piirre olisi niin paljon muita liioitellumpi tai silmäänpistävä, että se täyttäisi karikatyyrin tunnusmerkit. Joten ei ole järkevää verrata Hiljaa kompleksisuusakselin tähän päähän. Toisaalta taas Rimmon-Kenan antaa esimerkkinä kaikista kompleksisimmista hahmoista Dostojevskin Raskolnikovin ja Jamesin Isabel Archerin (Rimmon-Kenan 1999, 55). Sen enempää näihin henkilöahmoihin tässä puuttumatta, en usko Hiljan olevan kummankaan veroinen henkilöahmona. Mielestäni Hiljan ajatukset ja henkinen elämä eivät tule niin paljon esille näissä teoksissa kuin esim. Raskolnikovin *Rikos ja rangaistus* -romaanissa, ne eivät ole tarinan itsetarkoitus. Hilja on enemmän toimija kuin pohdiskelija. Kuitenkin Hilja on selvästi kompleksinen henkilöahmo, hänessä on monia piirteitä ja ominaisuuksia, niin henkisellä kuin fyysiselläkin puolella. Eivätkä hänen ominaisuutensa ole itsestään selviä, Hilja on toisaalta kova henkivartija, joka pystyy toimimaan tiukassakin tilanteessa ja toisaalta herkkä nainen, joka kaipaa rakastettuaan ja pohtii ja analysoi itseään syvällisesti ja olisi valmis antamaan kaikkensa ystäviensä puolesta.

Toisena jatkumona Rimmon-Kenan esittelee Ewenin kehittyvyyden akselin. Sen toisessa

päässä ovat hahmot, jotka eivät kehity lainkaan ja toisessa päässä hahmot, jotka kehittyvät paljon. Hahmon kehitys voi tulla esiin tarinassa vähitellen siten että lukija pysyy koko ajan mukana kehityksessä tai hahmo voi yhtäkkiä tarinan hypäessä ajallisesti eteenpäin ollakin aivan erilainen. Näin lukija joutuu itse päättämään hahmon kehittymisen toisenlaiseksi. (Rimmon-Kenan 1999, 55–56.) Kehittyvyyden akselia pohtiessa on helppo huomata, että Hilja on kehittyvä henkilöahmo. Hilja kehittyy vähitellen tarinan edetessä, ei yhtäkkisesti. Vaikka eri teosten välissä on kulunut jonkin verran aikaa, *Henkivartija* loppuu Hiljan ja Davidin tapaamiseen ja *Oikeuden jalopeura* alkaa Hiljan ja Davidin seuraavalla tapaamisella: ”En ollut nähnyt Davidia lähes puoleen vuoteen.” (Oikeuden jalopeura, 5). Vähitellen kehittymisestä esimerkkinä toimii hyvin Hiljan syyllisyys ensimmäisen teoksen alussa tapahtuneesta työnantajansa Anita Nuutisen murhasta. Syyllisyys alkaa lievittyä jo ennen *Henkivartijan* loppua, mutta silti se aina välillä pilkahtelee Hiljan mielessä esiin vielä sarjan toisessa teoksessa *Oikeuden jalopeura*. Kolmannessa teoksessa *Paholaisen pennut*, kyseinen tapahtuma tulee edelleen esiin, mutta vähenevässä määrin. *Paholaisen pennuissa* Hilja kulkeutuu New Yorkiin ja menee tapaamaan entistä opettajaansa, entisen opiskelupaikkansa turvallisuusakatemian johtajaa Mike Virtuetta, joka on Hiljalle ollut eräänlainen mentori vuosien ajan, ainakin Hiljan omassa mielessä. Ehkä jopa liiallisessa määrin, sillä Hilja peilaa mielessään kaikkea tekemistään Mike Virtuen oppeihin. Hilja on kaikkien kolmen teoksen ajan miettinyt, miten Mike suhtautuisi siihen, että Hilja on antanut asiakkaansa kuolla. Tavattuaan Miken Hilja joutuu pettymään tämän suhtautumisesta itseensä ja epäonnistumiseensa työnantajansa suojelemiseksi. Näin Hilja joutuu kohtaamaan itsensä ja pelkonsa ja saa jossain määrin käsiteltyä asian:

”Valmistumisen jälkeiset vuodet olin ajatellut, että maailmassa oli kuitenkin yksi ihminen, johon saattaisin aina luottaa, ja se oli Mike Virtue. Mike oli tehnyt minusta minut, opettanut kaiken sen, mistä olin ollut ylpeä. Olin toistellut hänen viisauksiaan kuin mantroja, ne olivat moneen kertaan pelastaneet minut pälkähästä. Silti en ollut enää valmis kertomaan hänelle kaikkea. [- -] Minulla ei ollut enää edes Mike Virtuetta, johon turvata gurunani. Tuulenvire väräytti hiukseni pystyyn kun tajusin, että nyt olin todellakin yksin. [- -] Ei, jäljellä olin vain minä itse, Hilja Kanerva Ilveskero, ja siihen oli tyytyminen.” (Paholaisen pennut, 227 – 229.)

Ewenin kehittyvyyden akselin lisäksi voidaan henkilöahmon kehittymistä tutkia kehityskertomuksen näkökulmasta. Saija Isomaa (2009, 22) selventää teoksessaan *Heräämisten poetiikkaa* kehitysromaanin eroa tavalliseen romaaniin; kehitysromaanissa keskitytään henkilöahmon kehittymisen kuvaamiseen ja kehitysromaanin on myös jäsenelty kehittymisen ehdoilla. Hilja on selvästi kehittyvä hahmo, mutta teokset eivät kuitenkaan täytä täysin kehitysromaanin tunnusmerkkejä koska kehittyminen ei mielestäni ole pääosassa.

Hiljan tyyllisen kehittyvän hahmon läsnäolo tarinassa ei tarkoita, että kyseessä olisi varsinainen kehitysromaanin, mutta silti romaania voi lukea kehityskuvauksen kannalta.

Paholaisen pennut -teoksen viimeisessä kappaleessa Hilja itsekin tajuaa oman kehittymisensä:

”Tupsukorvan kadottua näkyvistä palasin kohti mökiltä loistavia tulia. Ilvekset kulkivat yksin, olin mielessäni vedonnut ilveksiin kun en halunnut päästää ketään lähelleni: olin yksi niistä eikä minua siksi voinut kesyttää. Ehkä olin rakastunut Davidiin juuri siksi, että suhde oli mahdoton ja metsästäjän luoti jo lähdössä kohti saalistaan. Ilveksen ei tarvinnut miettiä ihmismaailman tapoja, se paritteli sen kanssa, jonka kiima sen tielle saattoi. Minä en halunnut kulkea loputtomiin yksin. Astuin mökkipihan valopiiriin ja liityin osaksi laumaani.” (Paholaisen pennut, 415.)

Kolmantena jatkumona Ewenillä on sisäisen elämän kuvaus. Joidenkin henkilöhahmojen ajatuksia ja tietoisuutta on kuvattu sisältä käsin, hahmon itsensä ajattelemana. Toisten hahmojen kohdalla taas heitä kuvataan vain ulkoa käsin, jolloin tietoisuus jää helposti läpinäkymättömäksi. (Rimmon- Kenan 1999, 56.) Hiljan kohdalla sisäistä elämää kuvataan Hiljan omina ajatuksina, hänen tunteensa ja tietoisuutensa tulevat hyvin esiin. Tämän huomaa jo siitä, että Ilveskero -romaaneissa on minäkertoja. Kolmen jatkumon akselilla Hilja siis sijoittuu lähelle toista laitaa, Hilja on kehittyvä, tietoisuutensa paljastava melko kompleksinen hahmo. Hilja ei mielestäni kuitenkaan ole ristiriitaisuuteen saakka vaikeasti määriteltävä hahmo, joka olisi Käkälä-Puumalan mukaan tunnusmerkkinä äärilaidan henkilöahmosta (Käkälä-Puumala 2008, 247).

2.6. Hilja toimijana

Aikanaan Aristoteles oli sitä mieltä, että henkilöahmot ovat tarpeen vain toiminnan suorittajina. Hänen jälkeensä monet muutkin kirjallisuudentutkijat ovat asettuneet samalle kannalle, erityisesti formalistien ja strukturalistien keskuudessa. Muun muassa venäläinen satujen tutkija Vladimir Propp tutki venäläisiä kansansatuja ja löysi niistä seitsemän roolia eli toimintasfääriä, joihin hänen mukaansa kaikki henkilöahmot voidaan sijoittaa. Hänen määrittelemänsä roolit olivat: konna, lahjoittaja, auttaja, etsitty ja hänen isänsä, lähettäjä, sankari ja väärä sankari. Tietyt henkilöahmot voivat olla useassakin roolissa. (Rimmon- Kenan 1999, 49.)

Mielestäni on kuitenkin hankalaa ellei jopa mahdotontakin sijoittaa henkilöahmoa johonkin tiettyyn rooliin, useimmat kirjallisuudessa esiintyvät henkilöahmot ovat niin kompleksisia ja monivivahteisia, että heistä olisi löydettävissä monia rooleja. Myöskin kysymys siitä, että onko henkilöahmo olemassa toimintaa varten vai toiminta henkilöahmoa varten, on

mielestäni mahdoton. Ei ole tarpeen luoda sellaista vastakkainasettelua. Tätä mieltä on myös Rimmon-Kenan (1999, 48–49), hänen mielestään ei välttämättä ole syytä alistaa henkilöä toiminnalle eikä päinvastoin. Hänen mukaansa henkilöhahmon ja toiminnan alisteisuudet ovat yhteydessä kertomustyyppeihin, joissain kertomuksissa henkilöhahmo on keskeinen ja joissain taas toiminta. Myöskin saman kertomuksen sisällä voidaan henkilöhahmo nähdä olemassa vain toimintaa varten jossain kohdassa ja jossain toisessa kohdassa taas henkilöhahmo on tärkeässä roolissa ja toiminta tapahtuu häntä varten. Rimmon-Kenan mainitseekin, että tulkinnasta ja tutkimuskohteesta riippuen näkökanta voi olla kumpi tahansa. Henkilöhahmo voidaan alistaa toiminnalle kun tutkitaan toimintaa ja kun tutkitaan henkilöahmoa, voidaan toiminta alistaa henkilöahmolle.

Hilja Ilveskero -romaaneissa on runsaasti toimintaa ja se nousee vahvasti esiin. Yleensäkin toiminta näyttelee suurta osaa nykyisessä rikoskirjallisuudessa, siitä huolimatta henkilöhahmo on mielestäni tärkeämpi. Voitto Ruohonen (2008, 74) on tutkinut rikoskirjallisuutta yhteiskunnallisuuden näkökulmasta ja hän on todennut, että toiminnallisuus on tavallista trillereissä ja sotakirjallisuudessa, mutta myös rikoskirjallisuudessa ja erityisesti dekkarissa on 2000-luvulla kotimaisessa kirjallisuudessakin alkanut esiintyä vahvaa toiminnallisuutta.

” Mies heitti kiven kohti minua, ehdin väistää sen verran, että se osui vain olkapäähän, mutta se suisti minut hetkeksi tasapainosta, ja Keijo oli yllättävän nopea. Hän oli hetkessä kimpussani tavoittelemassa asetta. Hän ehti saada otteen piipusta, mutta ei osannut varautua siihen, että käyttäisin jalkojani. Potku osui häntä haaroväliin, ja hänen otteensa herpaantui. Potkaisin toisen kerran, siirsin aseensa vasempaan käteeni ja löin oikealla kämmensyrjällä häntä aataminomenaan niin, että hengitys salpautui ja mies putosi maahan.” (Paholaisen pennut, 366).

Yllä olevassa katkelmassa Hilja taistelee omaa sekaisin olevaa isäänsä vastaan tämän päästyä lomalle vankilasta. Yhtä väkivaltaisia kohtauksia esiintyy trilogian kaikissa osissa.

Vaikka toiminta ei mielestäni yksinään olekaan pääosassa, on mielenkiintoista miettiä Hiljan henkilöhahmon rooleja Vladimir Proppin seitsemän roolin näkökulmasta, vaikka kaikkiin rooleihin Hilja ei sovi. Hän täyttää kuitenkin monia niistä tilanteesta ja kertomuksen kohdasta riippuen ja harvoin on millään hetkellä toteuttamassa vain yhtä roolia. Esimerkkinä konnan rooli, Hilja voi olla konna siinä mielessä, että osa poliiseista, ja Hilja itsekin, kuvittelee tarinan alkupuolella Hiljan olevan sekaantunut vartioitavansa Anita Nuutisen murhaan. Ainakin ylikonstaapeli Laitio on varma Hiljan osallisuudesta murhaan heidän tavatessaan ensimmäisen kerran, vaikka Moskovan miliisi onkin julistanut murhan ratkaistuksi ja ilmoittanut syylliseksi rahaa ryöstäneen alkoholistin:

”Ala laputtaa senkin lumppu, hän sanoi sitten. -Mene miettimään, mitä olet saanut aikaan! Ole tyytyväinen siitä, että tuo tieto tuli juuri nyt! Muuten olisin antanut pidättää sinut epäiltynä Nuutisen murhasta. Et kai sinä niin idiootti olisi ollut, että olisit tappanut hänet omin käsin, mutta osuuttasi hänen kuolemaansa et voi kiistää!” (Henkivartija, 63).

Kompleksisena hahmona Hilja sopii myös auttajan, etsityn ja sankarin rooliin. Auttajana hän auttaa ystäväänsä Monikaa ravintolan perustamisessa, etsitty hän on paetessaan ylikonstaapeli Laitiota mökilleen ja myös venäläiset etsivät Hiljaa saadakseen tältä mahdollisia tietoja Anita Nuutisesta. Proppin määrittelemä etsitty ja hänen isänsä, sopii myös siinä mielessä Hiljaan, koska Hiljan isä ja hänen tekonsa varjostavat koko Hiljan olemista aina kolmannen osan loppupuolelle saakka. Sankarina Hilja esiintyy teoksissa useita kertoja saadessaan selvitettyä rikoksia tai niiden osia ja erityisen sankarin rooliin hän nousee ainakin pelastaessaan miesystävänsä Davidin *Paholaisen pennut* -teoksessa. Hilja vaikuttaa olevan tietyissä tarinan kohdissa toiminnalle alisteinen, mutta enimmäkseen hän on itse keskiössä ja toiminta tapahtuu hänen henkilöahmoaan varten.

2.7 Hiljan peitehahmo - Räsäsen Reiska

Reiska on Hiljan Alter Ego, joksi Hilja pukeutuu ollessaan peitetehtävissä, lähinnä silloin kun hän haluaa saada tietoja ilman, että paljastuu kuka niitä kyselee. Hiljan henkilöahmo myös käyttää pukeutumistaan toiseksi hahmoksi luodakseen lisää itsevarmuutta ja vapautta itselleen. Reiskana Hilja kokee olevansa vapaa menemään ilman toisten ihmisten odotuksia ja paineita, koska kukaan ei tunne häntä. Tarinassa Reiskan pukeutumista Hiljaksi käytetään tietyn tyyppistä toimintaa varten.

”...päätin käyttää tilaisuutta hyväkseni ja naamioitua alter egokseni Räsäsen Reiskaksi [- -] Reiskalla oli hieman omaa vaaleaa siilitukkaani pidempi hiirenvärinen tukka, ja takaraivolla oli alkava kalju. Yleensä Reiska käytti sen peittona lippalakkia. Peililasit olivat pian muotiin taas tulevaa seitsemänkymmentäluvun lopun tyyliä, ja viikset olivat yhtä tuuheat kuin hänen hiuksensa. Tuuhensin hieman kulmakarvojeni, taputtelin poskiin ihoa paksuntavaa ja ihohuokosia laajentavaa ainetta. [- -] Reiskan vaatteet eivät poikenneet kovin paljoa omistani, sillä maastokengät ja farkut olivat sukupuolettomat, samoin Reiskan toisinaan käyttämät verryttelyhousut ja lenkkitosut. Ruskeaharmaaruudullinen pusakka oli peräisin Jari-enon varastosta. [- -] Tärkeintä Reiskassa oli kävelytyyli, se oli miehisen rento ja itsevarma, se viesti, että tämän miehen tieltä kannatti pysyä poissa.” (Henkivartija, 73.)

Hiljan henkilöahmo kertoo, että Reiskan puhe on ollut ongelmallisinta, ja hän onkin joutunut kehittämään Reiskan puhetyylin epäselväksi kähinäksi, ettei hänen oma äänensä erottuisi.

Reiska on itsevarma savolainen, nuori mies Kaavilta. Reiska ei välitä toisten ihmisten mielipiteistä, on vain tyynesti oma itsensä. Tällaisen hahmon esiintyminen tarinassa kuvastaa mielestäni sitä, että tarinaan on haluttu saada vaihtelua ja myös tietyllä tavalla tuoda esiin Hiljan pelkoja ja niistä selviytymistä. Hilja on ehkä luonut tällaisen hahmon siitä syystä, että hän on tavallaan lääkinnyt omaa kaipuutaan onnelliseen lapsuuteen Jari-enon kanssa.

Välillä tarinassa Hiljan henkilöahmo ajattelee Reiskaa aivan toisena henkilönä. Kuten ollessaan pukeutuneena Reiskaksi Hilja kohtaa tarinan pahan poliisin Rytkösen eikä ymmärrä, mistä tämä puhuu.

”Sen sanottuaan Rytkönen lähti. Reiska jäi katsomaan hänen peräänsä äimän käkenä. Minäkään en ymmärtänyt Rytkösen vuodatuksesta juuri mitään.” (Oikeuden jalopeura, 251.)

2.7 Hilja rikoskirjallisuuden henkilöahmojen kentässä

Ensimmäiset rikoskirjallisuuden henkilöahmot ovat olleet Sherlock Holmes -tyyppisiä palapelidekkarien pohtimalla rikoksen ratkaisevia lähes yliluonnollisia kykyjä omaavia herrasmiehiä. Holmes -tyyppinen hahmo on nykylukijalle vieras, lukijan on vaikea löytää itsestään tai tuttavapiiristään vastaavia piirteitä. (Koskinen 2009, 82.) Nykyään länsimaisessa kirjallisuudessa henkilöahmot ovat usein lukijoidensa aikalaisia ja kaltaisia, poikkeuksina fantasiakirjallisuus ja historiallinen kirjallisuus. Erityisesti moderneissa dekkareissa yhteiskunnalliset asiat ovat tulleet voimakkaasti esiin ja henkilöahmot saattavat pohtia niitä tai toimia yhteiskunnallisesti aktiivisesti. Rikoskirjallisuus heijastelee yhteiskunnan tilaa herkästi, niin hyvässä kuin pahassa. (Ruohonen 2009, 11.) Arvas & Ruohonen (2016, 235 - 237) kertovat rikostutkijahahmojen monipuolistuneen nykypäivää kohti tultaessa, heidän mukaansa mikään ammatti ei ole sellainen, etteikö se voisi esiintyä rikoskirjallisuuden päähenkilöllä.

Suomalaisessa rikoskirjallisuudessa 2000-luvulla on trendinä ollut selvä globaalistuminen; kirjallisuuden kentälle on ilmaantunut kotimaisiakin trillereitä, joiden yhtenä tunnuspiirteenä on juuri globaalistuminen. (Ruohonen 2008, 74). Tutkimissani Lehtolaisen teoksissa on myös mukana selvää globaalistumista; osa rikoksista, niiden tekijöistä ja motiiveista ovat globaaleja. Kaikissa kolmessa teoksessa esiintyvät rikokset liittyvät kaikki jollain tavalla venäläiseen hämäärään liikemieheen Paskevitsiin, suomalaiseen liikemieheen Usko Syrjäseen ja heidän palkollisiinsa. Hilja itse matkustelee Euroopassa selvitellessään tapahtumia ja

miesystävänsä Davidin häviämistä ja pääsee jopa New Yorkiin uusimman vartioitavansa kanssa *Paholaisen pennuissa*.

Arkinen sankari on usein pääosassa rikoskirjallisuudessa, trillereissä päähenkilö joutuu usein ilman omaa tarkoitustaan mukaan tapahtumiin (Arvas & Ruohonen 2016, 236). Hiljan tapauksessa on hieman tulkinnanvaraista, miten hänen osallisuutensa tapahtumiin alkoi. Hänhän on hakeutunut itse opiskelemaan henkivartijaksi ja itse töihin Anita Nuutiselle, jonka kanssa kulkee Venäjällä turvaamassa tämän selustaa. On siis ollut oletettavissa, että silloin saattaa törmätä rikollisuuteen. Mutta ei Hilja kuitenkaan ole ajatellut ammattiaan valitessaan alkavansa nimenomaan rikoksia selvittämään, ennemminkin ennalta ehkäisemään niitä. Voidaan siis hyvin sanoa, että Hilja on joutunut mukaan ilman omaa tarkoitustaan ja että hänen henkilöhahmonsa täyttää siltä osin myös trillerin päähenkilöhahmon määritelmän.

Moderniin rikoskirjallisuuteen kuuluu myös rikostutkijan minuuden jäsentyminen elämäntapaajattelun kautta toisin kuten perinteisessä arvoitusdekkarissa (Ruohonen 2005, 99). Näin käy Hiljallekin, Hiljan elämäntapaajatteluun mahtuu paljon tapahtumia yksityiselämässä. Sen perusteella voidaan siis sanoa kyseessä olevan nykyaikainen globaali rikosromaanisarja. Eri tutkijat ovat määritelleet rikosromaanien lajeja ja alalajeja hieman eri tavoin, mutta määritelmille yhteistä on se, että rikosromaanin on joko salapoliisiromaanin tai poliisiromaanin, jonka keskeisen juonen muodostaa rikos ja sen selvittäminen (Koskinen 2009, 9). Näiden lisäksi jotkut nostavat esimerkiksi kovaksikeitetyn dekkarin omaksi lajiksi poliisiromaanin ja salapoliisiromaanin rinnalle ja jotkut taas katsovat sen olevan salapoliisiromaanin alalaji (Ruohonen 2005, 88–89). Hilja Ilveskero -romaanit eivät ole poliisiromaanin lajeja, koska rikoksia ei ole päähenkilönä selvittämässä poliisi. Ja vaikka konstaapeli Laitio auttaa Hiljaa selvittämään rikosta, tapahtuu se epävirallisesti sivuhenkilönä.

Salapoliisiromaanin eli dekkarin on rikosromaanin, jossa rikoksia selvittää ensisijaisesti salapoliisi eli yksityisetsivä (Koskinen 2009, 10). Hilja ei ole yksityisetsivä vaan henkivartija, mutta hän toimii tarinassa aika lailla yksityisetsivän tavoin. Hänen peitehahmonsa Reiska sopii myös oikein hyvin yksityisetsivän tyyliin.

Hilja myös soluttautuu Usko Syrjäsen palvelukseen saadakseen selvyttä koko rikosvyyhdin selvittämiseen, hän ryhtyy Syrjäsen vaimon Julian henkivartijaksi, Julian isä on venäläinen konna Gezolian. Näin Hilja Ilveskero -romaanit sopivat hyvin dekkarin lajiin virallistenkin määritelmien mukaan.

Dekkarin alalajeiksi voidaan luokitella kovaksikeitetyt dekkarit ja pehmodekkarit (Koskinen 2009, 10). Kun lukee Hilja Ilveskero -romaanit, on lukijalle selvää, ettei niitä voi kutsua pehmodekkareiksi eikä Hiljaa henkilöhahmona voi kutsua pehmeäksi. Ennemmin määrittelin Hiljan kovaksikeitetyksi rikosten selvittelijäksi, sillä Hiljassa on useitakin piirteitä, jotka määritelmään sopisivat. Alun perin kovaksikeitettyjen dekkareiden rikosten ratkaisijat ovat olleet miehiä ja kovaksikeitetyn salapoliisin tunnuspiirteinä on pidetty väkivallan käyttöä, alkoholin käyttöä ja seksuaalista vapautta. (Pettersson 2006, 163.) Tasa-arvoistuva yhteiskuntamme on tuonut tähänkin muutosta tarjoten hyvän esimerkin kirjallisuuden lajien muutoksesta. Kirjallisuudessa esiintyy nykyään jo naispuolisiakin kovaksikeitetyjä sankareita, kuten Paretskyn V.I. Warshawski ja Graftonin Kinsey Millhone. Jos vertaan Hiljaa esimerkiksi Sara Paretskyn romaaneissa esiintyvään etsivä V.I. Warshawskiin, on Hiljassa mielestäni paljon samaa, mutta joiltain osin hän on pehmeämpi hahmo (Paretsky 1990). Sen tosin selittää se, että Warshawski on niin kovaksikeitetty hahmo, että ilmestymisaikanaan 80-luvulla meni pari vuotta ennen kuin ensimmäinen sarjan osa suostuttiin julkaisemaan, sen pelättiin olevan liikaa lukijoille (Koskinen 2009, 35). Hiljalla on ase ja hän ei kaihda väkivallan käyttöä tarpeen niin vaatiessa, alkoholikin hänelle maistuu ja hänellä on myös useampia kuin yksi seksikumppani tarinan aikana. Puhumattakaan hänen ajastaan New Yorkin turvallisuusakatemiassa. Siellä hänellä oli tapana juhlia trendikkäimmissä paikoissa ja esiintyä aina aivan eri henkilöinä kuin itse oli, illan päätteeksi Hilja päätyi yleensä jonkun miehen luo ja aamulla häipyi.

”Manhattanilla olin välillä tuntenut olevani todella kaukana Hevonpersiistä, mutta olin nauttinut vahvasti siitä, että saatoin sepittää kahviloissa tapaamilleni ihmisille aina uuden identiteetin, olla milloin suomalainen siivoaja, milloin tanskalainen taideopiskelija, aina tyypitä riippuen. Jossain kaapin pohjalla oli vieläkin kokoelma käyntikortteja niiltä ajoilta. Yhden omistajalle olin ollut Helene, toiselle Anneli, kolmannelle Camelia. Aamuisin olin häipynyt luvaten soittaa, mutten ollut ikinä pitänyt lupaustani.” (Henkivartija, 67).

Leena Lehtolaisen kotisivulla kirjailijan esittelyn johdantotekstinä on lause: ”*Hard-boiled Realism from a Female Perspective*.” Tämä viittaa siihen, että kirjailija itse mieltää kirjoittavansa kovaksikeitettyyn dekkarigenreen kuuluvia teoksia. Kovaksikeitetyn dekkarin kerronta on tyypillisesti minämuodossa, perinteisesti se on sisältänyt paljon lakonista, salaivallista ja karkeuksia sisältävää dialogia, kuten seuraavassa puhelinkeskustelussa Hiljan ja konstaapeli Laition välillä:

L: Niin? Hän ei erityisesti tuntunut ilahtuvan soitostani.

H: Kiitos.

L: Mistä hyvästä?

H: Niistä papereista.

L: Älä puhu paskaa tyttö hyvä. Ymmärsit minut ihan väärin. Ja Rytkönen odotahan....”

(Lehtolainen 2011, 150)

Hilja Ilveskeron kohdalla minämuotoisen kerronnan vaatimus täyttyy ja ivallista ja karkeuksiakin sisältävää dialogia löytyy jonkin verran. Tosin karkeat sanat eivät ole kovinkaan karkeita, esimerkissäni Laitio käyttää sanontaa ”puhua paskaa”. Juuri sen karkeampaa kielenkäyttöä ei tässä dekkarisarjassa esiinny. Mielestäni kirjallisuudessa kielenkäyttö on usein huomattavasti siistimpää kuin esimerkiksi elokuvissa puhumattakaan tosielämästä. Hiljan ulkoinen olemus myös mielestäni soveltuu kovaksikeitetyn dekkarin henkilöhaamon ulkonäöksi mainiosti, Hilja käyttää yleensä farkkuja ja maastokenkiä ja hänellä on lyhyt vaalea siilitukka, kova ja etäinen nainen ulkonäön puolesta. Koskinen sanoo kovaksikeitetyn dekkarin maailmankuvan olevan kylmän realistinen, ja niiden tapahtumamiljöönä on usein räjäjäinen kaupunki (2009, 10). Hilja Ilveskero -romaanien maailmankuva ei ole koko ajan kylmän realistinen, ehkä joissain kohdissa näin on, mutta pääsääntöisesti ei. Tapahtumamiljöönä ei myöskään kovin usein ole räjäjäinen kaupunki, kaupunki kyllä useinkin, mutta räjäjäinen hyvin harvoin. Enemmän teoksissa kuvataan luontoa ja tapahtumia luonnon keskellä tai kesämökeillä, mutta silti varsinaista luontokuvaukseksi katsottavaa kuvausta tarinassa ei juurikaan esiinny.

Kovaksikeitetyn dekkarin päähenkilöhahmo on usein yksinäinen sankari. Se sopii hyvin nyky-yhteiskunnalle tyypilliseen omaan rauhaan vetäytymiseen, halutaan olla riippumattomia ja itsenäisiä. Eristäydytään kodin seinien sisälle turvalliseen omaan rauhaan. Almgren ja Jokitalo (2014, 24) kertovat kirjailija Sara Paretskyn sanoneen, ettei yksinäinen sankari voi muodostaa läheisiä ihmissuhteita, koska toiset ihmiset ovat esteenä sankariteoille.

Kyllähän Hilja Ilveskeron henkilöhaamo tietysti mielessä on myös yksinäinen sankari. Hänellä on ystäviä, mutta hän tykkää toimia yksin. Hän ajattelee niin, että ei halua saattaa toisia vaaraan kertomalla näille liikaa omista tekemisistään tai ottamalla heitä mukaan niihin. Hiljan viihtyminen luonnon keskellä yksin kertoo myös tästä piirteestä.

3. Muut henkilöhaamot

Tässä luvussa pohdin Henkivartija -trilogiassa esiintyviä sivuhenkilöhahmoja ja heidän

suhdettaan Hiljaan ja muihin henkilöihäin. Käsittelen tässä sellaiset hahmot, jotka ovat jollain tavalla merkityksellisiä koko juonen kannalta tai ovat esillä koko tarinan ajan kaikissa kolmessa osassa. Esittelen hahmoista Hiljan poikaystävän Davidin, enon Jarin, entisen opettajan Mike Virtuen, naapurin Voutilaisen tädin ja ystävän Monikan. Lisäksi käsittelen hieman Hiljan lapsuuden ajan naapureita Hakkaraisia sekä suuresti tämän tarinan aikana Hiljan elämää sivuavat roistot Paskevitsin ja Gezolianin sekä liikemiehen Usko Syrjäsen. Usko Syrjäsen uusimman naisystävän Julian, jonka henkivartijana Hilja alkaa toimia toisen osan lopulla ja sitä pestiä kestää kolmannen osan lopulle saakka. Myös Juri Trankov, johon Hiljalla on monimutkainen suhde, pääsee tutkimukseni kohteeksi, kuten myös konstaapeli Laitio ja komisario Rytönen.

Tarkkailen myös kunkin sivuhenkilöhahmon kohdalla samoja piirteitä kuin päähenkilöhahmonkin kohdalla eli Fosterin teoriaa litteistä ja täyteläisistä henkilöihäin, Ewenin kompleksisuus-, kehittyvyys- ja sisäisen elämän kuvausjatkumoa sekä Proppin toimintarooleja.

3.1 Hiljan lapsuudenajan perhe

Hiljan lapsuus muuttui radikaalisti hänen ollessaan neljävuotias. Siihen saakka hän oli elänyt äitinsä ja isänsä kanssa, vaikka hänellä ei kovin paljon muistikuvia tuosta ajasta olekaan. Hiljan isä tappaa Hiljan äidin mustasukkaisuuspuuskassaan ja siitä Hiljalle jää ikuinen trauma. Hiljan äitiä en sen enempää analysoi tässä yhteydessä, koska häntä ei juurikaan kuvailta tarinassa. Hiljan isän sen sijaan nostan tähän mukaan, koska Hiljan suhde isäänsä on määrittänyt Hiljan elämää hyvinkin pitkälti.

Hilja ei tarinan edetessä kovin montaa kertaa muistele itse traagista tapahtumaa, mutta *Henkivartijan* (2009) alkupuoliskolla löytyy kohta, jossa hän kertoo David Stahlille tapauksesta.

”Usein huudettiin. Äiti ja minä olimme yksin, isä milloin missäkin, ja äiti kai kyllästyi odottamiseen, koska monta kertaa olin hoidossa naapurin tädillä. En tiedä mikä oli totuus, oliko äidillä joku toinen mies vai kuvitteliko isä vain. Mutta muistan sen, kun tulimme äidin kanssa kotiin. Eteinen oli pimeä. Haisi makealle, isä horjui vastaan. Lisää huutoa, pahoja sanoja. Huora huora huora. Isä repi minua pois äidin sylistä, lasta ei saa satuttaa, mutta sinä huora saat ansiosi mukaan. Minä lattialla ja joka paikassa punaista. Äidin huuto lakkasi...” (Henkivartija, 133).

Hilja myös menneitä muistelllessaan mainitsee Jari-enonsa vihjaisseen joskus, että Hiljan isän

väkivallanteko ei olisi ollut suinkaan ensimmäinen:

”Hän oli nähnyt mustia silmiä ja turvonneita ranteita, joiden äiti oli klassisesti väittänyt johtuneen liukasteluista ja oviin törmäilyistä.” (Oikeuden jalopeura, 180).

Hilja myös ottaa yhteyttä isänsä pikkuveljeen Kariin, ja saa tältä vahvistuksen sille, että isä on ollut julma jo lapsena. Hän myös kuulee ensimmäisen kerran isänsä karkaamisista vankimielisairaalaan sedältään.

”- Karkasi? Onko Keijo Suurluoto, nykyään Kurkimäki, päässyt joskus pakoon vankilasta?
- Kahdestikin”
(Oikeuden jalopeura, 189.)

Hiljan perhe laajenee yllättäen, kun hän saa selville, että hänellä on sisarpuoli Vanamo. Vanamo on seurausta Hiljan isän karkumatkasta vankimielisairaalaan. Hilja tutustuu sisarpuoleensa ja heistä tulee läheiset toisilleen. Myös Vanamon äiti Saara kuvataan viimeisessä osassa kuuluvaksi Hiljan lähipiiriä.

3.2 Merkittävät sivuhenkilöhahmot ja Hiljan suhde niihin

Jari Ilveskero

Hiljan eno Jari on merkittävässä osassa Hiljan muistoissa. Enon on kuollut jo vuosia sitten hukkumisonnettomuudessa ollessaan kalastamassa. Myöhemmin tarinassa selviää, että Hiljan isä Keijo Suurluoto on juuri tuolloin ollut lomalla vankilasta ja tämä vieläpä myöhemmin tunnustaakin tappaneensa Jarin.

Jari oli Hiljan äidin veli, nuori mies vielä niihin aikoihin, kun hänestä tuli nelivuotiaan Hiljan huoltaja. Aikuisena Hiljan mieleen tulvahtaa tämän tästä Jari-eno ja tämän kanssa yhteiset puuhut. Hiljalle Jari on selvästikin isähahmo, jota hän kunnioittaa ja muistelee kaipauksella. Hiljalla on jopa vielä tallessa Jari-enonsa entinen metsästystakki, hän käyttää sitä naamioituessaan Reiskaksi:

”Olin surrut kun Jari-enon tuoksu oli pikku hiljaa haihtunut metsästyspompasta. Kun menin vuoteeseen koetin muistella sitä tuoksua. Siihen oli aina ollut turvallista nukahtaa.” (Henkivartija, 77).

Hiljan muistoja Jarista kuvataan tarinassa pelkästään positiivisina, missään vaiheessa Hilja ei muistele esimerkiksi murrosikänsä kapinointiaan tai minkäänlaista enonsa toimien kyseenalaistamista. Tämä on tietenkin fiktiivisessä tarinassa täysin mahdollista ja lukijan

kannalta ehkä jopa miellyttävääkin. Itse ainakin koen jonkin verran ahdistaviksi sellaiset dekkarit, joissa henkilöhahmot ovat täysin todellisten ihmisten kaltaisia kaikkine heikkouksineen ja vaikeuksineen. Ja toisaalta, kyllä Hiljan henkilöhahmolla on ihan riittävästi vaikeuksia tarinan kuluessa niin muistoissa kuin muutoinkin, vaikka Jari-enon kohdalla niitä ei esiinnykään.

Fosterin määritelmä litteistä ja täyteläisistä henkilöhahmoista vaatii valitsemaan onko hahmo litteä vai pyöreä. Se ei ole aina kovin helppoa, kuten Rimmon-Kenankin toteaa. Rimmon-Kenanin mukaan monilla litteillä hahmoilla on syvällisyyttäkin (Rimmon-Kenan 1999, 54). Jari-hahmon voisi kuvata olevan litteä hahmo, jolla on kuitenkin useita syvällisiä piirteitä. Jarilla on useita ominaisuuksia, jotka jonkin verran kehittyvät tarinan edetessä, mutta ne kuvataan kuitenkin ainoastaan Hiljan kautta, joten Jari-hahmon ajatusten kuvaamista tarinassa ei esiinny, ainoastaan Hiljan näkemys hänestä.

Samoin Ewenin jatkumoille kompleksisuudesta, sisäisen elämän kuvauksesta ja kehittyvyydestä Jaria sijoitettaessa on otettava huomioon, että henkilöhahmokuvaus tulee Hiljan kautta. Kompleksisuusakselilla Jari-eno sijoittuu lähemmäs kompleksista hahmoa mutta ei äärilaitaan kuitenkaan. Sisäisen elämän kuvausta ei ole, koska Jari-eno on edesmennyt koko tarinan ajan ja kuvaus tulee toisen henkilöhahmon kautta. Kehittyvyyttä esiintyy jossain määrin. Hiljan hahmon kertomuksista on ainakin pääteltävissä, että Jari-eno kehittyi lapsen huoltajana alun kammellusten jälkeen. (Rimmon-Kenan 1999, 55.)

Proppin rooleista Jari-eno on selvästi auttajan roolissa, koska hän auttaa ja tukee Hiljaa elämässä eteenpäin. Myöskin tietyllä tavalla hänet voisi nähdä jopa sankarina, koska Hilja muistelee muutamia tapahtumia, joissa hänen mielestään Jari-eno on toiminut sankarillisesti. Kuten silloin kun Jari pelasti orvoksi jääneen ilveksenpennun ja otti sen lemmikiksi heille. Toisen kerran selkeää sankaruutta on havaittavissa kun joku kylän miehistä tulee humalassa ahdistelemaan Hiljaa tämän ollessa yksin kotona ja Jari-eno keskeyttää puuhut. (Rimmon-Kenan 1999, 46–49.)

Jari-eno elää tarinassa lähes pelkästään Hiljan muistoissa, kaikki kuvaus tulee epäsuorasti Hiljan kautta. Muutamia kohtia on, joissa Jaria kuvataan jonkun muun henkilöhahmon kautta.. Esimerkiksi Hakkaraisen Matti Hiljan lapsuudenkodin naapurista kuvailee välillä Jari-enoa.

”Enosi se ei koskaan ollut mikään kovin innokas metsämies. Oli se porukassa mukana, mutta ei kovasti nauttinut siitä tappamisesta. Viime talvena tässä pihassa oli moneen otteeseen ilveksen jäljet, ja minä mietin, että pitäisikö puhua siitä pojille. Saataisiin

kaatoluvat ja iso kissa pois karjaa pelottelemasta. Ehkä sinä naurat tälle, ja naura vain, mutta näin sitten unta enostasi. Hän käski olla hätistelemättä tupsukorvia ja pitää aitani kunnossa.” (Oikeuden jalopeura, 101).

Jarin henkilöahmon ovat tämän elässä tunteneet tarinan henkilöistä ainoastaan Hilja ja Hakkaraisen pariskunta ja tietysti Hiljan isä Keijo Suurluoto, joka osoittautuikin viimeiseksi henkilöksi, joka Jari-enon on hengissä nähnyt.

David Stahl

David on henkilöahmo, joka alkupuolella tarinaa tulee kuvatuksi melko pintapuolisesti. Johtuen pitkälti siitä, että Hiljan henkilöahmokaan ei vielä siinä vaiheessa tiedä Davidista juuri mitään, ja kuten muutkin hahmot, on Davidkin kuvattu Hiljan hahmon kertomana. Toki suorasta tapahtumakuvauksesta voi jotain päätellä, mutta David säilyy eräänlaisena salaisuutena pitkään.

David on hiljan miesystävä, tosin näin yksinkertaista nimitystä Hilja ei itse suostu tarinassa käyttämään, koska David saattaa yhtäkkiä kadota kuukausiksi pois Hiljan elämästä sanomatta mitään. Muutenkin Hilja on lähes kaikkien kolmen teoksen ajan hyvin epävarma Davidista ja siitä, että onko David hyvien vai pahojen puolella. Hilja tapaa Davidin ensimmäistä kertaa vuokramökkinsä lähistöllä Kopparnäsissä ja on heti varuillaan, hän epäilee Davidin olevan venäläisen konnan Paskevitsin kätyri, koska Hilja oli joskus nähnyt Davidin toimivan Paskevitsin turvamiehenä ja tunnisti tämän ulkonäöstä.

Hiljan henkilöahmo käy kamppailua koko tarinan ajan omista tunteistaan Davidia kohtaan, välillä hän on varma, että David on pahimman luokan rikollinen, välillä myöntää itselleen rakkautensa tätä kohtaan ja uskoo Davidin puhuvan totta. Ongelmaksi usein nousee se, että David ei juurikaan paljasta omia vaikuttimiaan Hiljalle ja siitä varmastikin Hiljan epäluulo kumpuaa.

”David oli aikanaan väittänyt työskentelevänsä sille, joka maksoi parhaiten. Miltähän momentilta Eupol otti tapporahat, kuka oli antanut käskyn? Millä oikeudella terroristit otettiin hengiltä?” (Oikeuden jalopeura, 133).

”Tässä olisi hyvä elämä. Porukka johon kuuluin, yhteinen päämäärä. Ystäviä, kavereita. Tähän elämään ei mahtuisi turhia tunteita, ei David Stahleja tai muita sotkijoita.” (Oikeuden jalopeura, 144).

Davidin henkilöahmo sivuaa monia muita tarinan henkilöahmoja, ainakin niin, että David

tietää suurimman osan tarinan henkilöihahmoja ja toisinpäin, vaikka he eivät varsinaisesti tarinassa tapaisikaan. Välillä jopa lukijana tuntuu Hiljan puolesta nololta, kun lähes kaikki hahmot tuntuvat tietävän Hiljan suhteesta Davidiin ja näkevän Hiljan tunteet tätä kohtaan. Davidin poika Deividas näyttäytyy tarinassa vasta viimeisessä osassa eikä tapahtumien kannalta ole kovinkaan merkittävässä osassa, siksi en tutki häntä erikseen hahmona. Davidin lapsuuden ajan ystävä Jaan Rand on mukana jo toisesta osasta lähtien, mutta häntä itseään ei kuitenkaan kuvata juuri lainkaan, hän on hyvin staattinen sivuhahmo, jonka ainut tehtävä tarinassa on olla apuna Hiljan ja Davidin yhteydenpidossa. Häntäkään en erikseen analysoi samasta syystä kuin Deividasta.

”Mikä tahansa tapaaminen kenen kanssa tahansa voi olla viimeinen. Tiedät sen kyllä Hilja. Mutta tiedät myös, että etsin sinut käsiini, jos vain voin. Koetan lähettää sinulle viestejä Jaanin kautta. Pidä häneen yhteyttä. (Paholaisen pennut, 70.)

Davidin henkilöihahmo sijoittuu Fosterin määritelmässä syvällisten henkilöihahmojen joukkoon; hän on siis täyteläinen henkilöihahmo. Hänestä tuodaan esiin monia piirteitä ja ominaisuuksia. Ewenin jatkumoilla hän myös kehittyvyyden osalta hahmona sijoittuu puolivälistä kehittyvyyteen päin. Ensinnäkin hän kehittyy lukijan näkökulmasta koko tarinan ajan siten, että hänestä paljastuu jatkuvasti uutta tietoa ja sitä kautta hänen luonteensa syvenee. Hahmo kehittyy myös oman luonteensa kannalta, tarinan alussa David välitti vain siitä, että saa roistot kiinni ja pahat aiheet estettyä jopa oman selviytymisensä uhalla. Loppupuolella hän on alkanut huolehtia pojastaan ja hän on myös rakastunut Hiljaan. Näiden tapahtumien myötä David ei olekaan enää yksin, vaan hänellä on läheisiä, joista hän kokee huolta ja tarvetta suojella heitä. Kompleksisuusakselilla hän niin ikään on hyvin kompleksinen hahmo, hänestä tuodaan monia piirteitä esiin ja monia ominaisuuksia. Sisäistä elämääkin kuvataan jonkin verran, esimerkiksi puhelinkeskusteluna Hiljan kanssa:

”Hilja, minulla on kova ikävä sinua, mutta en ole enää varma, voinko vaarantaa henkeni enää samalla tavalla kuin aiemmin. Minulla on nyt Deividas, ja hänellä ei enää ole äitiä, ainoastaan minut. Mutta puhutaan siitä kun tapaamme, jonain päivänä pääsiäisen jälkeen.” (Oikeuden jalopeura 2012, 240.)

Tarinan loppukohtauksessa David on vaarassa menettää henkensä, mutta lopulta paha saa palkkansa ja David pelastuu. Kaikki Davidia jahdanneet viholliset ovat joko kuolleet tai vankilassa katumassa tekojaan ja David voi alkaa elämään taas pelkäämättä joka hetki, että hänen kimppuunsa käydään tai että häntä epäillään rikolliseksi.

Mike Virtue

Mike Virtue on henkilöahmo, joka trilogiassa tulee pääasiassa esiin päähenkilöhahmon Hiljan kautta kuvailtuna. Välillä kuvaus on suoraa, kun Hilja kertoo Miken ulkonäöstä tai luonteenpiirteistä. Välillä taas kuvaus on epäsuoraa, kun Hilja kertoo tapahtumista ja tekemisistä. Silloin kun tarinassa kerrotaan Hiljan ajatuksia ja käsityksiä siitä, mitä Virtue mahdollisesti ajattelisi, on mielestäni kyseessä epäluotettava kertoja. Rimmon-Kenanin (1999, 127) mukaan kertoja on luotettava silloin, kun lukijalla ei ole syytä epäillä, että kertojan välittämä viesti ei olisikaan totuus ja, että jos kertojan rajoittuneisuus, asianosaisuus tai ongelmallinen arvomaailma aiheuttavat tietynlaista kerrontaa. Jos esimerkiksi tarina on kerrottu rikollisen näkökulmasta, kertoja voi olla epäluotettava, sillä hän saattaa jättää kertomatta oman syyllisyytensä rikoksiin tai toisaalta hänen mielestään voi olla hyväksyttävää vaikkapa mukiloida joku rangaistukseksi velan maksamatta jättämisestä. Hilja Ilveskeron suorittaman kerronnan kohdalla asianosaisuus muodostaa epäluotettavuuden ja ehkä tietyllä tavalla rajoittuneisuuskin. Onhan Hiljalla voimakkaita lapsuudentraumoja ja tarinan perusteella vaikuttaisi siltä, että hän on myös Virtuesta etsinyt eräänlaista isähahmoa. Hilja siis on kehittänyt mieleensä sankarillisen kuvan Mike Virtuesta ja kuten lopulta paljastuu, se ei ole totuudenmukainen. Tällöin ei Hiljan kerrontakaan ole täysin luotettavaa.

Mike Virtue oli Hiljan opettajana New Yorkin turvallisuusakatemiassa. Virtue on sarjan kahdessa ensimmäisessä osassa vielä Hiljalle esikuva ja sankari. Hilja muistelee joka käänneessä Virtuen sanomisia, ja peilaa itseään niihin. Hilja tuntee suurta epäonnistumisen tunnetta aina, kun kokee toimineensa eri tavoin kuin hänen mieleensä muodostunut kuva kaiken osaavasta Mike Virtuesta olisi toiminut.

”Silti Mike Virtuen ääni kaikui mielessäni. Tein väärin kun jätin asiakkaani yksin. Mutta eihän Mikellä ollut aavistustakaan siitä, miksi ilvesturkin osto sai minut raivostumaan. Mike oli itse sanonut, että meidän piti jokaisen itse päättää, ketä suojelimme.” (Henkivartija, 12).

”Mike Virtue olisi ollut äkäinen, jos olisi nähnyt minun tuhlaavan koulutustani moisiin hanttihommiin.” (Henkivartija, 39).

”Mike Virtue oli ollut aivan pöyristynyt, kun kerroin hänelle suomalaisten poliitikkojen saunomiskulttuurista. Mentiinkö todella naapurimaiden johtajien kanssa löylyyn alasti?” (Oikeuden jalopeura, 76).

Hiljan omassa mielessä Mike Virtue on noussut hyvin suureen asemaan, koska hän jatkuvasti

kuvittelee, että mitä mieltä Mike olisi mistäkin asiasta. Lukijan on helppo samastua tähän tunteeseen, koska niinhän todellisessa elämässäkin tapahtuu; jos liikaa pohtii mielessään jotain asiaa, se helposti saa ylisuuret mittasuhteet.

Hilja pitää Virtueta jonkinlaisena turvallisuusalan guruna ja *Henkivartijassa* ja *Oikeuden jalopeurassa* tuntuu vielä kunnioittavan häntä suuresti. Tilanne muuttuu *Paholaisen pennuissa*, kun Hilja menee tapaamaan New Yorkin matkallaan entistä opettajaansa. Heti tapaamisen aluksi Virtue menee piiloon oven taakse ja Hilja huomaa tämän oitis, mutta ihmettelee mielessään Mike Virtuen käytöstä.

”Hän ei aikaisemmin ole ollut mikään pikku pilojen harrastaja, joten kummastelin hänen käytöstään.” (Paholaisen pennut, 221).

Hiljan kummastelu ei jää tähän, tapaaminen etenee ja Hilja kertoo Mikelle kokemuksistaan ja kertoessaan alkaa samalla itse analysoida tuntemuksiaan Virtueta kohtaan. Hilja tajuaa, että ei Mike ollutkaan sellainen, kuin hän oli vuosien aikana kuvitellut omassa mielessään.

”Yhtäkkiä minua ei huvittanutkaan. Olin kaikki nämä vuodet kuvitellut kuinka Mike voisi vastata kaikkiin kysymyksiini ja auttaisi minua ongelmatilanteissa.” (Paholaisen pennut, 222)

Vaikka Mike oli minua lyhyempi, olin aina ajatellut, että hän oli suuri. Itsevarmuus loi arvovaltaa. Ei hän minulle mikään jumala minulle ollut ollut, mutta hänellä oli mielessäni ollut kyky sekä antaa anteeksi että tuomita.” (Paholaisen pennut, 222).

Viimein Hilja miettii, että mitä hän oikein oli odottanut Miken sanovan, ja tajuaa, että on koko ajan ollut vailla jonkinlaista synninpäästöä, mutta että kukaan muu ei sellaista voisi Hiljalle antaa kuin hän itse.

”Kun katselin vastapäätäni istuvaa teknuoreksi leikeltyä herraa, tajusin, ettei sitä synninpäästöä kykenisi kukaan minulle antamaan.” (Paholaisen pennut, 223).

”Tuntui kuin olisin kiertänyt kehän umpeen. Minulla ei ollut enää edes Mike Virtueta, johon turvata gurunani. Tuulenvire väräytti hiukseni pystyyn kun tajusin, että nyt olin todellakin yksin.” (Paholaisen pennut, 229).

Mike Virtuen henkilöahmolla on suhde ainoastaan Hiljaan, muut tarinassa esiintyvät hahmot eivät tunne Virtueta. Eikä Hiljan hahmo edes puhu Virtuesta muille tarinan henkilöahmoille. Virtue on melko pinnallinen henkilöahmo, johtuen ehkä siitä, että pääasiassa hän esiintyy tarinassa Hiljan kertomana. Jonkin verran syvällisyyttä ilmenee *Paholaisen pentujen*

loppupuolella, kun kerronta kuvaa Miken ja Hiljan viimeistä keskustelua, mutta ei siitä silti pääse käsitykseen, että millainen Virtue pohjimmitaan on.

Henkilöhahmojen luokittelua tarkastellessa niin ikään Mike Virtue on vaikea sijoittaa Fosterin tiukkaan määrittelyyn litteäksi tai täyteläiseksi. Hahmo kylläkin sijoittuu lähelle litteätä päätä, mutta vaikka se esiintyykin tarinassa pääosin Hiljan kertomana, on mukana hieman täyteläisyyttäkin. Mielenkiintoisen aspektin tähän tuo se, että Hiljan kertomana Mike Virtuen hahmo on aluksi hyvinkin sankarillinen ja hieno esikuva, mutta siinä vaiheessa kun Virtue itse esiintyy dialogissa Hiljan kanssa, muuttaa myös Hiljan hahmo mielipiteensä tästä. (Rimmon-Kenan 1999, 54.)

Ewenin jatkumoille Virtuet asetellessa sijoittaisin hänet kompleksisuusjanaan siihen päähän, jossa hahmo on vähemmän kompleksinen. Ehkä hieman kompleksisuutta tuo juuri edellisessä kappaleessa mainitsemani kohta Hiljan ja Virtuen viimeisestä tapaamisesta, jossa lukijakin saa yhtäkkiä aivan erilaisen kuvan Mike Virtuen henkilöhahmosta kuin aiemmin. Virtue ei olekaan kaiken osaava ja kaikkeen vastaukset tietävä. Sen sijaan hän osoittautuikin kauneusleikkauksissa käyneeksi oman egonsa pönkittäjäksi. Kehittyvyysakselilla Virtuen hahmo niin ikään jää aika alkupäähän, hahmo ei juuri kehity tarinan aikana. Sisäisen elämän kuvauskin jää melko ohueksi, johtuen osin siitä, että kyseessä on sivuhenkilö, joka pääosin tulee vain Hiljan hahmon ajatuksissa kuvatuksi. Hiljan ja Virtuen viimeisen tapaamisen jälkeen lukijalle tulee helposti tunne, ettei edes haluaisi tietää enempää Virtuen sisäisestä elämästä. (Rimmon-Kenan 1999, 55-56.)

Proppin rooleja pohtiessa tulee Virtuesta mieleen väärä sankari. Kuten aiemmissa kappaleissa olen maininnut, hän osoittautuu lopputapaamisessa aivan erilaiseksi kuin Hilja on mielessään muistellut. Ehkä hän ei kuitenkaan ole sellainen väärä sankari, joita dekkarikirjallisuudessa esiintyy, usein ne ovat loppujen lopuksi niitä tarinan roistoja. Virtue ei sentään osoittaudu roistoksi vaikka pettääkin Hiljan odotukset. Jossain määrin on tulkittavissa, että Virtuen rooli on olemassa enemmänkin toimintaa varten kuin toisinpäin; hänen henkilöhahmonsensa kautta Hilja peilaa opiskeluaan turvallisuusakatemiassa. (Rimmon-Kenan 1999, 46 – 49).

Teppo Laitio - lain vartija

Laitio astuu esiin jo ensimmäisen kirjan alkupuoliskolla, hän yrittää ottaa yhteyttä Hiljaan Moskovan poliisin pyynnöstä Anita Nuutisen surman tiimoilta. Kuullessaan Laition äänen puhelimesta ensimmäisen kerran, Hilja tulkitsee sen äriseväksi, hän myös välttelee Laition

tapaamista ja antaa laition uskoa olevansa naispuoleisen kumppaninsa kanssa reissussa, arvelleen, että poliisi toimii käänteisen rasismin periaatteen mukaisesti. Sen mukaan vähemmistöön kuuluvaa kohdeltaisiin hellävaraisemmin, ettei tulisi syrjintäsyitä.

Ennen Laition tapaamista tarinan alkupuolella Hilja pohdiskelee, että millainen mies hänellä on vastassaan. Hän arvelee, että KRP:hen ei ihan ketä tahansa kelpuuteta ja siksi suhtautuu Laitioon kunnioittavasti jo mennessään ensimmäiseen tapaamiseen, vaikka sittemmin pitääkin Laitiota ärsyttävänä eikä aluksi halua tulla toimeen tämän kanssa. Lopulta suostuttuaan tapaamaan Laition Hilja huomioi tämän poliisimaisuuden:

”Eroin heti Laition, joka seisoj portaiden yläpäässä ja näytti tylyltä. Hän oli poliisiksi lyhyehkö, mutta ryhti oli tutunlainen, yhtä aikaa valpas ja rento. Tummansininen poplari ja lierihattu oli lainattu amerikkalaisista elokuvista, hänet olisi voinut kuvitella New Yorkin kaduille. Muhkeat mustanruskeat viikset viittasivat seitsemänkymmentäluvulle.” (Henkivartija, 56.)

Laition henkilöahmo muistuttaakin hyvin paljon kovaksikeitettyssä dekkarikirjallisuudessa esiintyvää karkeaa tupakoivaa ja viskiä juovaa yksityisetsivää enemmänkin kuin poliisia niin ulkonäöltään kuin käytökseltäänkin:

”Hänen kasvonsa olivat punaiset ja kalju hikoili. Hän suorastaan riuhtaisi minut ovesta sisään.” (Henkivartija, 62.)

Tarinan alkupuolella Laitio esiintyy stereotyyppisenä kovana poliisina, hän osoittautuu tyyppillisen poliisin näköiseksi ja käy myös ilmi, että Laitiolla on työhuone kotona. Hän ei työskentele keskusrikospoliisin tiloissa, vaan kotonaan, koska siellä saa poltella sikareita mielin määrin. Laitio sortuu välillä jopa fyysiseen kontaktiin riuhtaisemalla lujaa Hiljaa käsivarresta. Laition henkilöahmon syvällisyys syvenee tarinan edetessä, kun hänestä tulee esiin enemmän luonteenpiirteitä ja myös hänen yksityiselämäänsä aletaan kuvata tarinassa jonkin verran.

Vähitellen Laition ja Hiljan välille kehittyy ystävyys. He selvästi välittävät toisistaan, vaikka Hilja ei sitä kovin helpolla myönnä itselleen. Vasta kolmannessa osassa aletaan kuvata Hiljan tuntevan jotain Laitiota kohtaan:

””Minulla ja keskusrikospoliisin ylikonstaapeli Teppo Laitiolla oli omituinen viharakkaussuhde. Taisi olla niin, että Laitio piti enemmän minusta kuin minä hänestä.” (Oikeuden jalopeura, 74.)

”Laitio siis teki tosissaan kuolemaa. Pyyhkäisin tuulen nostattaman veden silmäkulmastani.” (Paholaisen pennut, 54.)

Laition hahmo on tuttu myös joidenkin muiden henkilöhahmojen kanssa, hän tapaa Hiljan parhaan ystävän Monikan, venäläisen gangsterin pojan Trankovin, komisario Rytkösen ja Hiljan miesystävän Davidin. Tarinan aikana Laitio sairastuu vakavasti ja odottaa kuolemaansa. Sitä ennen hän kuitenkin joutuu aseelliseen selkkaukseen Juri Trankovin ja Hiljan kanssa. Trankov joutuu ampumaan Rytkösen, koska tämä ampuu Laitiota reiteen ja uhkaa ampua Hiljan. Laitio ottaa tätä syyt niskoilleen ja vie salaisuuden lopulta mukanaan hautaan. Laitio on jopa tavallaan läsnä kolmannen teoksen loppukohtauksessa Juri Trankovin maalattua hänestä taulun:

”Halasin Juria, mitä muutakaan olisin tehnyt, ja pingotin kankaan parin riman avulla kuistin kaiteeseen niin, että Laitio oli läsnä seurueessamme. Jouni jopa tarjosi kuvalle palasen lammasta ja jätti sen sitten kuistille, kuin intiaanin uhriksi hengelle.”
(Paholaisen pennut, 414.)

Henkilöhahmona Laitio ei ole yhtä syvälinen kuin Hilja on, mutta ei myöskään täysin yhden piirteen varaan rakentuva pinnallinen hahmo. Fosterin määrittelyn mukaan valitsisin Laition olevan enemmän täyteläinen hahmo kuin litteä. Hänet on helpomi sijoittaa Ewenin jatkumoille jonnekin kompleksisuusakselin puolivälin ja kompleksisen pään väliin. Sama koskee sisäistä elämää ja kehittyvyyttä. Jos vertailen Laitiota tarinan toisiin henkilöhahmoihin, sanoisin, että hän on Hiljan ja Davidin jälkeen kolmanneksi kehittyvin ja kompleksisin hahmo, ja myös hänen sisäisen elämänsä kuvaus on huomattavasti edellä monen muun sivuhenkilöhahmon kuvausta.

Monika – paras ystävä

Monika on Hiljan omin sanoin ”eräänlainen isosiskon ja tädin yhdistetty korvike.” (Henkivartija 2009, 38). Tarinan henkilöhahmojen tiet kohtaavat aika ajoin. Monikan ravintolassa työskennellessään Hilja on tavannut ensi kerran sekä Paskevitsin että Anita Nuutisen, ja sitä kautta saanut työpaikan Nuutisen palveluksessa idealistisen Monikan päätettyä lähteä Mosambikiin tekemään köyhille hyvää ruokaa.

Monika kuvataan teoksessa idealistina. Hilja, joka halveksuu rikkaita ja erityisesti niitä, jotka ovat omaisuutensa perineet, on tehnyt oman tulkintansa Monikan auttamishalulle:

”Monika oli kaiken lisäksi rikas pahinta sorttia, perintörikas. Uskoin, että hän

auttamalla muita koetti ostaa itselleen vapautusta varallisuuden synnistä ja teki sitä vilpittömästi, koska oli sellainen ihminen kuin oli.” (Oikeuden jalopeura, 133).

Monikan seurassa Hilja uskaltaa olla melkein oma itsensä, on kuitenkin joitain asioita, jotka Hilja pitää itsellään eikä uskoudu niistä edes Monikalle. Hiljasta tulee Monikan yhteydessä myös esiin hoivaajaluonne: Monika sairastuu ollessaan Afrikassa auttamistehtävissä ja kärsii vakavasta heikkoudesta Suomeen palattuaan. Hilja auttaa häntä toipumisessa ja jopa muuttaa asumaan Monikan kanssa, jotta voi huolehtia hänestä.

”Seuraavien parin päivän aikana en ehtinyt ajatella muuta, kuin Monikaa. Vein hänet siltä istumalta yksityissairaalan päivystykseen ja hänet otettiin sisään osastolle. Osan ajasta valvoin hänen vierellään ja pitelin häntä kädestä, välillä luin hänelle surullisia ruotsinkielisiä kirjoja, joissa ihmiset eivät saaneet yhteyttä toisiinsa ja kaikki päättyi toivottomuuteen. Ne tuntuivat jotenkin lohdullisilta. Toisinaan hoidin hänen asioitaan, kiertelin katsastamassa mahdollisia ravintolakiinteistöjä, neuvottelin lupaviranomaisten kanssa yhteistyössä Monikan juristin kanssa ja etsin meille uutta asuntoa.” (Oikeuden jalopeura, 98.)

Monika tapaa tarinan kuluessa useita siin esiintyviä henkilöitä, parhaiten hän tuntee Hiljan, tämän miesystävän Davidin, konstaapeli Laition, reseptejä tarjoavan Voutilaisen Ellin, Hakkaraisen Maijan ja Matin, joilta saa niin ikään reseptejä ja Juri Trankovin, joka käy ravintolassa Hiljaa tarkkailemassa. Myös muista sivuhenkilöhahmoista osa käy Monikan ravintolassa, mutta tarinasta ei käy ilmi, että tapaako Monika itse heitä lainkaan.

Monika on hankala sijoittaa Fosterin määritelmään litteistä ja täyteläisistä henkilöistä, koska Foster otti aikanaan tiukan linjan siitä, että henkilö on jompikumpi, joko litteä tai täyteläinen. Monikan taustoista ja ajatuksista kerrotaan hyvin ohuesti, joten siinä mielessä hän on litteä, mutta toisaalta hänen hahmossaan on kuitenkin syvyyttä. Hahmo kuvataan lämpimänä toisista välittävänä henkilönä, ja sellaista on hyvin vaikeaa kutsua litteäksi tai pinnalliseksi hahmoksi. Toki tässä on osattava erottaa teoreettinen määritelmä ihmisluonteesta, pinnallisuus tarkoittaa vain henkilöä kuvaamista, ei niinkään hahmon kuvastavan henkilön luonnetta. Rimmon-Kenan kirjoittaakin omana mielipiteenään, että pinnallinenkin henkilö voi olla syvälinen. Monikan hahmo on mielestäni juuri sellainen. (Rimmon-Kenan 2009.)

Ewenin jatkumoille sijoittaminen onkin Monikan kohdalla helpompaa, koska Ewen sallii myös välimuodot. Kompleksisuusakselilla Monika sijoittuu puolivälin tienoille, kompleksisuusakselin alkupäässä ovat henkilöhahmot, jotka rakentuvat yhden piirteen varaan ja loppupäässä taas hahmot jotka ovat erittäin monitahoisia ja niillä on paljon luonteenpiirteitä, osin ristiriitaisiaakin. Monikalla kuvataan olevan useita piirteitä, mutta ei

kuitenkaan niin paljon, että häntä voisi kutsua erittäin kompleksiseksi hahmoksi.

Kehittyvyysakselin osalta Monika ei kovin paljon kehity, tai ehkä kehittyikin, mutta sitä ei tarinassa kuvata. Monika pysyy koko tarinan ajan henkilönä, joka haluaa tarjota ravintolassaan hyvää ruokaa ja Hiljan ystävänä. Mutta näitä ystävyiden tekoja ei kuitenkaan kuvata mitenkään. Sisäisen elämän kuvausta ei Monikan osalta myöskään kovin paljon ilmene, koska häntäkin kuvataan pääosin Hiljan hahmon kautta, kuten tarinan muitakin henkilöahmoja. Varsinaista dialogia Monikan ja Hiljan välillä ei esiinny, keskustelujaan Monikan kanssa Hilja kertoo tarinamuodossa. (Rimmon-Kenan 1999, 55–56.)

Proppin rooleista Monikan voisi lähinnä sijoittaa auttajan rooliin, hän auttaa Hiljaa saamaan työpaikkoja ja tekemällä hyvää maistuvaa ruokaa. Tosin välillä asia on toisinpäin, ja kuten Rimmon-Kenan sanookin, saattavat roolit vaihdella tarinan aikana. (Rimmon-Kenan 1999, 48–49.)

Hakkaraisen pariskunta

Maija ja Matti Hakkarainen asuvat Hiljan lapsuudenkodin naapurissa, he edustavat Hiljalle eräänlaista kotisatamaa. Heidän seuransa tuntuu Hiljan mielestä turvalliselta ja aina palatessaan Hevonpersiinsaareen, Hilja myös menee tapaamaan Hakkaraisia. Hän kokee, että Hakkaraiset ovat ainoa olemassa oleva linkki hänen lapsuuteensa ja nuoruutensa. Vanhoihin koulukavereihinsa Hilja ei ole pitänyt yhteyttä, koska hän koki epämiellyttäväksi sen, että koulukaverit tiesivät tragediasta hänen äitinsä ja isänsä välillä.

”Hakkaraiset kohtelivat minua kuin vanhaa rakasta ystävää, ja heidän kauttaan löysin jo miltei kadonneeksi luulemani linkin menneisyyteeni.” (Henkivartija, 53.)

Hakkaraisen pariskunta kuvataan teoksissa lämminhenkisinä ja ymmärtäväisinä, lukija saa selville, että heillä on maatila, jota he vieläkin ylläpitävät, vaikka toisaalta heidät kuvataan myös iäkkäinä. Hakkaraiset huolehtivat Hiljasta aina tämän käydessä Hevonpersiinsaaressa. Maija tuo leipomuksiaan ja Matti tekee mökillä pieniä korjauksia. Hakkaraiset tuntevat tarinan henkilöahmoista parhaiten Hiljan ja tapaavat satunnaisesti Hiljan kanssa Hevonpersiinsaaressa käyviä vieraita, joille he osoittavat yhtä suurta avuliaisuutta kuin Hiljallekin.

Kun pohditaan Hakkaraisen sijoittumista Fosterin litteiden ja täyteläisten henkilöahmojen määritelmään, täytyisi heidät sijoittaa litteiksi hahmoiksi, koska heidän kuvauksensa rajoittuu

melko lailla vain parin luonteenpiirteen varaan. Ewenin jatkumoilla heidät niin ikään tulisi sijoittaa lähemmäs sitä laitaa, jossa hahmot eivät pahemmin kehity, eivätkä ole kompleksisia ja sisäisen elämän kuvausta ei juuri ole. (Rimmon-Kenan 1999, 54–55.)

Proppin rooleista Hakkaraisille lankeaa selvästi auttajajan rooli, ainoat kohdat, joissa heitä kuvataan tarinassa, ovat niitä, joissa he auttavat Hiljan hahmoa. (Rimmon-Kenan 1999, 46–49). Hakkaraisen pariskunnan voisi mielestäni sanoa olevan sellaisia henkilöahmoja, joilla on merkittävä rooli tarinassa vaikka eivät siinä kovin usein esiinnykään.

Riikka ja Jenni

Riikka ja Jenni ovat kaksi opiskelevaa nuorta naista, joiden kanssa Hiljalla on yhteinen kerrostaloasunto Helsingin Käpylässä, jossa heillä kaikilla on oma huone. Jenni ja Riikka esiintyvät tarinassa harvoin, eivätkä he tiedä läheskään kaikista asioista, joihin Hilja on sekaantunut. Hilja pitää tarkoituksella etäisyyttä tyttöihin, omien sanojensa mukaan hän ei halua asettaa kämppäkavereitaan vaaraan kertomalla heille liikaa itsestään. Tarinan muista henkilöahmoista Riikka ja Jenni tuntevat Hiljan lisäksi vain naapurinsa Voutilaisen tädin.

Lähinnä kyseisiä nuoria naisia kuvataan Hiljan kertomana, mutta niukasti silloinkin. Riikan ja Jennin ulkonäköä ei kuvata tarinassa millään tavalla, he ovatkin selkeästi sivuhenkilöitä, ja heidän hahmonsäädönsä jäävät melko ohuiksi. Fosterin määritelmän mukaan kutsuisin heitä litteiksi henkilöahmoiksi, jotka saattavat rakentua jopa vain yhden idean tai ominaisuuden varaan. (Rimmon-Kenan 1999, 54). Mielestäni Riikan ja Jennin ideaksi nousee opiskelija, heitä nimittäin kuvataan stereotyyppisinä opiskelijaelämää viettävinä nuorina; baareissa käyminen kuuluu harrastuksiin, mutta opiskelutkin hoidetaan.

Ewenin jatkumoille tytöt sijoittuvat kompleksisuusjatkumolla lähemmäs yhden hallitsevan ja muutaman toissijaisen piirteen varaan rakentuvaa hahmoa. Rimmon-Kenan mainitsee yhtenä akselin tämän äärilaidan henkilöahmoista tyypit, tyypistä on hänen mukaansa kyse silloin, kun silmiinpistävän piirteen voi katsoa edustavan kokonaista ihmisryhmää. Mielestäni tämä toteutuu Jennin ja Riikan kohdalla, hallitseva piirre olisi juuri tuo edellisessä kappaleessa mainitsemani opiskelijan stereotypia. En sijoittaisi heitä aivan jatkumon äärilaitaan, mutta kuitenkin lähelle sitä. Kehittyvyyden akselilla he sijoittuvat siihen päähän, jossa ovat hahmot, jotka eivät kehity. Ne ovatkin Rimmon-Kenanin mukaan usein sivuhenkilöitä, kuten Riikka ja Jenni selvästi ovat. Kolmas Ewenin jatkumo on sisäisen elämän kuvaus, jota ei Jennin ja Riikan kohdalla esiinny lainkaan, heidät kuvataan ulkopuolelta ja tietoisuus jää salaisuudeksi

lukijalle. (Rimmon-Kenan 1999, 55).

Proppin rooleista (Rimmon-Kenan 1999, 48–49) tytöt eivät sovi mihinkään, lähimpänä mahdollisuutena olisi auttaja, mutta he eivät kyllä toimi edes siinä roolissa, he lähinnä vain staattisesti ovat olemassa sivuhenkilöinä.

Elli Voutilainen – Voutilaisen täti

Elli on Hiljan, Riikan ja Jennin naapuri Käpylässä, hän on asunut talossa sen rakentamisesta alkaen ja kuvataan tarinassa eräänlaisena kummitätinä muille asukkaille. Voutilaisen leipomuksia arvostetaan ja toiset asukkaat auttavat häntä arjen askareissa, kuten ikkunanpesussa ja mattojen tamppaamisessa. Hilja myös arvelee tädin ottavan nuoria siipiensä suojaan, koska tällä itsellään ei ole lapsia.

Hilja on huolissaan naapuristaan ja tämän herkkäuskoisuudesta, hän ei ole uskaltanut kertoa Voutilaiselle työstään, koska pelkää tämän lipsauttavan jotain henkilöille, jotka mahdollisesti käyvät Hiljaa kyselemässä. Viimeisessä osassa Hilja luopuu asunnostaan opiskelijatyttöjen kanssa ja joutuu pariinkin otteeseen käyttämään Voutilaisen tädin asuntoa siihen, että pukeutuu valehahmokseen Reiskaksi. Hiljan hämmästykseksi täti suhtautuu naamioitumiseen huumorilla eikä ala sitä sen kummemmin päivittelemään.

”Voutilaisen täti hörähteli, kun Reiska tuli ulos kylpyhuoneesta. – Ihan kuin olisi teatteri omassa olohuoneessa, hän ihmetteli. – Vastaviihittynä vaimona olin katsomassa Ella Erosta ja Tauno Paloa Viettelyksen vaunussa. Tiesin, että Eronen on viisikymppinen, mutta ne meikit ja valot saivat uskomaan toisin. Nytkin olen ihan varma, että huoneistossani on nuori mies.” (Paholaisen pennut, 203.)

Voutilaisen täti tuntee Hiljan lisäksi naapurinsa Riikan ja Jennin, hänelle tauluja kauppaamassa käyneen Juri Trankovin sekä Hiljan parhaan ystävän Monikan. Elli Voutilainen kuvataan tarinassa pääosin omassa kodissaan. Hänen toimintasäteensä ei siis ole kovin laaja.

Elli Voutilaisen henkilöahmo rakentuu parin luonteenpiirteen varaan; ystävällisyyden ja auttavaisuuden varaan, eli litteän hahmon puolelle tässäkin kallistun, kun sijoitan häntä Fosterin määritelmään. Ewenin jatkumoilla en aivan äärilaitaan häntä sijoita, mutta hänen ei kuvata kehittyvän tarinan aikana, eikä myöskään hänen sisäistä elämänsä kuvata eikä hän hahmona ole kovinkaan kompleksinen. (Rimmon-Kenan 1999, 54 – 55.)

Proppin rooleista Voutilaisen tädin voi sijoittaa auttajan rooliin, hän auttaa Hiljaa usein ja jopa

menee Hiljan mielestä hieman hössötyksen asteelle auttamisensa kanssa. Muihin rooleihin hän ei sovi. (Rimmon-Kenan 1999, 46 – 49.)

Juri Trankov

Trankov astuu esiin tarinassa jo sarjan ensimmäisessä osassa, mutta ensiksi vain Voutilaisen tädin kertomana Hiljalle. Trankov oli käynyt myymässä ilvestaulun Voutilaiselle ja Hilja päätteli Trankovin olevan venäläisen Paskevitsin kätyri ja tulkitsi taulun varoitukseksi itselleen. Trankov onkin paikalla Paskevitsin kaapatessa Hiljan silloisen työnantajan, kansanedustaja Helena Lehmusvuon. Juuri Trankov on se, joka suoritti varsinaisen kaappaustoimenpiteen. Myöhemmin Hiljan suhde Trankoviin syvenee, ja Hilja jopa ajautuu muutamia kertoja seksuaalisen kanssakäymiseen Trankovin kanssa.

”Hätkähdin, kun käsi laskeutui olkapäälleni, minut oli päästy yllättämään. Vielä hämmentyneempi olin kun näin, kuka minua kosketti. Juri Trankov olisi yhtä hyvin voinut lyödä veitsen selkääni tai pistää minuun tyrmäyspiikin. Helena Lehmusvuon kohdalla se oli käynyt häneltä hetkessä. Kaiken kukkuraksi Trankov virnisti kuin olisi tavannut vanhan tutun, vaikka ilme ei oikein tuntunut sopivan hänen kasvoilleen.” (Oikeuden jalopeura, 155).

Trankov on koulutukseltaan arkkitehti ja työskentelee samaan aikaan liikemies Syrjäsen palveluksessa kuin Hiljakin. Trankovin ja Hiljan suhde on niin ikään hieman ristiriitainen. Välillä Hilja tuntee lämpimien tunteiden läikähdyksiä Trankovia kohtaan, mutta sitten hetken päästä saattaa kokea ärsyyntyvänsä Trankovin koirankatseesta. Monessa kohtaa Hiljan kuvataan tuntevan sääliä Juri Trankovia kohtaan ja tarinan lopussa heidän välillään vallitseekin ystävyys.

Alun perin Hilja ajautuu Trankovin lähelle etsiessään ratkaisua tarinan alussa kuolleen entisen työnantajansa Anita Nuutisen murhaan. Hän asettuu tarkoituksella vaaraan luvattessaan Trankoville asettua taulun malliksi. Trankovin tarjouksessa Hilja näkee mahdollisuuden päästä kontaktiin Syrjäsen kanssa, jonka Hilja puolestaan epäilee tuntevan venäläiset konnat.

”– Arvaa mitä haluaisin Hilja Ilveskero? Tahtoisin maalata sinut. Minulla on ateljee Syrjäsen luona Långvikissa. Voisit tulla mallikseni. Tiedän jo millaisen taulun sinusta tekisin.

Mike Virtue huusi päässäni, samoin Jari-eno. Nyt sano ei, älä hulluuksiin ryhdy! Mutta en kuunnellut heitä kun laskin oikean käteni hänen kättensä päälle ja lupasin:

– Kyllä se sopii. Anna puhelinnumerosi, niin minä soitan.”

(Oikeuden jalopeura 2011, 161).

Trankovilla on tarinassa kytkökäs Hiljan henkilöihahmon lisäksi myös isäänsä, venäläiseen roistoon Paskevitsiin, joskaan Trankov ei häntä ja hänen toimintaansa juurikaan arvosta. Lukijan pitääkin edetä aina kolmanteen osaan saakka, kunnes saa selville, että Paskevits on Trankovin isä. Trankov on töissä Usko Syrjäsellä ja tapaa tarinan aikana myös Voutilaisen tädin, Monikan ja Laition. Laitio on tietoinen Trankovista jo kauan ennen kuin Trankov hänestä. Laitio varoittaa Hiljaa, kun tämä ilmoittaa menevänsä Trankovia tapaamaan:

”Juri oli jo pienestä pitäen lahjakas monessa asiassa: maalaamisessa, pettämisessä ja varastamisessa. Pari vuotta siperialaisessa kasvatuslaitoksessa teki hänestä entistäkin uskaliaamman.” (Oikeuden Jalopeura 2011, 168.)

Juri Trankov sijoittuu Fosterin määritelmään litteistä ja täyteläisistä henkilöihahmoista täyteläiseen päähän, häntä kuvataan hyvin monien ominaisuuksien kautta ja kehittyvyys on selkästi nähtävissä Trankovin kohdalla; hän kehittyi tarinan kuluessa roistojen apulaisesta hyväksi ystäväksi Hiljalle ja tulee toimeen hyvin myös muiden hahmojen kanssa. (Rimmon-Kenan 1999, 54 – 55.)

Kehittyvyys on myös Ewenin kehittämän kolmen jatkumon teorian selkeä piirre, joka Trankovin kohdalla siis toteutuu. Hänen sisäistä elämäänsä kuvataan myös hyvin runsaasti sekä Hiljan henkilöihahmon kautta että dialogien kautta ja myös toiminnan kautta. Esimerkkinä tästä on Trankovin herkkyyks; hän saattaa alkaa itkeä tai vaipua synkkämielisyyteen. Trankov on myös hyvin kompleksinen hahmo, hänellä on monia luonteenpiirteitä ja hänestä tulee jatkuvasti tarinan edetessä esiin uusia piirteitä. (Rimmon-Kenan 1999, 54 – 55.)

Proppin rooleista Trankov sopii moneen, hän on aluksi konnan roolissa toimiessaan venäläisroistojen apulaisena. Sitten hänestä tulee auttaja, hän auttaa Hiljaa monessakin asiassa, kuten myös muita henkilöihahmoja, esimerkiksi hankkii Laitiolle aseet tämän pyynnöstä. Trankov on myös sankari; hän pelastaa Hiljan ja Laition Rytkösen kynsistä tämän yrittäessä ampua heidät. (Rimmon-Kenan 1999, 54 – 55.)

Usko Syrjänen

Liikemies Usko Syrjänen mainitaan jo sarjan ensimmäisessä osassa, hänen kerrotaan olevan Anita Nuutisen entinen liikekumppani, jota Nuutinen onnistuu huijaamaan jossain kiinteistökaupassa. Sarjan toisessa osassa hän on jo enemmän tapahtumissa mukana, aluksi tosin vain Hiljan tekeminä havaintoina.

”Lehti- ja nettiartikkeleiden mukaan Syrjänen oli mies, jolla oli ennenkuulumattomia visioita ja rahaa ja tarmoa toteuttaa ne. Yli viidensadan hehtaarin alueelle kyllä mahtuisi vaikka minkälainen luksuslomakylä ja miljonäärireservaatti, mutta ei kai edes Syrjäsen mielikuvituksella ja yhteiskuntasuhteilla varustettu ihminen voinut kuvitella, että sellainen noin vain pantaisiin pystyyn?” (Oikeuden jalopeura, 97.)

Sarjan toisessa osassa Syrjäsen hahmo on olemassa, mutta ei vielä näydytään suuressa roolissa, ainoastaan mainitaan välillä jonkun muun henkilöahmon puheessa. Aivan teoksen loppupuolella Hilja tutustuu Trankoviin ja tämä esittelee Hiljan Syrjäsenelle, jolloin Syrjänen tarjoaa töitä Hiljalle. Kolmannessa osassa Hilja työskentelee Syrjäsenelle tämän naisystävän henkivartijana. Syrjäsen ja hänen kihlattunsa ikäero on melkoinen ja Syrjästä kuvataankin aluksi lähinnä vanhana miehenä, joka on hullaantunut nuoreen naiseen, joka taas on hänen kanssaan vain rahan vuoksi. Myöhemmässä vaiheessa juonta tulee kuitenkin esiin kohtia, jossa Hiljakin toteaa näiden välillä olevan aitoa kiintymystä.

”Hän ja Julia hössöttivät kilpaa miehen ympärillä ja minusta alkoi tuntua, että olin arvioinut Julian aivan väärin. Hänhän selvästi välitti Syrjäsestä.” (Paholaisen pennut, 135.)

Toisaalta Syrjänen kuvataan kovana liikemiehenä, hän suunnittelee suuria rakennusprojekteja ja voitelee päättäjiä saadakseen kaavoituksen etenemään haluamallaan tavalla. Paholaisen pennut -osassa Syrjänen ei enää ole juurikaan tekemisissä venäläisten kanssa, paitsi kihlattunsa Julian isän kanssa. Aiemmissä osissa hänellä on ollut yhteisiä liiketoimia venäläisten roistojen kanssa, mutta sitä ei ole suoraan kuvattu, lähinnä lukija ymmärtää sen Hiljan pohdinnoista ja dialogeista Hiljan ja Laition välillä.

Henkilöhahmoteorioista Syrjänen sijoittuu Fosterin jaottelussa täyteläiseksi henkilöahmoksi. Häntä kuvataan tarinassa niin paljon ja niin monesta näkökulmasta, että hahmosta tulee esiin monia luonteenpiirteitä. Ewenin jatkumoilla Usko Syrjänen on kompleksinen hahmo niin ikään samasta syystä kuin täyteläinenkin, hän ei kuitenkaan sijoitu kompleksisuusjatkumon ääriänsä, mutta puolivälin kompleksiselle puolelle kuitenkin. Varsinaista sisäisen elämän kuvausta ei ole kovin paljon, mutta on vähän kuitenkin. Enemmänkin sitä tulee Hiljan mietteiden kautta ja Syrjäsen itsensä reaktioiden kautta lukijan tietoisuuteen. Sisäisen elämän kuvauksen suhteen hahmo jääkin puolivälin alapuolelle. Kehittyvyyttäkin hahmolta löytyy, tarinassa Syrjäsen hahmon kuvaus kehittyy siten, että koko ajan lukijalle paljastuu lisää asioita ja luonteenpiirteitä ja syitä toiminnalle. Myös luonteenpiirteiden osalta Usko Syrjänen kehittyy jonkin verran. (Rimmon-Kenan 1999, 54–55.)

Vladimir Proppin rooleista Syrjänen sopii moneen, hän on tietyissä tapauksissa konna, välillä lahjoittaja ja auttaja, lähettäjänä hän esiintyy myös. Konna hän on ainakin aluksi Hiljan mielestä, ennen kuin Hiljalle selviää, että Usko Syrjänen ei loppujen lopuksi olekaan kovin paljon venäläisten kanssa tekemisissä. Toki konnana Syrjästä voidaan pitää jo pelkästään senkin perusteella, että hän yrittää päästä päämääriinsä esimerkiksi lahjomalla poliitikkoja. Lahjoittajana hän esiintyy silloin, kun antaa rahaa hyvään tarkoitukseen auttajana silloin, kun auttaa naisystäväänsä tai muita ystäviään. Päähenkilöhahmo Hiljaa hän ei varsinaisesti auta, mutta suhtautuu tähän kuitenkin myönteisesti. Syrjänen on lähettäjä useinkin, aina silloin kun lähettää palkollisensa tekemään tai hakemaan jotain. Tosi hänen antamansa tehtävät eivät ole mitään kovin suuria eivätkä juonen tai toiminnan kannalta kovin merkittäviä. (Rimmon-Kenan 1999, 46 – 49).

Julia Gerboldt

Julia on Usko Syrjäsen kihlattu ja tuleva vaimo. Syrjänen palkkaa Hiljan Julian henkivartijaksi sarjan toisen osan loppupuolella. Julian aikaisempi mies on ollut myös Juliaa reilusti vanhempi, kuten on Usko Syrjänenkin. Julia on perinyt entiseltä mieheltään suuren omaisuuden, joten häntä ei pidetä tässä tarinassa niin suurena uhkana Syrjäsen omaisuudelle, kuin voisi luulla nuoren naisen alkaessa seurustella vanhan miehen kanssa. Toki kaikki kirjan henkilöhahmot eivät tiedä Julian omaisuudesta mitään ja esimerkiksi Syrjäsen entinen vaimo suhtautuu hyvin kiivaasti Juliaan ja lähettelee jopa uhkauskirjeitä ja soittelee uhkausottoja tälle. Kerran hän jopa hyökkää Julian kimppuun Kämpin kenkäkaupassa.

”– Kuinka kauan olemme matkalla? Ehdin kysyä ennen kuin Satu Syrjänen hyökkäsi. Hän astui kulman takaa Julian eteen ja alkoi solvata. – Saatanan lutka, kenen rahoilla täällä oikein ollaan ostoksilla? Mitä olet hankkinut, näytä? Satu koetti tempaista kassin Julian kädestä, mutta minä ehdin väliin. Minun ei tarvinnut edes koskea häneen, torjuin hänet vain käsilläni ja piilotin Julian selkäni taakse.” (Paholaisen pennut, 171.)

Hilja joutuu Julian kanssa matkustelemaan mm. Itävaltaan laskettelulomalle ja New Yorkiin hääpuvun ostosmatkalle. Hilja suhtautuu Juliaan asiallisesti, kuten työntekijän kuuluukin suhtautua työnantajaansa. Myös Julian kuvataan olevan asiallinen ja välillä jopa ystävällinenkin Hiljaa kohtaan. Silti heidän välinen suhteensa säilyy etäisenä tarinan loppuun saakka.

Luonteeltaan Julia on hyvin itsenäinen, hän haluaa aina matkoilla ehdottomasti oman huoneen, ei koskaan henkivartijaansa samaan huoneeseen. Hän ei missään tilanteessa näytä

pelkoaan, hän pukeutuu aina muodikkaasti ja esiintyy julkisesti vain tarkasti ja runsaasti meikattuna. Julian isä on myös eräs kovaotteisenakin pidetty venäläinen roisto, Gezolian. Tämä seikka paljastuu Hiljalle vasta silloin, kun hän on Julian kanssa Itävallassa ja tämän isä tulee sinne tapaamaan tytärtään.

Fosterin määritelmässä sijoittaisin Julian litteäksi henkilöahmoksi, hänet kuvataan tarinassa vain muutaman ominaisuuden kautta. Hän on kaunis, itsenäinen ja muotitietoinen. Ewenin jatkumoilla on mahdollista ottaa huomioon myös välimuodot ja näin ollen sijoittaisin Julian kompleksisuusakselilla nollan ja puolivälin tienoille. Kehittyvyyttä Julian hahmossa ei juurikaan tule esiin, tämä pysyy samanlaisena läpi koko tarinan, jolloin hänet täytyy sijoittaa kehittyvyysakselilla hyvin lähelle nollaa. Sisäisen elämän kuvausta on hieman, se tulee esiin Hiljan kautta tämän pohdintoina vartioitavastaan. (Rimmon-Kenan 1999, 54–55.)

Proppin rooleihin Julia on vaikea sijoittaa, ehkä ainut jota tähän voisi soveltaa, on etsitty ja hänen isänsä. Onhan Julia nimittäin tavallaan etsityn asemassa, kun Syrjäsen entinen vaimo vainooa häntä. Ja isäsuhe on Juliallekin tärkeä, hän pitää tiiviisti yhteyttä isäänsä ja isän tuki ja turva onkin Julialle tärkeämpää kuin oman sulhasensa Usko Syrjäsen. (Rimmon-Kenan 1999, 46–49.)

Gezolian, Julian isä

Ivan Gezolian kuvataan tarinassa häikäilemättömänä tyyppinä, hän on tehnyt yhteistyötä Vasiliev -nimisen rikollisen kanssa, joka tarinan edetessä osoittautuu Hiljan entisen työnantajan Anita Nuutisen murhan tilaajaksi. Vasiliev kuolee luksusveneen räjähdyksessä Suomenlahdella ja räjähdysten aiheuttajaksi paljastuu Hiljan miesystävä David. David myös saa tuolloin haltuunsa Gezolianin omistamaa likaiseen pommiin tarkoitettua radioaktiivista isotooppia. Tästä syystä Gezolian jahtaa Davidia lähes koko tarinan ajan. Saatuaan tietää, että Gezolian on Julian isä, pelkää Hilja koko ajan, että Gezolian tietää hänen olevan Davidin naisystävä. Ja pelko käykin toteen, kyllä Gezolian sen tietää, hän uhkailee Hiljaa toimimaan haluamallaan tavalla ja lopulta uskoo, että Hilja on vaihtanut puolta.

Eniten Gezolianin uhkailut liittyvät hänen tyttärensä turvallisuuteen, hän painottaa Hiljalle, että olisi parasta huolehtia, että Julia pysyy turvassa. Erityisesti silloin, kun hän kuulee Syrjäsen entisen vaimon hyökkäyksestä, hän alkaa painostaa Hiljaa tekemään jotain asialle, ja niin Hilja päättääkin mennä käväisemään Satu Syrjäsen luona välittääkseen tälle Gezolianin terveiset.

- Oliko tyttäreni eilen vaarassa? Hän kysyi itseään edes esittelemättä.
 - Ei ollut. Minä olin paikalla.
 - Sinun on parasta käydä puhuttamassa sitä naista. Kerro hänelle, että mikäli hän vielä hätyyttelee Juliaa ja järjestää tälle ikävää julkisuutta, hän saa vieraita.”
- (Paholaisen pennut, 177.)

Hilja yrittää kieltäytyä tehtävästä ja selittää, ettei kuulu hänen toimenkuvaansa kulkea hätyyttelemässä ja uhkailemassa ihmisiä. Gezolian ei ota tätä kuuleviin korviinsa, vaan ärähtää Hiljalle raivoissaan ja kääntää tämän toimia, hän vielä siivittää käskyään uhkauksella Hiljaa kohtaan:

”– Luuletko sinä minua ihan tyhmäksi Hilja Ilveskero? Olet ehkä älynnyt vaihtaa puolta, mutta tiedän tarpeeksi taustoistasi. Sinun on aika osoittaa minulle, että sinuun voi luottaa. Soitat sitten minulle, kun olet hoitanut tehtäväsi. Tee se ensi tilassa. Kuulemiin.” (Paholaisen pennut, 177.)

Gezolianin julmuus tulee esiin erityisesti *Paholaisen pentujen* loppupuolella. Julian ja Usko Syrjäsen häissä hän häätää henkivartijaansa apuna käyttäen häiriköimään tulleen Satu Syrjäsen pois paikalta ja kääntää henkivartijansa niin ikään tuhota valokuvaamassa olleen lehtikuvaajan kameran. Toinen kohtaus, jossa Gezolian paljastaa todellisen julman luonteensa on silloin, kun Hilja, David ja Davidin hyvä ystävä Jaan Rand järjestävät Gezolianille ansan. Gezolian on valmis kiduttamaan Davidia saadakseen tiedot ja kun David lopulta kertoo paikan, jossa isotooppia säilyttää, käy hän hakemassa sen ja palattuaan ampuu samantien laukaussarjan sen pakettiauton takaosaan, jossa Davidin piti maata sidottuna. Mutta asia ei aivan niin ollutkaan, tällä välin Juri Trankov oli käynyt pelastamassa Davidin pakettiautosta ja tuupannut sinne tilalle Paskevitsin, joka oli jätetty vartioimaan Davidia. Loppujen lopuksi myös Gezolianille käy huonosti, hänen henkivartijansa pakenee paniikissa paikalta ja ajaa vahingossa maahan kaatuneen Gezolianin yli ja tämä menehtyy siihen.

Gezolian on henkilöihahmona sellainen, joka on olemassa taustalla koko tarinan ajan. Muut henkilöihahmot tiedostavat hänen olemassaolonsa ja vaarallisuutensa, vaikka hän ei varsinaisesti itse olekaan toimijan roolissa ennen sarjan viimeisen teoksen loppua. Fosterin teorian mukaan määrittelin hänet litteäksi henkilöihahmoksi; hänen hahmonsa rakentuu vain parin piirteen varaan ja erityisesti yhden yleisen ominaisuuden, hän on stereotyyppinen roisto. Luonteenpiirteistä eniten kuvataan tuota julmuutta. (Rimmon-Kenan 1999, 54–55.)

Ewenin jatkumoilla hän jää kaikissa kolmessa alle puolenvälin, mutta kompleksisuuden osalta

hänet voisi sijoittaa hieman nollan yläpuolelle, koska hänen hahmonsensa kykenee julmuuden ja roistona olemisen lisäksi myös rakkauteen tyttärtään kohtaan. Eli hieman kompleksisuuttakin löytyy. Kehittyvyyttä hahmossa ei esiinny eikä sisäisen elämän kuvausta. Tosin Gezolianin sisäisestä elämästä lukija voi tehdä päätelmiä muiden hahmojen peloista ja ajatuksista Gezoliaania kohtaan. (Rimmon-Kenan 1999, 54–55.)

Proppin rooleista itsestään selvästi Gezolian sopii konnan rooliin, sellaisena hänet esitetään ja sellaisena hän toimii ilman sivujuonteita. Kuten niin monet muutkin tarinan roistot voi hänet nähdä myös lähettäjän roolissa, Gezolian lähettää alaisiaan suorittamaan monenlaisia tehtäviä. (Rimmon-Kenan 1999, 46–48.)

Henkilökohtaisena tulkintanani lukijana sanoisin Gezolianista, että roistoudestaan huolimatta hänessä esiintyy jonkinasteista kunniantuntoa toisin kuten toisessa venäläisessä roistossa Paskevitsissa.

Valentin Feodorovits Paskevits

Entinen KGB:n agentti Paskevits esiintyy teoksissa yhtenä Hiljan vihollisista, hän on häikäilemätön mafiatyyppi, yksi Moskovon kiinteistökuninkaista, joka on myös sekaantunut kaasubisneksiin ja varsinkin kaasuputken rakentamiseen Suomenlahdelle. Hän on myös Hiljan entisen työnantajan Anita Nuutisen entinen rakastaja, jonka kanssa Nuutisella on yhteisiä menestyksekkäitä kiinteistöbisneksiä. Paskevits ei kuitenkaan pidä siitä, että Nuutinen sai juoniteltua koko bisneksen omiin nimiinsä kostaakseen Paskevitsin muut naissuhteet.

Sarjan ensimmäisessä osassa Hilja työskentelee kansanedustaja Helena Lehmusvuon avustajana sekä turvanaisena. Paskevits päätyi kaappaamaan Lehmusvuon ja Hilja neuvokkaana sankarillisena henkilöhahmona kävi pelastamassa työnantajansa. Paskevits kuvataan tuossa tilanteessa heikkouksiensa valtaan uppoavana miehenä. Hänen heikkouksiinsa kuuluu ehdottomasti viina ja naiset. Sillä kertaa Hilja selviytyy Paskevitsista pukeutumalla maksulliseksi naiseksi. Loppujen lopuksi Paskevits antaa tilanteessa helposti periksi, lukijalle hän näyttäytyy lopulta raukkamaisena hahmona, varsinkin koska Hiljan hahmo tekee Paskevitsista se tyyppisen tulkinnan.

”Minä en tappanut Anitaa, Paskevits mutisi. Hänen jalkojensa väliin oli ilmaantunut tumma tahra, joka laajeni tuolin nahkaan.” (Henkivartija, 287).

”Paskevits ei vastannut. Kellertävää nestettä putoili jo lattiallekin. Vaikka kädessäni oleva ase olisi ollut jäljennös, se olisi riittänyt säikäyttämään Paskevitsin. Ja minä kun olin luullut, että hän oli kova luu.” (Henkivartija, 287.)

Paskevits osoittautuu myös Juri Trankovin isäksi, tosin isä-poikasuhde ei ole kovin hyvällä pohjalla. Paskevits käyttää poikansa isän kaipuuta hyväkseen ja teettää tällä esimerkiksi mukilointitehtäviä. Juri Trankov sureekin isäsuhdettaan lähes koko teosten ajan. Paskevits osoittaa äärimmäistä julmuutta sarjan viimeisen osan eräässä tilanteessa, jossa hän ajaa poikansa venäläiseen rulettiin. Muutoinkin Paskevits käyttää aina hyväkseen tilanteet, jossa voi kiusata poikaansa.

”Vai tarvitsee akkojen puolustaa tuota pikku paskahousua! Onko se kertonut sinulle ottaneensa selkäänsä kerran toisensa jälkeen, ja jopa naisilta? Poika on surkea tuhertelija, mutta kuvittelee olevansa suurikin taiteilija. Eihän se edes valmistunut sieltä arkkitehtipistosta.” (Paholaisen pennut, 159.)

Hilja itse pitää Paskevitsia ylimielisenä roistona. Paskevits jää henkilöhahmona myös melko pinnalliseksi, hänet on kuvattu pelkästään Hiljan kautta ja luonteen määrittely tulee täysin Hiljan henkilöhahmon kautta ja silloinkin melko ohuesti. Paskevits on henkilöhahmo, joka Fosterin asteikolla sijoittuu litteään päähän, hän rakentuu lähinnä yhden ominaisuuden varaan; roistouden. Luonteenpiirteet, joita hänestä tarinassa ilmenee, ovat kaikki tuota ominaisuutta tukevia, hahmo kuvataan ilkeäksi, tunteettomaksi vain omaa etuaan ajavaksi rikolliseksi. Ewenin jatkumot Paskevitsin kohdalla noudattelevat samaa linjaa, sisäisen elämän kuvausta ei ole, hahmon ominaisuudet tulevat esiin ainoastaan Hiljan ja Juri Trankovin puheissa, Hiljan muistellessa kuolleen entisen työnantajansa Anita Nuutisen kertomisia Paskevitsista sekä muutamissa tarinassa esiintyvissä dialogeissa. Hahmo ei myöskään kehity, ainut askel, joka lukijalle kehitystä tuo muutosta koko tarinan aikana, on se, että Paskevits osoittautuu Juri Trankovin isäksi, mutta sinänsä hahmon luonne ei kehity tuon tapahtuman johdosta yhtään. (Rimmon-Kenan 1999, 54–55.)

Proppin rooleista Paskevits sopii ehdottomasti konnan rooliin, hänen hahmonsä on konna ihan itsestään selvästi ja se kirjoitetaan auki tekstissäkin moneen kertaan. Mielestäni hänet voisi sijoittaa myös kohtaan etsitty ja hänen isänsä siinä mielessä, että hän on Juri Trankovin isä ja tämä käy sisäistä kamppailua isäsuhteestaan jatkuvasti. Vaikka Propp onkin todennäköisesti tarkoittanut tuolla isämaininnalla päähenkilön isää, laajemmalla tulkinnalla hänet voi myös tähän rooliin sijoittaa. Olisin valmis sijoittamaan Paskevitsin myös lähettäjän rooliin, tässäkin hän ei lähetä päähenkilöä mihinkään, mutta poikansa Jurin hän lähettää milloin mitään tehtävää suorittamaan.

Rytkönen

Martti Rytkönen on tarinan paha poliisi. Hiljan hahmon tietoisuuteen Rytkösen olemassaolo tulee Laition kautta jo ensimmäisessä teoksessa, mutta Hilja itse kohtaa Rytkösen vasta toisessa osassa. Jossain vaiheessa Hilja havaitsee Rytkösen varjostavan itseään ja hänen epäluulonsa tätä kohtaan vahvistuvat.

”Kadulla näkyi vain yksinäinen kulkija, pieni ja leveä mies, joka ikkunani kohdalla käänsi päätään sopivasti, että erotin hänen kasvopiirteensä. Mies oli KRP:n komisario Martti Rytkönen. Aamulla tajusin olla liioittelematta Rytkösen ilmestymistä. Saihan mies kävellä keskellä yötä Yrjön- ja Eerikinkatujen risteyksessä ilman, että se liittyi minuun mitenkään. Silti minun oli vaikea keskittyä mihinkään työpaikalla.” (Oikeuden jalopeura, 223.)

Rytkönen esiintyy aluksi salaperäisenä hahmona, Hilja ei tiedä, että kenen joukkoihin Rytkönen kuuluu, mutta siitä hän on täysin varma, että millään hyvällä asialla tämä ei ole. Lopulta Hiljalle selviää, että Rytkönen on venäläisten roistojen asialla, ja hänen yhteyshenkilönsä on sattunut olemaan peitetehtävissä oleva David. Tämän takia Rytkönen pelkää paljastuvansa ja yrittää hyökätä aseellisesti Hiljan ja Laition kimppuun. Hilja myös epäilee Rytköstä Monikan ravintolan lähellä majailleen harmittoman asunnottoman surmaamisesta, mutta ei täysin voi todistaa sitä, siksi hän päättää olla kertomatta tietojaan poliisille.

”Kolmen aikaan yöllä näkyi pihalla liikettä, mutta erotin kuvasta vain Ripan jalat. Hän ei ollut tullut ovelle asti. Tarkistin vielä etupuolen valvontakamerat. Mies oli kulkenut myös sillä puolella, yhdessä 0,36 otetussa kuvassa hän näkyi kokonaan. Seuraavassa kuvassa olivat myös toiset miesten kengät, Ripalla oli siis ollut seuraa. En halunnut antaa näitä kuvia poliisille, sillä tahdoin tarkistaa, olisivatko kengät samanlaiset kuin muutaman yön takaisella hiippailijalla, jota epäilin Rytköseksi.” (Oikeuden jalopeura, 241.)

Rytköselle muutamat muut henkilöahmot ovat tuttuja, Juri Trankov toimii hänen apulaisenaan, kunnes kuitenkin päättää valita puolensa ja ampuu Rytkösen pelastaakseen Hiljan ja Laition. Rytkönen tuntee myös Davidin ja sivuaa ohuesti Monikan elämää, koska käy tämän ravintolassa.

Rytkönen sijoittuu Fosterin määritelmässä hyvin selkeästi litteäksi hahmoksi; hänen tunteitaan ja ajatuksiaan ei kuvata lainkaan. Hän tulee esiin vain lähes pelkästään yhden luonteenpiirteen

kautta ja se on ilkeys. Ewenin jatkumoille hän asettuu saman linjan mukaisesti lähelle toista ääripäätä. Hänen sisäistä elämäänsä ei kuvata lainkaan, hahmona hän ei kehity, hänet kuvataan koko tarinan ajan samanlaisena. Hän ei myöskään ole juurikaan kompleksinen, koska hänestä ei tule esiin montakaan luonteenpiirrettä. (Rimmon-Kenan 1999.)

Rimmon-Kenanin (1999, 46–47) mainitsemista Proppin rooleista Rytönen sopii selkeästi konnan rooliin, ehkä häntä voisi kutsua myös vääräksi sankariksi, koska helposti poliisiin luotetaan ja pidetään jopa sankarillisena. Auttajana ja lähettäjänä hän esiintyy myös, mutta ei suinkaan päähenkilöhahmon auttajana ja lähettäjänä. Sen sijaan hän auttaa tarinan roistoja ja lähettää apulaisensa Trankovin asettumaan vastaan päähenkilöhahmoa Hiljaa.

4. Henkilöhahmojen yhteiskunnallisuus

Kun puhutaan fiktiivisestä kertomakirjallisuudesta, ei kuitenkaan voida ajatella, että kaikki tarinassa kerrottu olisi fiktiota. Kaunokirjallisuuden teoksissa kuvataan usein ilmestymisaikaista maailmankuvaa melko realistisestikin, historialliset teokset toki erikseen, mutta niissä pyritäänkin kuvaamaan jotain tiettyä mennyttä aikaa. Ympäristö ja yhteiskunta ovat usein selvästi nähtävillä, joko suoraan kerrottuna tai sitten epäsuorasti ihmisten toiminnan ja ajatusten kautta pääteltävissä.

Yhteiskunnan epäkohdat ja erityisesti ajankohtaiset seikat ovat joskus esillä kirjallisuudessa hyvinkin paljon, ja kirjailija saattaa ottaa kantaa voimakkaastikin. Tarinoissa ympäröivää maailmaa ja sen tilannetta saatetaan kuvata vaikkapa päähenkilön ajatuksina ja mielipiteinä ohimennen lausahdettuna tai sitten joku tarinan henkilöhahmoista voi osallistua vaikkapa mielenosoitukseen. Joku henkilöhahmoista saattaa päivitellä nyky-yhteiskunnan tilaa tai suhtautua kielteisesti tai myönteisesti johonkin ihmisryhmään tai muuhun yhteiskunnan kannalta merkittävään asiaan.

Voitto Ruohonen (2005) kertoo salapoliisikirjallisuuden synnyn sijoittuvan teollisen vallankumouksen ja kaupungistumisen aikakaudelle. 1800-luvun lopulla kaupungistuminen toi mukanaan poliisin vakiintumisen instituutiona, ja rikosten tekniset tutkimusmenetelmät kehittyivät luonnontieteiden kehittymisen seurauksena. Sormenjälkien ottaminen alkoi olla mahdollista jo ennen 1900-luvun alkua, ja siitä pitäen ovat eri tutkimismenetelmät kehittyneet hurjaa vauhtia aina nykyaikaisiin DNA -tutkimuksiin saakka. Tästä seurasi väistämätön

kehitys kertomakirjallisuuden saralla; rikoskirjallisuutta alkoi ilmestyä enenevässä määrin.

Rikoskirjallisuus on kehittynyt muun yhteiskunnan myötä ja mielestäni se on pysynyt hyvin ajan hermolla. Suurin osa rikoskirjallisuuden genreen kuuluvista teoksista näyttäisi olevan ilmestymisaikaansa sijoittuvia ja suurin osa kuvaa maailmaa ja yhteiskuntaa melko realistisesti. Itse lukijana olen huomannut, että mieluummin valitsen sellaisen dekkarin, jossa kuvataan nykyajan tapahtumia, kuin sellaisen, joka sijoittuu menneisyyteen tai tulevaisuuteen. En myöskään osaa aina arvostaa, jos teoksessa esiintyy joitain epäluonnollisia tapahtumia. Ehkä on niin, että lukija kaipaa tietynlaista lajiuskollisuutta, ja eri lajien sekoitukset vaikuttavat vieraalta. Ainakin omalla kohdallani tämä toteutuu.

Ilveskero-trilogia on mielestäni hyvin ajan hermolla, siinä mainitaan monia tapahtumia, jotka ovat olleet ajankohtaisia kunkin teoksen kirjoittamishetkellä. Esimerkiksi *Henkivartija* on ilmestynyt vuonna 2009 ja sen alkulehdillä viitataan Georgian sotaan, joka on ollut vuonna 2008. Samaa juonen käännettä kuvailevassa tapahtumassa seuraavalla sivulla mainitaan Putinin oleminen pääministerinä, joka sijoittui myös kirjan kirjoittamis- ja julkaisuajankohtaan.

”Georgialainen punaviini oli vedetty yli juomalistasta, sen verran sotatila oli vaikuttanut.” (Henkivartija, 9).

”Pääministeri Putinin kuva tuijotti uusimman Pravdan kannesta, hän kommentoi Georgian tilannetta.” (Henkivartija, 11).

Tutkimissani teoksissa myös mainitaan joitain hyvin tiiviisti tiettyyn ajankohtaan liittyviä seikkoja, kuten Islannin tulivuoren päästävä tuhkapilvi, joka sekoitti koko Euroopan lentoliikenteen.

”Päätin kävellä Töölöön, sillä ruumis huusi liikuntaa. Lööpit ilmoittivat tuhkapilvestä ja lentokaaoksesta, joku poliitikko antoi aiheesta tv-haastattelua Eduskuntatalon portailla.” (Oikeuden jalopeura, 81).

Tietynlaiset yhteiskunnalliset näkökulmat ja tapahtumat ovat rikoskirjallisuuden alalajeille tyypillisiä. Esimerkiksi kovaksikeitettyssä dekkarissa ja noir -kirjallisuudessa on tavallista, että niissä kuvataan yhteiskunnan ääripäitä, rikkaita ja köyhiä. Erityisesti näissä lajeissa esiintyy yleisen inhon kohteina poliiseja, moraalittomia rikkaita, lahjottuja poliitikkoja ja muita

riistokapitalisteja. Kovaksikeitetyssä dekkarissa voidaan Arvaksen ja Ruohosen (2016) mukaan nähdä liberaalin politiikan ja sosiaalisen ajattelun ideologioita. Kaiken kaikkiaan kovaksikeitetyssä dekkarissa tuodaan esiin yhteiskunnan masentuneisuuden tila, unohtamatta laajana rehottavaa korruptiota.

Myös Hilja Ilveskero -romaaneissa esiintyy inhon kohteena oleva poliisi, Rytkönen. Rytkönen on hyvin epämiellyttävä Hiljan luottopoliisia Laitiota kohtaan. Rytkönen myös osoittautuu tarinan edetessä olevan rikollisten puolella ja tekee työtä heille. Hilja saa haltuunsa rikollisten unohtaman puhelimen, ja löytää sieltä peitenimen Kassi. Muissa tutkimuksissa tämä Kassi osoittautuu rikollisten avustajaksi ja siksi Hilja yrittää soitella puhelimeen tietyin väliajoin.

”Kun puhelimeen vastattiin, hämmästyin niin, että olin pudota veteen. Tunnistin äänen linjan toisessa päässä, vaikka olin kuullut sen vain kerran aiemmin, Laition kotona. Vastaaja lausui nimensä selkeästi: - Rytkönen. (Oikeuden jalopeura, 102).

Myös moraalittomia rikkaita (Syrjänen), lahjottuja poliitikkoja ja muita riistäjiä löytyy. Hilja itse ei esiinny mitenkään erityisemmin yhteiskunnallisten periaatteiden kannattajana, mutta hänen lähipiirissään on joitain idealisteina kuvattuja henkilöitä.

Nämä kaikki henkilöahmotyypit ovat olennainen osa myös todellisen elämän yhteiskuntaa. Jatkuvasti saamme lukea medioista kaikenlaisista kavalluksista, petoksista, lahjomisista, rikoksista jne. Osassa niitä ovat syytettyjen penkillä myös poliisit ja muut korkeassa asemassa olevat henkilöt. Esimerkiksi nostamani Rytkösen kaltaisen poliisin olemassaolo ei olisi mitenkään mahdotonta, onhan Suomessakin tapaus Aarnio.

Ilveskero-trilogiassa esiintyy myös paljon muunlaista yhteiskunnallisuutta ja ajankohtaisuutta kuin rikoskirjallisuuteen kuuluvaa. Hilja miettii maanviljelijänaapureidensa tietokoneasiaa, ja arvelee, että pakkohan heillä on tietokone olla, koska maanviljelijät joutuvat täyttämään kaiken maailman sähköisiä lomakkeita EU:ta varten. Nuoruuttaan muistellessaan Hiljan henkilöahmo kertoo, että kaikki heidän luokkansa tytöt ihailivat Madonnan. Ja vaikka Madonna on ollutkin vuosikymmenten ajan pinnalla, on Madonnan kultakausi ollut juurikin niihin aikoihin 80-luvulla, kun Hilja on ollut nuori. Hiljan syntymävuotta ei tokikaan mainita kirjassa, mutta tällaiseen käsityksen lukija saa tekstistä.

4.1 Yhteiskunnallisuus henkilöhahmojen identiteeteissä

Identiteetti on yksilöllinen käsitys omasta itsestä, minäkuva. Kulttuurintutkija Johan Fornäs in mukaan identiteettiä voi olla kolmenlaista: Sosiaalinen identiteetti, yksilöllinen identiteetti ja kulttuurinen identiteetti. Sosiaaliseen identiteettiin voidaan katsoa kuuluvaksi mm.

yhteiskunnalliset normistot ja niihin asettuminen sekä yksilöiden väliset suhteet. Yksilölliseen identiteettiin kuuluvat lähinnä psyykkiset ja fyysiset seikat ja kulttuuriseen identiteettiin yksilöille ja yhteisöille merkitykselliset symbolit. (1998, 278.)

Vaikka kirjallisuuden henkilöhahmojen tutkiminen psykologisten teorioiden kautta kuin nämä olisivat oikeita ihmisiä ei olekaan saanut paljon jalansijaa kirjallisuudentutkimuksessa, on identiteetin tutkiminen olennainen osa henkilöhahmojen tutkimusta. Siitä vain saatetaan käyttää eri nimityksiä; kun tutkija esimerkiksi kuvailee henkilöhahmon luonnetta, hän samalla kertoo asioita hahmon identiteetistä. Hahmon identiteetin tutkiminen voi teoksesta riippuen paljastaa paljonkin yhteiskunnan tilasta, ja henkilöhahmon toiminnan syistä.

Henkilöhahmojen kautta rikoskirjallisuudessa voidaan tuoda esiin myös luokkayhteiskunnan vastakkainasettelua. (Arvas & Ruohonen). Myös Ilveskero -romaaneissa luokkayhteiskunta tulee tietyllä tavalla esiin, Hilja usein pohdiskelee rikkaiden asiakkaidensa moraalia ja tekee selvän eron heihin. Sarjan kolmannessa osassa, *Paholaisen pennuissa*, Hilja kuvailee moneen otteeseen vartioitavansa Julian kalliita ostoksia ja materialismia ja tekee selväksi oman kantansa asiaan. Hilja ei omista paljon, hän tulee vähällä toimeen. Selkeä arvovalinta.

”Julia pyöritti käsissään laukkuja, katseli tikkauksia ja tuotemerkkejä. Designlaukkukauppa oli eräänlainen naisten klubi, jonne hyväksyttiin vain varakkaat ja muotitietoiset. Ihmiset olivat kautta aikain halunneet perustaa suljettuja seuroja, jossa he saisivat olla rauhassa samanmielisten kanssa.” (Paholaisen pennut, 170.)

Hilja Ilveskeron tarinaa seurattaessa tulee teoksissa hyvin esiin sen hetkinen ajankuva, niissä kuvataan ympäristöä ja elintapoja. Lukija saattaa samastua Hiljan elämään, vaikka Hilja on trilogiassa vielä melko irrallinen ja juureton hahmo. Mutta toimiiko Hilja kovinkaan yhteiskunnallisesti aktiivisesti? Hänen hahmonsä lähinnä keskittyy omaan selviämiseensä ja omien ongelmien ratkaisuun, sen sijaan Hiljalla on ystäviä, jotka tekevät joitain eettisiä valintoja:

”Monika oli päättänyt, ettei tekisi maailmaan lisää lapsia niin kauan kuin kaikille ei riittäisi ruokaa” (Henkivartija, 105).”

Tältä osin Hilja Ilveskero -romaanit täyttävät modernin dekkarin tunnuspiirteet myös yhteiskunnallisessa suhteessa. Hiljakin elää osana modernia yhteiskuntaa ja osoittaa useissa kohti tietoisuutensa yhteiskunnasta ja senhetkisestä historiantiedosta:

”Amerikkalaisille opiskelutovereilleni oli puolestaan ollut selittelemistä siinä, että Suomi oli ollut toisessa maailmansodassa liittoutunut Saksan kanssa” (Henkivartija 2009, 83).

Hiljan muistoissa tarinan edetessä mainitaan monta kertaa se väkivallanteko, murha, johon Hiljan isä syyllistyi tappaessaan Hiljan äidin. Tätä voidaan mielestäni pitää myös yhteiskunnallisena kannanottona, koska tarinassa tehdään moneen otteeseen selväksi, että Hilja ei hyväksy väkivaltaa ja se, kuinka paljon Hilja on tuosta tapahtumasta kärsinyt lapsena ja vielä aikuisenakin. Hilja välillä jopa pohtii ajatuksissaan omaa asennettaan väkivaltaan, tässä esimerkissä turvallisuusakatemian opettajan Mike Virtuen sanoin:

” Jos emme puutu vääryyksiin tulemme osasyllisiksi. Täytyy tietysti miettiä, mihin pystyy itse vaikuttamaan ja mikä täytyy delegoida viranomaisille. Mutta välinpitämättömyys on rikos.” (Oikeuden jalopeura, 180).

Hilja ottaa myös usein kantaa luonnon puolesta, hän itse viihtyy luonnossa ja kärsii, jos luontokin kärsii.

”Avohakkuu oli julmaa leikkiä, se teki metsistä läpitunkemattomia raiskioita, joiden karuutta vain horsmanhöytyvät koettivat pehmentää.” (Henkivartija, 28).

Joten kyllä Hiljakin voidaan myös luokitella yhteiskunnalliseksi henkilöahmoksi. Leena Lehtolainen itse sanoo J.-P. Koskisen haastattelussa, että ei katso erityisesti kirjoittavansa romaaniensa sisään yhteiskunnallista sanomaa, hänen mielestään yhteiskunnallisuus muodostuu pienistä painotuksista, joita kirjailija tekee aihevalinnoissaan (Koskinen 2009, 72).

Myös muut henkilöahmot elävät osana yhteiskuntaa ja toisinaan heidän yhteydessään tuodaan joitain epäkohtia esiin, mutta koska kaikki muut henkilöahmot ja heidän sisäinen elämänsä kuvataan suurelta osin Hiljan henkilöahmon kautta, ei varsinaista yhteiskunnallisuutta heidän identiteeteissään suoraan voi havaita erillään Hiljan ajatuksista tai toiminnasta.

4.2 Yhteiskuntaa kuvastavat toimintaympäristöt

Miljöökuvaukseen niin ikään vaikuttaa se, että mihin rikoskirjallisuuden lajiin tai alalajiin teos kuuluu. Miljöö saatetaan esittää tarinassa kovaksikeitetyn dekkarin tapaan rumana kaupunkiympäristönä tai arvoitusdekkareissa esiintyvänä kauniina yläluokkaisena kartanoympäristönä. Jo pelkästään ympäristökuvauksessa saatetaan ottaa kantaa yhteiskunnan tilaan, tai ainakin todeta, että millainen ympäröivä yhteiskunta on. Voitaisiin myös ajatella, että ympäristö, jossa rikos tapahtuu, olisi jotenkin rikokselle tyypillinen, mutta näin ei suinkaan aina ole. Almgren ja Jokitalo (2014, 34) toteavatkin, että rikoskirjallisuudessa paikka ei useinkaan ole itsessään dramaattinen. Usein onkin niin, että jos jokin raaka rikos tapahtuu turvallisessa arkisessa ympäristössä, antaa se jo tarvittavaa dramaattisuutta tarinalle. Lukija kokee tapahtuneen rikoksen tutunomaisessa paikassa voimakkaampana, kuin jos rikos esimerkiksi olisi tapahtunut vankilassa.

Edellisessä kappaleessa mainitsemani tutunomainen paikka onkin rikoskirjallisuudessa tärkeämpää kuin kirjailija välttämättä osaa kuvitella. Almgren ja Jokitalo (2014, 37) kirjoittavat, että erityisesti suomalaisessa rikoskirjallisuudessa lukijat odottavat todenmukaisuutta. Heidän mukaansa kirjailijat saavat eniten palautetta juuri faktoihin liittyvistä virheistä. Itse en ole kovinkaan tarkka siitä, että onko esimerkiksi jokin poliisin suorittama teknisen tutkinnan yksityiskohta kuvattu täsmälleen oikein. Koen tärkeämpänä tarinan juonen ja siihen uppoutumisen ja sen, että henkilöhahmojen joukossa olisi joku, johon samastua, mutta olen kyllä huomannut, että joillekin on ihan mahdotonta pitää sellaisesta kirjasta, jossa he tietävät joidenkin yksityiskohtien olevan väärin. Esimerkiksi Facebookin dekkariryhmässä näkee usein keskusteluja ja teosten moittimista juuri siksi, että jokin asia ei ole oikein kirjassa.

Lukiessani tutkimukseni kohteena olevia Ilveskero -romaaneja, en ainakaan huomannut faktoissa virheitä. Mielestäni miljöökuvaukset oli totuudenmukaista ja suhteellisen tarkkaakin. Toki suurin osa tapahtumista tapahtuu sellaisessa ympäristössä, jossa en itse ole käynyt. Näin ollen en pysty varmuudella sanomaan esimerkiksi seuraavan lainauksen totuudellisuutta, mutta tarkalta se kuulostaa:

”Montemassi erottui kauas. Se kohosi kukkulalla kolmisensataa metriä merenpinnan yläpuolella. Linnoitus näytti yhtä jylhältä kuin Simone Martinin freskossa, jossa Guidoriccio ratsastaa kaupunkiin. Kapeaa korkeaa pohjoistornia ei enää ollut jäljellä, ja keskiosan katto ja seinät olivat romahtaneet.”

Ilveskero -romaaneissa miljöö vaihtelee kauniista Hevonpersiinsaaren savolaismaisemasta

aina hektiseen kaupunkiympäristöön. Ensimmäinen kohta *Henkivartijassa* sijoittuu Moskovan kaduille ja sen pimeisiin baareihin. Siellä Hilja suuntaa Helsingin kautta Hevonpersiinsaareen, jossa on hijaista ja rauhallista. Pääosin tapahtumat sijoittuvat Helsinkiin ja Hevonpersiinsaareen. Jonkin verran Hilja joutuu matkustelemaan työnsä vuoksi, hän käy esimerkiksi laskettelemassa Itävallassa ja asiakkaansa kanssa ostosmatkalla New Yorkissa. Viimeisen teoksen lopussa Hilja ja hänen lähipiirinsä ovat kokoontuneet Hevonpersiinsaareen.

Almgren ja Jokitalo ovat *Tappavat tienoot* -teostaan varten haastatelleet kirjailijoita ja he kertovat Leena Lehtolaisen pitävän miljöötä tärkeänä. Hän haluaakin mielellään käyttää tuttuja paikkoja teoksissaan (2014, 22).

4.3 Hiljan miljöö

Miten Hilja Ilveskero -romaanit sitten sijoittuvat miljöön puolesta kovaksikeitettyjen dekkareiden kategoriaan? Almgren & Jokitalo (2014, 22) kertovat teoksessaan fyysisen liikkeen olevan yksi tärkeimmistä elementeistä kovaksikeitettyssä dekkarissa. Heidän mukaansa juuri fyysinen liike vie päähenkilön tyypillisiin tapahtumaympäristöihin tapahtumien keskelle, joiksi he nimeävät kaupungit. Ja paitsi kaupungit, he mainitsevat erikseen kaupunkien kadut ja vaarallisinakin pidetyt kaupunginosat. Heidän mukaansa ympäristöä ja tilaa ei välttämättä kovaksikeitettyssä dekkarissa kuvata suorana miljöökuvauksena, vaan ennemminkin ihmisten välistä kanssakäymistä kuvaavien tilanteiden kautta esimerkiksi dialogissa, joka on tyypillistä kovaksikeitetylle dekkarille.

Hilja Ilveskero on toiminnaltaan melko tyypillinen kovaksikeitetyn dekkarin päähenkilöhahmo, mutta kuten aiemmin olen todennut, on hänessä pehmeitäkin piirteitä. Sama linja vaikuttaisi jatkuvan myös tapahtumaympäristöjen suhteen. Osa toiminnasta tapahtuu vaarallisissa kaupunkiympäristöissä, kuten aivan tarinan alussa Hilja seikkailee rumissa ympäristöissä Moskovan kaduilla ja nuhjuisissa baareissa joutuen selkkauksiin, jonka seurauksena hänen entinen työnantajansa pääsee hengestään.

”Maksoin taksin ja se riitti sentään drinkkiin baarissa, joka oli mitäänsanomaton, liian kirkkaasti valaistu ja lähes tyhjä. [– –] Vaikka baarissa ei ollut tekstiilejä, vain puiset pöydät ja korkeat muoviset jakkarat, tupakansavu tuntui pinttyneen joka paikkaan.” (Henkivartija, 16).

Hiljalla on kuitenkin myös toinen puoli; hän viihtyy luonnossa ja omassa rauhassaan.

Teoksissa kuvaillaan paljon Hiljan lapsuudenympäristön Hevonpersiinsaarta ja Hiljan vetäytymistä sen rauhaan. Ensimmäisessä osassa Hiljalla on vielä vuokramökki Kopparnäsissä, jonka rauhaa hän myös arvostaa. Varsinaista suoraa maisemakuvausta teoksissa on kovin vähän, sen sijaan ympäristöjä kuvataan enimmäkseen päähenkilön ajatusten, toiminnan ja henkilöhahmojen välisen kanssakäymisen kautta. Almgren ja Jokitalo (2014, 23 - 26) toteavatkin, että mikäli kerronnan halutaan olevan uskottavaa, on tarinassa oltava maisemakuvausta. Lukijan on helpompi samastua henkilöhahmoihin ja upota tarinan syövereihin, jos tarinassa käytetään totuudenmukaisia tapahtumapaikkoja.

”Lähdin kävelemään kohti manteretta. Olin tottunut kulkemaan tuota polkua pimeässä, ja sitä mukaa kun mökin valot haipuivat, näin maiseman yhä selvemmin. Istuin kannaksen rantakivelle kuuntelemaan puron solinaa. Muut äänet olivat vaienneet, ei edes kuikka huutanut järvellä.” (Paholaisen pennut, 415).

Äskeinen esimerkki maisemakuvauksesta on sarjan kolmannen osan viimeiseltä sivulta. Se kuvastaa mielestäni hyvin sitä, miten maisemakuvaus on yhteydessä henkilöhahmon luonteenpiirteisiin ja mielialaan. Hilja on viimein saanut mielenrauhan ja syylliset selville Anita Nuutisen murhan suhteen. Tuona viimeisen sivun iltana Hiljalla on myös kaikki läheiset ympärillään ja tuosta tapahtumasta huokuu onnellisuus myös lukijan mieleen. Luontokin on vaiennut ja rauhoittunut Hiljan myötä.

5. Johtopäätökset

Tässä työssäni tutkin Hilja Ilveskero -romaaneissa esiintyviä henkilöhahmoja. Pääkohteenani on Hilja Ilveskeron henkilöhahmo, mutta tutkin myös muita hahmoja ja niiden suhdetta toisiin henkilöhahmoihin. Tutkin hahmojen kehittyvyyttä kompleksisuutta, sisäisen elämän kuvausta ja syvyyttä. Näiden tutkimisessa käytin hyväkseni Rimmon-Kenanin teosta *Kertomuksen poetiikka* (1999). Pidän näitä teorioita perinteisinä tapoina tutkia henkilöhahmoja ja ensimmäiset niistä on jo kehitetty vuonna 1927. Mielestäni teoriat eivät kuitenkaan ole siinä mielessä vanhentuneet, etteivätkö olisi sovellettavissa nykyaikaan ja nykyaikaisiin teksteihin ja niissä esiintyviin henkilöhahmoihin.

Sovittelin henkilöhahmoja myös Proppin määrittelemiin rooleihin (Rimmon-Kenan 199, 46 - 47) sekä siihen, että näyttäytyvätkö henkilöhahmot toimijoina toiminnan vuoksi vai tapahtuuko niiden toiminta enemmänkin tarinan kautta.

Tutkimuksessani toin myös esiin dekkarikirjallisuuden tyypilliset piirteet ja pohdin ovatko henkilöhahmot lajille tyypillisiä. Samalla tutkin henkilöhahmojen yhteiskunnallisuutta ja teosten yleistä yhteiskunnallisuutta. Tutkin myös toimintaympäristöjä ja sitä, millaista miljöokuvaus on ja että onko se rikoskirjallisuudelle tyypillistä.

Ovatko henkilöhahmot syvällisiä?

Ensimmäiseksi esitän tulkintani siitä, että ovatko tarinanasta tärkeimmiksi nostamani henkilöhahmot pinnallisia vai syvällisiä käyttäen hyväkseni Fosterin teoriaa litteistä ja pyöreistä/täyteläisistä hahmoista. Jätin tutkimatta satunnaiset sivuhahmot, koska niiden tulos olisi hyvin todennäköisesti ollut jo selvä, ne olisivat asettuneet litteään päähän, koska vain kerran tai pari tarinassa esiintyvät hahmot on yleensä kuvattu vain sen piirteen kannalta, joka on tarinalle tai toiminnalle oleellista.

Fosterin jaottelu on mielestäni liian yksinkertaistava, monista hahmoista kaipaisi oikeasti mahdollisuuksia vivahteiden ilmaisemiseen ja jotain tuohon kahden ääripään välillekin. Samaa mieltä asiasta on myös Rimmon-Kenan (1999, 54).

Litteät hahmot	Täyteläiset hahmot
	Hilja
Jari-eno	
	David Stahl
Mike Virtue	
	Teppo Laitio
Monika	
Hakkaraiset	
Riikka ja Jenni	
Voutilaisen täti	
	Juri Trankov
Usko Syrjänen	
Julia Gerboldt	
Gezolian	
Paskevits	
Martti Rytönen	

Taulukko 1 ovatko henkilöhahmot syvällisiä

Osa hahmoista on selkeästi pyöreitä ja osa litteitä, muita on vaikeampi sijoittaa vain jompaankumpaan ääripäähän. Mutta Fosterin tiukka määritelmä ei anna myöden sijoittaa ääripäiden välille henkilöahmoja. Taulukosta on selkeästi nähtävissä se, että ne hahmot, jotka tarinassa ovat eniten esillä, ovat täyteläisiä hahmoja. Tämä on mielestäni täysin ymmärrettävää, koska jos hahmo esiintyy kaikissa teoksissa, monissa luvuissa ja monissa tapahtumissa, tulee tästä lukijalle enemmän tietoa ja väistämättä myös luonteenpiirteet tulevat selvemmin esiin.

Todettuani Fosterin teorian hieman liian kategorisoivaksi, siirryin tarkastelemaan Ewenin kolmea jatkumoa ja henkilöahmojen sijoittumista niille. Ewen ajatteli, että hahmot voidaan sujuvasti sijoittaa oikeaan kohtaan jatkumoa, ilman, että pitäisi valita jompi kumpi äärilaita. Hänen mukaansa tärkeimmät piirteet löydetään, jos sijoitetaan hahmot kompleksisuuden ja kehittyvyyden akseleille ja kolmanneksi hän nostaa sisäisen elämän kuvauksen akselin. (Rimmon- Kenan 1999, 55-56.)

Alla kuvaamillani akseleilla kompleksisuus, kehittyvyys ja sisäisen elämän kuvaus sijoittuvat siten, että ykkönen kuvastaa ominaisuuden vähäisyyttä ja kymmenen sen paljoutta.

A – Hilja Ilveskero

B – Jari-eno

C – David Stahl

D – Mike Virtue

E – Teppo Laitio

F – Monika

G – Hakkaraisen pariskunta

H – Riikka ja Jenni

I – Voutilaisen täti

J – Juri Trankov

K – Usko Syrjänen

L – Julia Gerboldt

M – Ivan Gezolian

N – Valentin Paskevits

O – Martti rytkönen

Kompleksisuus

1 **HMNO GDIK L F B E JCA 10**

Kehittyvyys

1 **HMNO FDGKIL B E JCA 10**

Sisäisen elämän kuvaus

1 **HBDFGLMNO IK E JCA 10**

Taulukko 2 henkilöhahmojen kompleksisuus, kehittyvyys ja sisäisen elämän kuvaus

Taulukosta on helppo huomata, että päähenkilö ja pari – kolme eniten esillä olevaa sivuhenkilöä ovat ne kaikkein kompleksisimmat, kehittyvimät sekä heidän sisäisen elämänsä kuvaus on suurta. Tutkimassani tarinassa siis Hilja, Juri Trankov ja David ovat tällaisia hahmoja eikä konstaapeli Laitio heistä kovinkaan kauas sijoitu. Jari-eno pärjää kompleksisuudessa hyvin, koska Hilja kertoo paljon hänen tekemisistään, ja niistä on pääteltävissä luonteen piirteet. Sen sijaan sisäisen elämän kuvausta ja kehittyvyyttä ei hänen kohdallaan kuitenkaan ole.

Millaisiin rooleihin henkilöhahmot sijoittuvat?

Tutkin henkilöhahmojen sijoittumista Vladimir Proppin määrittelemiin rooleihin. Propp tutki aikanaan venäläisiä satuja ja totesi niissä olevan tunnistettavissa samanlaisia rooleja, vaikka satu vaihtuikin. (Rimmon-Kenan 1999). Roolit ovat mielenkiintoisia kuin myös henkilöhahmojen sijoittelu niihin. Mutta on pakko todeta, että vain harva henkilöhahmo sopii vain yhteen rooliin, itse löysin Ilveskero -romaaneista tutkimilleni henkilöhahmoille useita rooleja. Näyttäisi siltä, että mitä kompleksisempi hahmo on, sitä useampia rooleja hänestä löytyy. Tämä on sinänsä ihan järkeen käyvää, juuri tuo hahmon moninaisuus ja eri rooleihin sijoittuvuus tekee siitä kompleksisen.

Hilja esiintyy konnan roolissa epäsuorasti, eli konstaapeli Laitio pitää häntä konnana tarinan alkupuolella kuvitellessaan Hiljan olleen jollain tavalla osallinen entisen työnantajansa

murhaan. Auttaja Hilja on ainakin ystävänsä Monikan suhteen; Hilja mm. auttaa Monikaa perustamaan ravintolan. Auttajana Hilja profiloituu myös sisarpuolensa Vanamon suhteen pelastaessaan tämän heidän yhteisen isänsä hyökkäykseltä. Hilja myös auttaa konstaapeli Laitiota tämän sairastaessa sekä tukee Juri Trankovia tämän kärsiessä masennuskaudesta. Auttaa Hilja toki myös miesystäväänsä Davidia ja tämän poikaakin. Etsittynä Hilja on silloin, kun venäläiset konnat etsivät häntä ja tarinan alkupuolella myös poliisi (Laitio) etsii häntä. Proppin luokittelussa (Rimmon-Kenan 1999) etsityn rooliin liittyy vahvasti hänen isänsä, ja niin Hiljankin tapauksessa: Hiljan isä varjostaa tämän elämää aivan tarinan kolmannen osan loppupuolelle saakka. Sankariksi Hilja on helppo tulkita monessakin kohtaa, erityisesti ainakin silloin, kun hän päihittää isänsä tämän hyökätessä Vanamo-sisaren ja Hiljan itsensä kimppuun aseensa kanssa ja voittaa samalla itsensä, kun malttaa olla ampumatta isäänsä.

Jari-eno on tarinassa eniten auttaja. Hän auttaa Hiljaa selviämään elämästään tämän vanhempien traagisen kuoleman jälkeen ja vielä myöhemminkin huolehtii Hiljan pärjäämisestä. Jari-enon voi mielestäni nähdä myös sankarin roolissa, ainakin tilanteissa, jossa tämä pelastaa orvoksi jääneen ilveksen pennun. Ja myös silloin, kun Jari ajaa Hiljaa ahdistelleen naapurin pois. Ylipäänsä Jari-eno kuvataan tarinassa kuvitteellinen sankarin viitta hartioillaan, koska häntä kuvataan lähes yksinomaan Hiljan kautta ja Hilja pitää selvästi enoan sankarillisena ja muistelee häntä kaiholla.

Hiljan miesystävä David Stahl on arvoituksellinen hahmo, niinpä hänen roolinsa vaihtelevat paljon sen mukaan, millaisena tarinan päähenkilöhahmo Hilja hänet kulloinkin näkee. Aluksi Hilja on todella epäluuloinen häntä kohtaan ja näkee hänet pelkästään konnana. Sittemmin Hiljan tunteet syttyvät ja hän alkaa uskoa Davidista hyvää. Moneen kertaan tarinan kuluessa Hilja kuitenkin muuttaa mielensä ja epäilee vahvasti Davidin olevan sittenkin pahojen puolella. Auttajana David näyttäytyy myös monta kertaa, hän auttaa omaa poikaansa Deividasta, ystävänsä Jan Raandia sekä tietysti Hiljaa. Hän mm. selvittelee Hiljan isän Keijo Suurluodon liikkeitä Hiljan puolesta. Sankari David on myös, ehkä jopa tarinan suurin sankari, siinä mielessä, jossa sankaria yleensä kuvataan toiminnallisissa tarinoissa; David onnistuu räjäyttämään venäläisen roiston veneen, jossa on ollut osia likaista pommia varten ja näin maailma pelastui, tai ainakin osa siitä. David myös sankarillisesti toimii koko tarinan ajan samaa päämäärää tavoitellen omat tarpeensa ja tunteensa tukahduttaen ja lopulta onnistuu siinä: Hän saa kuin saakin kukistettua venäläiset roistot.

Mike Virtue esiintyy tarinassa vääränä sankarina, lähinnä Hiljan mielessä. Hilja pitää tätä sankarina ja gurunaan oman päänsä sisällä, mutta putoaa maan pinnalle mennessään

tapaamaan Virtuetä. Virtue ei olekaan niin suuri sankari kuin Hilja on muistanut.

Konstaapeli Laition rooli tarinassa on myös merkittävä, aluksi hän on etäisempi ja suhtautuu Hiljaan epäluuloisesti, mutta tarinan edetessä hän kiintyy Hiljaan ja auttaa tätä moneen eri otteeseen. Loppupuolella tarinaa Laitio myös lähettää Hiljan tekemään asioita puolestaan, koska on jo itse liian heikko sairautensa johdosta toimimaan. Sankarina Laitio näyttäytyy ainakin silloin, kun Juri Trankov pelastaa Hiljan ja Laition epärehellisen poliisin, Rytkösen; hyökkäykseltä ampumalla tämän. Laitio ottaa Jurin puolesta syyn itselleen.

Monika on selvästi auttajan roolissa, hän on auttanut Hiljaa löytämään työpaikkoja ja asuntoja tarinan edetessä. Auttajan rooliin sopii myös Hakkaraisen pariskunta, he ovat tärkeä osa tarinaa ja auttavat Hiljaa sen kuluessa useammankin kerran. Riikka ja Jenni ovat sellaisia analysoimistani hahmoista, joille en löydä sopivia rooleja. He vain ovat olemassa Hiljan asuintovereina. Jos oikein väljästi tulkitsee, niin voisihan tietysti auttamista olla sekin, jos vuokraa asunnosta osan jollekin, mutta en kuitenkaan sijoita heitä siihenkään rooliin. Voutilaisen tädille lankeaa niin ikään auttajan rooli, hän on täysin sen roolin mukainen.

Juri Trankov sen sijaan on henkilöhahmo, jolla on monia rooleja ja ne vaihtuvat tarinan edetessä. Aluksi hän on konna ollessaan roistojen porukoissa, sitten hänestä tulee auttaja auttaessaan muita henkilöhahmoja monessakin asiassa. Trankov osoittautuu myös sankariksi, hän pelastaa Hilja ja Laition Rytkösen luodeilta sekä aivan kolmannen teoksen lopussa hän pelastaa myös Davidin Gezolianin kynsistä.

Usko Syrjänen profiloituu välillä konnaksi, välillä auttajaksi ja lahjoittajaksi, hän on sangen avokätinen ystävilleen. Hänet voi myös laskea lähettäjien joukkoon, hän lähettää usein ihmisiä tekemään erilaisia asioita. Syrjäsen tuleva vaimo Julia ei taas mitenkään sijoitu mihinkään rooliin.

Venäläisroistot Gezolian ja Paskevits ovat itsestäänselvästi konnia, mutta myös lähettäjiä.

	konna	lahjoittaja	auttaja	Etsitty ja hänen isänsä	lähettäjä	sankari	väärä sankari
Hilja	X		X	X		X	
Jari-eno			X			X	
David Stahl	X		X			X	
Mike Virtue							X
Teppo Laitio			X		X	X	

Monika			X				
Hakkaraiset			X				
Riikka ja Jenni							
Voutilaisen täti			X				
Juri Trankov	X		X			X	
Usko Syrjänen	X	X	X			X	
Julia Gerboldt							
Gezolian	X				X		
Paskevits	X				X		
Rytkönen	X		(X)		(X)		X

Taulukko 3 henkilöahmojen toimintaroolit

Ovatko hahmot tyypillisiä dekkarihahmoja?

Hilja Ilveskero -trilogia on rikosromaani, tätä tukee määritelmä: Rikosromaani on teos, jonka keskeisen juonen muodostaa rikos ja sen selvittäminen (Koskinen 2009, 9). *Henkivartijan* takakansitekstissä kerrotaan sen olevan kansainvälisen trillerin piirteitä ammentava tiheä ja koukuttava jännityskertomus. Jos lähdetään miettimään, että onko kyseessä trilleri vaiko dekkari, ei asia olekaan niin yksiselitteinen. Itse olen tullut siihen tulokseen, että käsittän teokset dekkareina, mutta kuten tuo mainitsemani takakansiteksti kertoo, on siinä mukana trillerin piirteitäkin. Trillerin piirteistä näissä teoksissa mainittakoon globalistuminen sikäli, että osa rikoksista tapahtuu ulkomailla ja mukana on venäläisiä rikollisliigojen edustajia ja Euroopan laajuinen poliisioperaatio, välillä räjähtää ja aseilla ammutaan. Kotoista dekkaria taas voisi kuvitella lukevansa esimerkiksi siinä vaiheessa, kun Hiljan henkilöahmo vetäytyy lapsuudenmaisemiinsa Hevonpersiinsaareen pohdiskelemaan ratkaisuja rikollisten aiheuttamiin pulmiin ja entisen työnantajansa murhaan.

Päähenkilöahmo Hilja on melko tyypillinen rikoskirjallisuudessa esiintyvä henkilöahmo, omine sivujuonteineen. Arvaksen ja Ruohosen (2016) mukaan nykyaikaisen rikoskirjallisuuden päähenkilöahmo on yleensä joko poliisi tai arkinen sankari, usein yksityisetsivä. Arkisen sankarin ollessa kyseessä, tämä usein joutuu ilman omaa syytään mukaan tapahtumiin. Rinnastan tässä Hiljan hahmon lähinnä yksityisetsiväksi, vaikka hän onkin henkivartija. Hän kuitenkin käyttää ammittaan hyväkseen ratkaistessaan rikoksia. Soluttautuu vihollisiksi epäilemiensä henkilöiden palvelukseen ja on luonut jopa valehenkilön Reiskan, joksi aina tarpeen tullen naamioituu. Tässä kohtaa voisi miettiä, että miten Hilja sopii suomalaiseen yhteiskuntaan hahmona. Suomessa ei nimittäin ole kovinkaan paljon

henkivartijoita. Tämän Hiljan hahmo itsekkin toteaa useaan kertaan miettiessään omaa työllistymistään.

Tarkemmin Hiljan henkilöahmoa analysoidessani olen tullut siihen tulokseen, että Hilja on henkilöahmona kovaksikeitetty rikosten selvittelijä. Kovaksikeitetyn dekkarin pääpiirteinä pidetään väkivaltaa, alkoholia ja seksuaalista vapautta. Hilja täyttää nämä kaikki määritelmät, toki hänen alkoholinkäyttönsä tarinassa pysyy kohtuudessa, mutta välillä hän kaipaa viskipaukkua. Seksuaalinen vapaus hänen kohdallaan tulee usein esiin estottomuutena heittäytyä yhden illan suhteisiin. Hilja ei myöskään käytä tarpeetonta väkivaltaa, mutta hän on valmistautunut väkivallan mahdollisuuteen treenaamalla itseään ja pitämällä ampumataitonsa kunnossa, jotta voisi ainakin puolustaa itseään tai vartioitaviaan ulkoista uhkaa kohtaan.

Kovaksikeitetyn dekkarin piirteisiin kuuluu myös minämuotoinen kerronta ja karkea kielenkäyttö erityisesti dialogimuodossa. Hiljan itsensä suusta ei kovin suuria karkeuksia kuulla, mutta tarinan muut henkilöt jonkin verran sellaisia latelevat. Minämuotoista kerrontaa ja karkeaa dialogiakin esiintyy jonkin verran. Hiljan lisäksi kovaksikeitettyyn dekkariin istuvat mainiosti konstaapeli Laitio, joka muistuttaa kovaksikeitetyn dekkarin viskiä siemailevaa, sikareita polttavaa karkeasti puhuvaa yksityisetsivää, vaikka poliisi onkin. Myös komisario Martti Rytönen soveltuu hyvin kovaksikeitetyn dekkarin henkilöahmoksi, hän tappaa ja on valmis tappamaan lisääkin saavuttaakseen päämääränsä, hänen roolinsa on olla se korruptoitunut poliisi, joka esitetään yhtenä tyypillisenä piirteenä kovaksikeitetylle dekkarille (Arvas & Ruohonen 2016).

Hiljan henkilöahmo täyttää mainiosti dekkarikirjallisuuden henkilöahmon määritelmän, samoin Laition ja Rytöksen hahmot. Hiljan miesystävän, David Stahlin, luokittelisin niin ikään kovaksikeitettyksi sankariksi ellen jopa trillerin henkilöahmoksi. David on selvästi kovaotteisin koko tarinan henkilöahmogalleriasta ellei venäläisiä konnia lasketa mukaan, ja hän on syvimmälle uponnut rikosten selvittelyyn. Davidin hahmo on myös globaalein.

Tarinassa esiintyy lisäksi joukko kovaotteisia venäläisiä; Paskevits ja Gezolian sekä näiden palkolliset. Ne toki sopivat hahmoina hyvin myös dekkariin, mutta muut sivuhenkilöahmot tukevat tarinassa tyypillisten dekkarihahmojen toimintaa, mutta eivät itsenäisinä toimijoina niinkään lukeudu dekkarille tyypillisiin henkilöahmotyyppeihin.

Miten henkilöhahmoissa ja toimintaympäristöissä näkyy yhteiskunnallisuus?

Henkilöhahmojen yhteiskunnallisuus näkyy dialogeissa ja hahmojen teoissa ja toiminnassa. Hiljan kohdalla erityisesti hänen ajatuksissaan. Rikoskirjallisuutta pidetään kirjallisuudenlajina, joka kuvaa ympäröivää yhteiskuntaa melko realistisesti. Myös rikoskirjallisuudelle tyypillinen piirre on se, että siinä kuvataan yhteiskunnan ääripäitä, rikkaita ja köyhiä. (Arvas & Ruohonen 2016.) Nämä molemmat väittämät toteutuvat Hilja Ilveskero romaaneissa.

Almgrenin ja Jokitalon (2014) mukaan myös toimintaympäristöt kuvataan yleensä realistisena ja näin on myös Ilveskero -trilogiassa. Lukijalla ei ole mitään syytä olettaa etteivätkö ympäristöt olisi realistisia, vaikka ei itse niissä olisi käynytäkään.

Lopuksi

Tämän trilogian henkilöhahmoja oli mielenkiintoista tutkia, löytyi monenlaisia rooleja ja niin kompleksisia hahmoja kuin aivan litteitä vailla kovinkaan monia luonteenpiirteitä.

Kompleksiset hahmot olivat yleensä myös kehittyviä ja heidän sisäistä elämäänsä kuvattiin tarinassa. Kompleksisilla hahmoilla oli myös yleensä eniten erilaisia rooleja.

Yhteiskunnallisuus tuli teoksissa esiin vahvana, sitä kuvattiin henkilöhahmojen toiminnan, puheiden ja ajatusten kautta. Myös tapahtumaympäristöt kuvattiin tarkasti.

Teokset kuuluvat ilman muuta rikoskirjallisuuteen, tulkitsen ne kuuluviksi kovaksikeitettyjen dekkareiden joukkoon, vaikka vihjauksia trillerikirjallisuuteen onkin kustantajan taholta heitetty. Hilja Ilveskero on tyypillinen kovaksikeitetty etsivä ja monet muutkin hahmot sopivat hyvin tyypillisiksi dekkarikirjallisuuden hahmoiksi.

Tutkimukseni aikana ehdin jo lähes ystäväystyä Hilja Ilveskeron kanssa, hieman haikeaa on jättää hänelle hyvästit. Onneksi on kuitenkin olemassa 2016 vuonna ilmestynyt erillinen jatko-osa Hiljan tarinaan, en ole sitä vielä lukenut, mutta taidan sen tämän urakan jälkeen etsiä käsiini.

6. Lähteet ja kirjallisuus

Lehtolainen, L. 2009. Henkivartija. Helsinki: Tammi.

Lehtolainen, L. 2011. Oikeuden jalopeura. Helsinki: Tammi.

Lehtolainen, L. 2012. Paholaisen pennut. Helsinki: Tammi.

Alanko-Kahiluoto, O. & Käkelä-Puumala, T. Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä. 4. painos. Helsinki: SKS.

Almgren, P. & Jokitalo, P. 2014. Tappavat tienoot. Helsinki: Btj Finland Oy.

Arvas, P. & Ruohonen, V. 2016. Alussa oli murha, johtolankoja rikoskirjallisuuteen. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Fornäs, J. 1998. Kulttuuriteoria – myöhäismodernin ulottuvuuksia. Tampere: Vastapaino.

Isomaa, S. 2009. Heräämisten poetiikkaa. Lajeja ja intertekstejä Arvid Järnefeltin romaaneissa Isänmaa, Maaemon lapsia ja Vench’ojalaiset. Helsinki: SKS.

Koskinen, J.-P. 2009. Harkittu murha, kohti täydellistä rikosromaanina. Helsinki: SKS.

Paretsky, S. 1990. Sohaisu pimeään. Helsinki: WSOY.

Rimmon-Kenan, S. 1999. Kertomuksen poetiikka. Helsinki: SKS.

Ruohonen, V. 2008. Kadun varjoisalla puolella, rikoskirjallisuuden ja yhteiskuntatutkimuksen dialogeja. Helsinki: SKS.

Ruohonen, V. 2005. Paha meidän kanssamme, Matti Yrjänä Joensuun romaanien yhteiskuntakuvasta. Helsinki: Otava.